

**TÜRKİYE BANKACILIK SİSTEMİ AÇISINDAN
KREDİLER VE KREDİ DEĞERLENDİRMEDE
KULLANILAN MALİ ANALİZ YÖNTEMLERİ**

Pelin DESTERECİ
Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. E. Recep ERBAY
2009

**T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE BANKACILIK SİSTEMİ
AÇISINDAN
KREDİLER VE KREDİ DEĞERLENDİRMEDE
KULLANILAN
MALİ ANALİZ YÖNTEMLERİ**

Pelin DESTERECİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. E. Recep ERBAY

TEKİRDAĞ–2009

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Recep ERBAY danışmanlığında, Pelin DESTERECİ tarafından hazırlanan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Juri Başkanı : Yrd. Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

İmza :

Üye : Yrd. Doç.Dr. Murat DEVECİ

İmza :

Üye : Yrd. Doç.Dr. Ertuğrul Recep ERBAY

İmza :

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Orhan DAĞLIOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE BANKACILIK SİSTEMİ AÇISINDAN KREDİLER VE KREDİ DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN MALİ ANALİZ YÖNTEMLERİ

Pelin DESTERECİ

Namık Kemal Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Danışman: Yrd.Doç.E.Recep ERBAY

Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sistemi içerisinde yer alan kredileri ele alarak işletmelerin büyümeleri açısından önemini belirlemek, kredileri yapıları ve çeşitleri yönünden sınıflandırılmak, kredi değerlendirmesinde önem arz eden kriterleri incelemektir.

Çalışma; Bankacılık, Bankacılığın tarihçesi ve Türkiye’deki gelişimi, kredi kavramı ve çeşitleri, kredi değerlendirmesinde kullanılan mali analiz yöntemlerini kapsamaktadır.

Çalışmada, Türkiye’deki tüm Banka Şubelerinden elde edilen orijinal veriler, BDDK ve çeşitli kuruluşların yayınları, konuyla ilgili daha önce yayınlanmış kongre, sempozyum ve çeşitli dergilerde yer alan bildiri sonuçlarından yararlanılarak konuyla ilgili bilgi ve veriler analiz edilmiş, tez amaç ve konusuna ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Tez çalışması ile; kredilendirilecek şahıs veya firmaların belirlenmesi, tahlili ve analizi; bu aşamalarda kullanılan yöntemlerin etkinliği belirlenerek, ilgili analiz ve tahlil yöntemlerinin kredi lehtarları, bankalar ve ülke ekonomisi için önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Bankacılık, Mali Analiz, Kredi

2009, 81 Sayfa

ABSTRACT

Master Thesis

The Financial Analysis Methods
Employed Regarding Loans and Credit Rating
In Turkish Banking System

Pelin DESTERECİ
Namık Kemal University
Institute of Science
Department of Agricultural Economy
Supervisor: Assist. Prof. Dr. E. Recep ERBAY

The purpose of this work is to underline the importance of loans, which are provided in Turkish Banking System, in terms of growth of commercial operations, to classify loans according to their types and configurations and to review the criteria, which are significant in credit ranking.

This work covers such topics as Banking, History and Development of Banking in Turkey, concept of loan and loan types and the financial analysis methods, which are used for credit rating.

In this work, the original data received from all bank branches in Turkey, publications of Banking Regulation and Supervision Agency and various establishments, and the declarations, which were published at relevant congresses, symposiums and magazines previously, as well as other relevant data have been analyzed and evaluated with regard to the scope and the purpose of the thesis.

In this work, importance of the methods, which are used at such steps like identification, examination and analysis of the creditable persons or firms, has been investigated; and it was concluded that such analysis and examination methods are significant for credit beneficiaries, banks and the country's economy.

KEY WORDS: Banking, Financial Analysis, Loan

2009, 81 Pages

TEŞEKKÜR

Mesleki alanda eğitimimi geliştirmek, bilgi birikimimi arttırmak amacıyla 2006 yılında Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans yapmaya başladım.

Yüksek Lisans Eğitimimde katkılarından dolayı Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN' a, Yüksek Lisans tezimin planlanması ve hazırlanması sırasında büyük katkıları olan Danışmanın ve Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. E. Recep ERBAY' a, emeği geçen tüm Tarım Ekonomisi Bölüm Hocalarıma, Yüksek Lisans çalışmalarım süresince her türlü desteği veren canım annem Filiz DESTERECİ' ye, canım babam Hikmet DESTERECİ' ye, canım kardeğim Melis DESTERECİ' ye ve nişanlım Çağrı KÖKSAL' a, sonsuz teşekkür ederim.

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 1. Kredi Riskinin Belirlenmesinde 5C Kuralı.....32
Çizelge 2. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklılıklar.....37

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜRLER.....	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
1. GİRİŞ	1
2.MATERYAL VE METOD	2
3. BANKACILIK	3
3.1. Banka ve Bankacılık Kavramı	3
3.2. Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapıları	3
3.3.Bankacılık Tarihi	4
3.3.1. Dünyada Bankacılık Tarihi	4
3.3.2. Türkiye’de Bankacılık Tarihi	5
3.4. Bankacılık Çeşitleri.....	11
3.4.1. Mevduat Bankaları.....	11
3.4.2. Katılım Bankaları.....	11
3.4.3. Yatırım Bankaları.....	11
3.4.4. Kalkınma Bankaları.....	12
4. KREDİ KAVRAMI	13
4.1. Kredinin Unsurları.....	13
4.2. Kredinin Türleri ve İşlevleri.....	14
4.3. Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.....	16
4.4. Kredi Türleri.....	19
4.4.1. Nakdi Krediler.....	19
4.4.2. Gayri Nakdi Krediler.....	22
4.5. Bireysel Krediler.....	24
4.5.1. Tüketici Kredileri.....	24
4.6. Kredi Yönetimi Ve İşlevleri.....	25
4.6.1. Kredi Yönetimi Kavramı.....	25
4.6.2.Kredi Yönetiminin İşlevleri.....	26
4.6.3. Etkin Kredi Yönetimi.....	26

5. KREDİ RİSKİ VE KREDİ RİSK YÖNETİMİ	28
5.1. Kredi Riski Kavramı ve Bileşenleri.....	28
5.2. Kredi Riski Ölçüm Modelleri.....	28
5.2.1. Merton Tabanlı Modeller.....	29
5.2.2."CreditRisk+" Modeli.....	30
5.2.3."CreditMetrics" Modeli.....	30
5.2.4."Credit Portfolio View" Modeli.....	31
5.3. Kredi Risk Modellerinin Doğrulanması.....	31
5.4. Kredi Riskinin Tespiti ve İzlenmesi.....	32
5.5. Kredi Riskini Sınırlandırma Stratejileri.....	33
5.6. Kredi Riskini Azaltmada Teminatların Fonksiyonları.....	34
5.7. Kredi Riski Yönetimi Kavramı.....	34
5.8. Bankaların Kredilendirme Sürecinde Basel Uygulamaları.	35
5.8.1. Basel Komitesi ve BIS.....	35
5.8.2. Basel-II Düzenlemesinin Amaçları.....	36
5.8.3. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklılıklar.....	37
6.MALİ TABLOLAR ANALİZİ	38
6.1.Genel Kavramlar.....	38
6.1.1. Mali Tablo Kavram, Amaç ve Türleri.....	38
6.1.2.Mali Tablolar Analizi.....	40
6.1.3. Mali Tablolar Analizinin Önemi.....	44
6.1.4. Mali Tablolar Analizinin Türleri.....	45
6.1.5. Mali Tablolar Analiz Teknikleri.....	48
6.1.6. Mali Tablolar Analiz Sonuçlarının Yorumlanması.....	53
6.1.7. Mali Tablolar Analizinin Sınırları.....	53
6.1.8. Türkiye' de Mali Tablolar Analizinde Karşılaşılan Güçlükler.....	54
6.2. Mali Tablolar Bakımından Kredi Analizi Ve Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi.....	56
6.2.1. Kredi Analizi.....	56
6.2.2.Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi.....	65
7. SONUÇ	76
8. KAYNAKLAR	77
ÖZGEÇMİŞ	81

1. GİRİŞ

Kredi kavramı günümüzde değişik ad ve anlamlarda fakat aynı içerikle çeşitli şekillerde uygulanmaya devam etmektedir. Önceleri itibar sahibi kimseye verilebilen krediler artık ipotek, kefil, garantör, vb. itibar harici ek teminatlarla verilmeye başlamıştır.

Kuşkusuz hatalı bir kredi kararı hem kredi kurumunu hem de kredi isteklisi firmayı sıkıntıya sokabileceği gibi ülke ekonomisine de büyük zararlar verecektir. Kredi kararlarının verilmesinde güvenli bilgi, en sağlıklı karar ve zaman kaybının önlenmesi için bir takım teknikler geliştirilmiştir. Hatta bu teknikler zamanla gelişerek bilgisayarların kredi notları hesaplamasına kadar gelmiştir.

Çağımız bilgi teknolojilerine yönelik birçok adımın hızla atıldığı bir dönem olup bilgisayar sistemleri artık hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Kredi taleplerinin bilgisayar ortamında değerlendirilebilmesi de bilgisayar sistemlerinin hemen her alanda uygulanmaya başlandığının bir göstergesidir.

Ancak burada birtakım eksiklikler söz konusudur. Kredi kurumları genellikle olması gerektiği gibi kalitatif istihbarat verileri ve eksik olan yönü ile sadece mali analiz tekniklerinden olan oran analizleri ve istatistiki hesaplamalardan yola çıkarak kredi kararı vermektedirler.

İşletmelerin büyümesinde ve yeni yatırımlar yapabilmesinde en önemli faktör sermayedir. Sermaye ise geçmiş dönemde elde edilen gelirlerin biriktirilmesi elde edilir. Ancak gelişmekte olan ekonomilerde ve yeni kurulan işletmelerde sermaye birikimi genellikle az veya yavaş olmaktadır. Bu durumda da işletmeler genellikle dış kaynaklarla finanse edilmektedir. Dış kaynaklarla finansman ihtiyacı da organize olmuş kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Bunlar içerisinde de banka kaynaklı işletme ve yatırım kredilerinin önemi büyüktür.

Bu çalışmada, Türk bankacılık sistemi içerisinde yer alan krediler ele alınarak işletmelerin büyümeleri açısından önemi belirlenmiştir. Kredilerin yapıları ve çeşitleri yönünden sınıflandırılması yapılmıştır. Kredi değerlendirmesinde ele alınan kriterler hakkında bilgi verilmiştir.

2.MATERYAL VE METOD

Araştırmanın materyalini Türkiyedeki tüm Banka Şubelerinden elde edilen orijinal veriler oluşturmaktadır. BDDK ve çeşitli kuruluşların yayınları , konuyla ilgili daha önce yayınlanmış kongre , sempozyum, ve çeşitli dergilerde yer alan bildiri sonuçları tezin ikincil veri kaynağını oluşturmaktadır.

Kredi verme politikası Bankaların Genel Müdürlükleri(üst yönetim) tarafından belirlenir. Üst yönetim tarafından kendi banka şubelerine belirli limitler içinde kredi verme serbestliği tanılabilir. Araştırmada Genel müdürlük birimlerinden veri elde edilmediği bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Ancak şubelerin genel merkez tarafından belirlenen kredi analiz yöntemlerinin aksine davranması düşünülemez.

Bu nedenle veri eldesinde yaralanılan şubeler aynı zamanda genel merkezin kredi değerlendirme ve analiz yöntemlerinin bir göstergesi olarak alınabilir. Aynı gerekçe ile analiz ve veri temini Bölgedeki aynı bankaya ait tüm şubeler yerine yalnızca bir şubesinden sağlanmıştır.

Kredi değerlendirme politikaları ve mali analiz yöntemleri çalışmanın ana kütleyi temsil ettiği söylenirken aynı durum çözüm yolları için söz konusu değildir. Sayının artması sadece çözüm önerilerinde bir farklılık yaratabilecektir. Genel politikaya ilişkin sonuçlara etkili olmayacaktır. Çünkü çözüm önerileri politikaya göre daha öznel bir durumdur.

3. BANKACILIK

3.1. Banka ve Bankacılık Kavramı

“Banka” terimi İtalyanca "Banco" kelimesinden gelmektedir. Bugünkü ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli bir yer tutan banka, sermaye, para ve kredi konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel veya kamusal kişilerle firmaların bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş ve konusu olarak seçen ekonomik bir birimdir (Tokel 2004).

Diğer bir tanımla; “Bankalar, para arz ve talebinin büyük bir kısmının karşılaştığı, kredi işlemlerinin yapıldığı kurumlardır” (Durak 2000).

Bankacılığın kaynağını çok eski zamanlara götürmek mümkündür. İlk bankalar, banko denilen tezgâhlarda faaliyete başlamıştır. Bu tür bankaların temel işlevi para alıp vermektir. Bununla beraber, bugünkü bankacılık; modern muhasebe tekniğinin ve kıymetli senetlerin gelişmesi, banknotun genel bir mübadele aracı haline gelmesi gibi bazı ilerleme ve gelişmelerin sonucudur (Gündüz 2003).

19. Yüzyıl, kredi veren kimselerle kredi alan kimseler arasına bankanın girdiği, alacak haklarının belli şekilde düzenlenen kıymetli senetlerle el değiştirmesinin kolaylaştığı, her çeşit malı temsil eden kıymetli senetlerin geliştiği ve çekle ödemelerin yaygın hale geldiği bir yüzyıl olmuştur (Tükenmez 1993).

3.2. Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapıları

"Bankaların tüzel kişilik olarak kendi hukuksal konuları ve devletle aralarındaki yönetsel ve hukuksal ilişkileri Bankalar Yasası ile düzenlenmiştir" (Aktuğlu 1981).

4491 sayılı Bankalar Yasası'nın 7. maddesinde bankaların kuruluşları ve faaliyete geçme esasları mevcuttur (Kocahanoğlu 2000).

Hizmet kuruluşlarıyla benzer niteliğe sahip bankaların amacı da kar elde etmektir. Bankaların da belirli ve tanımlanmış bir organizasyon yapısı bulunmaktadır. Müşteri taleplerini karşılayacak şekilde hizmet sunarlar. Bu hizmetin sunulması sırasında varlıklar edinirler ve bu varlıkları finanse etmek için yükümlülük altına girerler. Bütün firmalarda olduğu gibi yönetimde emir-komuta ilişkisi geçerlidir ve sorumluluklara göre iş bölümüne dayalı bir organizasyon vardır. Organizasyonun en tepesinde banka sahipleri veya hissedarları bulunur. Hissedarlar, banka yönetimini genel anlamda yönlendirmek ve kontrol etmek üzere yönetim kurulunu tayin etmektedirler (Seval 1990).

3.3. Bankacılık Tarihi

3.3.1. Dünyada Bankacılık Tarihi

Paranın genel bir değişim aracı olarak kullanılmaya başlanmasından önce, tüccar senetleri ve mal karşılığı kredi şeklinde ilkel banka işlemleri yapılmaya başlanmıştır. Bankalar, günümüzdeki yapılarına ticaret ve sanayinin geliştiği son çağlarda ulaşmışlardır.

İlk ticari itibar belgelerinin Mezopotamya'da kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle M.Ö. 5. ve 6. yüzyıllarda arazi ipoteği ve kefalet karşılığı kredi işlemleri yapılmıştır. Ayrıca, halkın tapınaklara ve ilahlara armağan ettikleri aynı maddeler, kredi sisteminin kaynağını oluşturmuştur. Bu kaynağın din görevlilerince gelir sağlamak amacıyla ödünç verilmesi ve tapınakların en güvenilir para saklama yerleri olması ile bankacılık sistemi de oluşmaya başlamıştır.

Paranın değişim aracı olarak kullanılmaya başlaması ile para alıp borç veren, bir ülke ya da şehir parasına çeviren bankerler ortaya çıkmıştır. Bunlar, müşterilerinden mevduat da kabul eder ve bunları yüksek faizlerle başkalarına kredi olarak verirlerdi. Böylece, ilk örnekleri Mezopotamya, Eski Yunan ve Eski Roma'da görülen banka, İtalyancada "masa, tezgâh" anlamına gelen "banco" kelimesinden kaynaklanmaktadır. İtalya'da önlere bir masa koyarak para ticareti yapan bu kişilere 12. yüzyılda banchiero (banker) adı verilmiştir.

Dünya politika ve ticaretinin en önemli merkezlerinden biri olan Roma'da önceleri para değiştirmesi şeklinde başlayan bankerlik, daha sonra mevduat kabulü, kredi işlemleri ve poliçe alım satımıyla gelişmiştir. Ortaçağ'da şehirlerin doğması ile birlikte ekonomik ilişkiler gelişmeye, hacli seferleri nedeniyle orduların gereksinimlerini karşılamak için büyük para nakilleri yapılmaya başlanmıştır. Bu sırada Avrupa'nın doğu ülkeleri ile ticareti de gelişmekteydi. Bu nedenlerle, ticaretin kolaylıkla yürütülebilmesi için para işlemlerinde aracılık edecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bütün bu olaylar, banka sisteminin gelişimini hızlandırırken ticaret hukukunun da doğmasına neden olmuştur.

Bunun yanında İslam ve Hıristiyan dinlerinin faizi yasak etmesi, bankacılığın gelişiminde önemli bir engel olarak ortaya çıkmıştır. Bu iki dinin koyduğu faiz yasaklamasıyla Museviler banka sistemine egemen olmuşlardır. Günümüz bankacılığı, 1157'de Venedik Bankası'nın kurulması ile başlamıştır. 1408'de Cenova bankası kurulmuştur.

Yeniçağ'la birlikte Avrupa'da düşünce ve ekonomi alanında başlayan önemli değişiklikler nedeniyle faizin meşruluğunun kabul edilmesi bankacılığın gelişimini engelleyen en önemli sebeplerden birini ortadan kaldırmıştır. Sömürgeleşmenin yaygınlaşması ile birlikte ticaretin çeşitlenmeye başlaması bankaları da uzmanlaşmaya ve birleşmeye yöneltmiştir.

19. yüzyılda ticaret sermayesinin gelişimi ve sanayi devrimi, banka sistemini büyük bir hızla geliştirmiş, bankaları parasal ilişkilerin odaklaştığı en önemli mali kurumlardan biri haline getirmiştir.

Her ülkede aynı biçimde olmamakla birlikte, genellikle halktan mevduat toplayarak kaynak oluşturan bankalar, ticaret alanında uzmanlaşırken kendi öz sermayeleri ile çalışan bankalar da yatırım ve iş bankacılığında uzmanlaşmıştır.

Ticari kapitalizmden sanayi kapitalizmine geçiş sürecinin başlamasıyla bankacılık alanında da birleşmeler başlamıştır. 19. yüzyılda sermayenin Uluslararasılaşmaya başlaması, uluslararası ekonomik ilişkileri hızlandırırken bankacılığa da uluslararası bir nitelik kazandırmıştır (Anonim 2007).

3.3.2. Türkiye’de Bankacılık Tarihi

Türk bankacılık tarihine baktığımızda gelişim süreci Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet öncesinde 1911–1923 tarihleri arasında milli sermaye ile 21 banka kurulmuş ancak bunlar sektördeki yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olmaları karşısında faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmışlardır. Bu bankalardan iflas ve tasfiyeler sonucu ancak 18’i Cumhuriyet dönemine geçebilmiştir. Ülkemiz, Cumhuriyetin ilanından sonra ekonomik kalkınmaya önem vermiş, sınaî ve ticari hayatı canlandırmak amacıyla ulusal bankacılığı geliştirmeye başlamıştır. Bu bağlamda devlet teşvikiyle Türkiye İş Bankası ve Türkiye Sanayi ve Maden Bankası gibi bankalar kurulmuştur.

1929–1930 dünya ekonomik bunalımının bankacılık üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle birçok banka faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Ülkemizdeki banka sayısı 1932 yılında 60 iken 1945’te 40 düşmüş, şube sayısı da 483’den 411’e inmiştir. Türkiye bu bunalımın ardından devletçilik ilkesini benimsemiş; Sümerbank, Etibank, T. Halk Bankası gibi büyük devlet bankalarını bu dönemde kurmuştur.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra 1945–1959 yılları arasında iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması almıştır. Bu durum bankacılık sektörüne de yansımış, özel sektör bankacılığı bu dönemde oldukça gelişmiştir. Fakat getirisi fazla olmadığı için özel sektörde yapılmayan yatırımlar Merkez Bankası kaynaklarının yardımıyla devlet tarafından yüklenilmeye devam etmiştir. Bozulan ekonomik dengeler kendini 1953’ten sonra hızlı enflasyon, dış ticaret açıkları ve artan dış borçlar olarak göstermiştir. Artan enflasyonla Türk lirasının devalüe edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve 1958 yılında dolar istikrar programı çerçevesinde 2,8 liradan 9 liraya yükseltilmiştir.

1960'lı yılların başları birçok bankanın faaliyetine son verdiği önemli bir dönem olmuştur. 1960–1964 yılları arasında 15 banka faaliyetlerine son vermiş ve bu bankalar tasfiye edilmiştir. 1960'ta T.C. Merkez Bankası nezdinde bir bankalar Tasfiye Fonu oluşturulmuş, bu fon 1983 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir.

1970'li yılların sonlarında çıkarılan “Ödünç Para İşleri Kanunu”na bankaların kredi faiz oranları üzerine getirilen kısıtlamalar bankaları “banker” adı verilen ve piyasa faizi üzerinden çalışan kurumlarla işbirliğine girmeye itmiştir. Bu durum 1982 yılına gelindiğinde Türk ekonomisinde önemli bir krize neden olmuştur. Türk bankacılık sistemini dönemsel olarak incelediğimizde 1980'lere kadar mali sistemi bir bütün olarak etkileyen ciddi bir krizin oluşmadığı, bunun yerine çeşitli ekonomik sebeplerle tek tek bankaların faaliyetlerini durdurduğu ve tasfiye edildiği görülmektedir.

Bankacılık sektörü 24 Ocak 1980 kararları ile Cumhuriyet kurulduğundan beri karşılaşmadığı rekabet kavramıyla ile karşılaşmıştır. Finansal serbestleştirme yolunda alınan ilk kararlar 1981 tarihinde önce banka faizlerinin sonra ise tüm faizlerin serbest bırakılması ile ilgili olmuştur. 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile bankacılık sektörüne giriş kolaylaştığı gibi sektör açısından da yeni bir araç ile de atıl kaynakların ve kayıt dışı ekonomideki paranın bir kısmının sektöre çekilmesi amaçlanmıştır. Bu yapılanmanın oluşumunda en önemli etken büyük ölçüde banka sayısının artması, bankaların aktif büyüklüğünün yükselmesi ve faiz oranlarının piyasada belirlenmesidir. 1980'lerden sonra mali sistemdeki liberalizasyon ve ekonomik büyümenin hızlanmasıyla finansal sistemin genişlediği, aracı kurumların faaliyetlerinin arttığı ve en önemlisi globalleşmenin etkisiyle bankacılık sisteminde kriz olgusunun mali sistemi tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir.

Sisteme girişin serbestleşmesi bankacılık sektöründe rekabeti artırmakta, sektördeki payın aynı kalmasına rağmen banka başına düşen payı azaltmaktadır. Bankerler, bankaların yaptığı gibi fon fazlası olanlarla fon talep eden arasında aracılık etmekten çok bankalarla fon piyasaları arasında aracılık işlemleri gerçekleştirmiştir. Bankerlik kuruluşları arasındaki faiz savaşı bir süre sonra Ponzi Finansmanı (borç alınan paranın faizini ödemek için daha yüksek faiz ile borçlanmak) biçimine kayması kaçınılmaz olmuş ve bu da sistemin çöküşüne yol açmıştır. 1982 yılında bu olay “Bankerler Krizi” olarak adlandırılmıştır. Serbest faiz politikasının ve banker iflaslarının bireysel bankaların uygulamaları ile yönetim tarzlarının birleşmesinin bir sonucu olarak çok sayıda bankanın mali bünyesinde zaaf yaşanmıştır.

1985 yılında kamu iç borçlanmaya önem vermiştir. Hızla piyasaya sürülen Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) bankalar için de ideal bir yatırım aracı olmuştur. Artan faizlerin

kredi faizlerine yansmasıyla bankalar kredi vermek yerine DİBS alımına yönelmiş ve kamu finanse edilirken özel kesim sistemden dışlanmıştır.

1989 yılında yürürlüğe giren kararlar ile Türk lirasına konvertibilite yolu açılmıştır. Sektörün uluslararası piyasalara açılması ve özellikle uluslararası piyasalardan kaynak edinmesinin serbestleşmesi gündeme gelmiştir. Para piyasaları ve döviz piyasaları kurulmuş ve yatırımcılar Türk lirasından çıkıp dövize yönelmeye başlamıştır. Ancak Hazine ve TCMB bu yeni oluşumu tamamlayacak düzenlemelerde yetersiz kalmışlardır. Hazırlıksız yakalanan bankacılık sektörü de düzenlemeye uygun bir aktif-pasif yönetimi gösterememiş, bankalar likidite yönetiminin temel ilkelerini göz ardı eden bir şekilde yabancı para cinsinden kaynaklara yönelmişlerdir (Anonim 2007).

3.3.2.1 Türkiye’de Bankacılık Mevzuatının Gelişimi

3.3.2.1.1. 7129 Sayılı ve 02.07.1958 Tarihli Bankalar Kanunu Uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Sistemi

7129 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca bankalar ve şube açmak isteyen yabancı bankalar Maliye Bakanı ve Ticaret Bakanının ortak teklifi üzerine Bakanlar Kurulundan çıkacak olumlu bir kararla faaliyetlerine başlayabilmekteydiler. Benzer şekilde bankacılık faaliyet izninin iptali de Bakanlar Kurulunca kararlaştırılabilmekteydi. Söz konusu Kanunda, Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin kuruluşu yer almaktadır. Bu Komite Maliye Bakanı, Ticaret Bakanı, Çalışma Bakanı, Hazine Genel Müdürü, İç Ticaret Genel Müdürü, Merkez Bankası Genel Müdürü, Amortisman ve Kredi Sandığı Genel Müdürü, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Genel Sekreteri, Bankalar Birliği Temsilcisi, ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamı 5 milyon liradan fazla olan bankaların genel müdürlerinin iki seneliğine kendi aralarından seçecekleri dört ve ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamı 5 milyon liradan az olan bankaların genel müdürlerinin iki seneliğine kendi aralarından seçecekleri bir genel müdürden olmak üzere 14 kişiden oluşmaktaydı. Komite başkanı Maliye Bakanı, bulunmadığı hallerde Ticaret Bakanıydı. Bu komitenin görevi, temelde banka plasmanlarının ülkenin iktisadi faaliyetleri doğrultusunda gerekli görülen oranlarda belirlenen sektörlerle yönlendirilmesini düzenlemek ve temin etmektir. Aynı zamanda bankacılık ve kredi konularında Hükümete danışmanlık da yapılmaktaydı. Bu Komitenin kararları Bakanlar Kurulunun onayı ile yürürlüğe girmektedir (Anonim 2007).

Bu dönemde bankaların bankacılık mevzuatına uyumuna ilişkin denetim Maliye Bakanlığına bağlı Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yerine getirilmekteydi.

3.3.2.1.2. 3182 Sayılı ve 05.02.1985 Tarihli Bankalar Kanunu Uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Sistemi

1985 yılında çıkarılan ve çeşitli değişikliklere uğrayan 3182 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca bankaların denetimi ve gözetimi Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Bankalar Birliği arasında şekilde belirtildiği üzere dağıtılmıştır. Mevduatın güvence altına alınması Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu aracılığıyla yapılırken, bu Fon Merkez Bankası'na bağlı olarak çalışmasını sürdürmekteydi. Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu ise görevlerini Hazine Müsteşarlığı'na bağlı olarak yürütmekteydi.

3182 sayılı Bankalar Kanunu incelendiğinde Kanunun amacının, “tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmalarını sağlamak üzere bankaların kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlenmelerini düzenlemek” olduğu görülmektedir. Bu şekilde Türkiye’de kurulmuş ya da şube açmış ya da açacak her türlü banka Kanun kapsamına girmektedir. Ayrıca, özel yasa ile kurulmuş bankaların kendi yasaları dışındaki konularda bu Kanuna tabi olmaları söz konusudur.

Bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları tarafından yapılan görev, bankalarla ilgili her türlü kanun hükmünün ve her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili olarak tanımlanmıştır.

Bankaların kuruluş ve Türkiye’de şube açma izni Bakanlar Kurulu kararını gerektirmektedir. Bu konuda izin verilmesine dair usul ve esaslar Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan yönetmelikler çerçevesinde yürütülmüştür.

3182 sayılı Bankalar Kanununda yer aldığı üzere bankalarda iç denetim zorunlu hale gelmiş ve bu konuda yasada da belirtildiği üzere bankaların kendi işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunlu tutulmuştur.

Bankacılıkta güven ve istikrarı korumak ve bankaların mali bünyelerini güçlendirmek, gerektiğinde yeniden yapılandırmak ve bankalardaki tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla tüzel kişiliği haiz Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) çalışmalarını yürütmüştür. TMSF, Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu bakanlık tarafından hazırlanan Fon Yönetmeliği dâhilinde Merkez Bankası tarafından idare ve temsil olunmuştur. Ayrıca Hazine Müsteşarlığı TMSF'nin hesap ve işlemlerini denetlemeye ve bu hususta fondan her türlü bilgiyi istemeye yetkili olmuştur.

Bankaların Türkiye Bankalar Birliğine (TBB) üye olma zorunluluğu bulunmaktadır. TBB'ye kanunla verilen görevler arasında bankalar arasında haksız rekabeti önlemek

amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak hususları bulunmaktadır. Ayrıca, TBB ilgili Bakanlıkça alınması istenen tedbirleri almakla görevli ve yetkilidir.

Sonuç olarak, 3182 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca bankalar ile ilgili denetim, gözetim ve mevduat sigortası gibi konularda yetkiler Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası arasında dağılmakla birlikte, asli olarak Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan tarafından yürütülmekteydi. Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu her türlü bankacılık denetimi yapmak ve raporlamakla yükümlüyken, bu raporlara dayanılarak alınacak tedbirler Bakanlıkça oluşturularak uygulamaya geçirilmekteydi. Türkiye Bankalar Birliği ağırlıklı olarak yürürlükteki kanunların duyurulması ile ilgili görev almışken, bankalar arasındaki haksız rekabetin engellenmesine yönelik konularda da görevli ve yetkili olmuştur. Merkez Bankasının görevi ise genel olarak bankacılık sisteminin gözetimini yürütmek ve mali durumu sebebiyle Fona devredilmiş bankaların yönetimini sürdürmek olmuştur.

1990'lerde mali sektörün denetim ve düzenleme yapısı 3182 sayılı Bankalar Kanunu ve mali sektör ile ilgili diğer düzenlemeler çerçevesinde incelendiğinde, bunun çoklu bir yapı sergilediği görülmektedir (Karacan 1996):

- a- Bakanlar Kurulu: Bankaların kuruluşuna izin vermek, mevduat sigorta primlerini belirlemek, Sermaye Piyasası Kurulunu tayin etmek.
- b- Merkez Bankası: Para politikasını yürütmenin yanı sıra ödeme sistemini yönetmek, likiditeyi düzenlemek, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunu idare etmek, munzam karşılık ve disponibilitate gibi yasal yükümlülükleri düzenlemek ve kendi Kanunundaki yetkileri ile sınırlı olmak üzere denetim yapmak.
- c- Hazine Müsteşarlığı: Bankaları, sigorta şirketlerini, finansal kiralama şirketlerini, faktöring şirketlerini, özel finans kurumlarını denetlemek ve banka hariç diğerlerinin kurulmaları için izin vermek ve bu kurumların faaliyetleri ile ilgili konularda düzenleme yapmak, banka kurulması için izin başvurularını kabul etmek.
- d- Sermaye Piyasası Kurulu: Sermaye piyasalarına ilişkin düzenlemeler yapmak; menkul kıymet borsalarını kurmak ve denetlemek; aracı kurumlar, yatırım ortakları, yatırım fonlarının kuruluşlarına izin vermek, bunları denetlemek ve bunlarla ilgili düzenlemeleri yapmak ve ayrıca sermaye piyasası araçlarına ve halka açık anonim ortaklıklara ilişkin düzenlemelerde bulunmak.

3.3.2.1.3. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Sistemi

18 Haziran 1999 tarihinde kabul edilen çeşitli Kanunlar ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile bankacılık düzenleme ve denetlenmesinde dağınık bir görüntü oluşturan

ve siyasi karar mekanizmasının içinde bulunan sistem tek çatı altında toplanarak özerk bir kurum tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Yeni oluşturulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) bankacılık hususunda gerekli düzenleme ve denetleme konularında görevlendirilmiş ve bu konuda büyük oranda bağımsız çalışma ve karar verme yetkisine sahip olmuştur. Söz konusu Kanun gereğince, ayrıca, TMSF ve Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu BDDK çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Daha önce ilgili Bakan ve/veya Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlar yeni oluşumda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (Kurul) tarafından yerine getirilmektedir. Bu anlamda Kurul üyelerinin atanma usul ve esasları, görev süreleri, çalışma esasları ve benzeri konuların yanında sorumluluk düzeyleri, hesap verebilirlikleri gibi hususlar Kurumun karar verme mekanizmasını anlamak açısından önem kazanmaktadır. Yeni oluşturulan yapıda bankacılık düzenleme ve denetleme sistemi aşağıdaki şekilde verilmiştir: aynı zamanda Kurul başkanı da olan BDDK başkanına yardımcı olmak üzere Kurul kararıyla atanmaktadır. BDDK'nın hizmet birimleri arasında Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu da bulunmaktadır. BDDK başkanına bağlı olarak çalışan Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulunun görevi, her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi, bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlilini BDDK adına yapmaktır.

TMSF dahil olmak üzere BDDK'nın yıllık hesapları ile harcamalarına ilişkin işlemleri ilgili bakan tarafından Sayıştay denetçisi, Başbakanlık müfettişi ve Maliye müfettişinden oluşan bir komisyona denetlenilmektedir. İlgili bakan denetleme sonuçlarıyla ilgili gerekli tedbirleri almaktadır. Alınan bu tedbirler Kurumun yıllık faaliyet raporu ile birlikte ilgili Bakan tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmaktadır. Ayrıca, yılda bir defa BDDK'nın faaliyetleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunu bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır (Anonim 2007).

4389 sayılı Bankalar Kanununun amacı, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, mali piyasalarda güven ve istikrarı ve ekonomik kalkınmanın gereklerini de dikkate alarak kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere bankaların, kuruluş, yönetim, çalışma, devir, birleşme, tasfiye ve denetlenmelerine ilişkin esasları düzenlemek olarak belirtilmiştir.

4389 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca, bankacılık ile ilgili düzenleme ve denetim yetkileri tek elde özerk bir kurum bünyesinde toplanmış ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun görevi temelde uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak ile tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek olarak belirtilmiştir.

Bu kurumun karar organı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu olarak oluşturulmuş ve bu kurulun yedi üyeden teşekkül etmesi şeklinde düzenleme yapılmıştır. Kurul üyeleri ilgili Bakanın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından atanmaktadır. Bu şekilde atanan Kurul başkan ve üyelerinin görev süreleri altı yıl olmakta ve başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevden alınmaları mümkün olmamaktadır.

BDDK bankacılık sistemini düzenleyen ve Bankacılık Kanununun uygulamasına yönelik yönetmelik ve tebliğler çıkarmakla yükümlüdür. BDDK'nın üç başkan yardımcısı, aynı zamanda Kurul başkanı da olan BDDK başkanına yardımcı olmak üzere Kurul kararıyla atanmaktadır. BDDK'nın hizmet birimleri arasında Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu da bulunmaktadır. BDDK başkanına bağlı olarak çalışan Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulunun görevi, her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi, bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlilini BDDK adına yapmaktır.

TMSF dâhil olmak üzere BDDK'nın yıllık hesapları ile harcamalarına ilişkin işlemleri ilgili bakan tarafından Sayıştay denetçisi, Başbakanlık müfettişi ve Maliye müfettişinden oluşan bir komisyona denetlenilmektedir. İlgili bakan denetleme sonuçlarıyla ilgili gerekli tedbirleri almaktadır. Alınan bu tedbirler Kurumun yıllık faaliyet raporu ile birlikte ilgili Bakan tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmaktadır. Ayrıca, yılda bir defa BDDK'nın faaliyetleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunu bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır.

3.4. Bankacılık Çeşitleri

3.4.1. Mevduat Bankaları: Daha çok mevduat toplama ve bu kaynakla ticaret ve üretimin finansmanını sağlayan mevduat bankaları, genelde 1 yıla kadar olan kısa vadeli işlemlere yoğunlaşır. Mevduat bankaları fon aktarımı yanı sıra birçok bankacılık ürünü ile hizmet sunan kurumlardır.

3.4.2. Katılım Bankaları: Mevduat bankalarına benzer nitelikte olan fakat mevduat bankalarındaki sabit getirili mevduat yerine kar ve zarara katılım fonu toplayan banka türüdür. Mevduat bankalarından bir diğer farkı ise mevduat bankaları finansal kiralama işlemi yapamaz iken, katılım bankaları finansal kiralama işlemi yapabilmektedir.

3.4.3. Yatırım Bankaları: Mevduat toplama yetkisi olmayan, geniş bir şubenin olmaması sebebiyle bankacılık hizmet ürünlerinin tamamını sunamayan ve ticaret bankalarına kıyasla ticari faaliyetleri kısıtlı olarak yerine getirebilen bankalardır.

3.4.4. Kalkınma Bankaları: Mevduat toplama yetkisi olmayan, az gelişmiş bölgelerde üretken yatırımların gelişmesine, teknik yatırım ve orta-uzun vadeli fon teminine yönelik kurulmuş bankalardır. Türkiye Kalkınma Bankasının, 4456 sayılı yasanın üçüncü maddesi amaçlarını, " Türkiye'nin kalkınması için; anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, yurtiçi, yurtdışı ve uluslararası ortak yatırımları finanse etmek ve her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yapmak" olarak belirlenmiştir (Anonim 2007).

4. KREDİ KAVRAMI

"Latince' de inanma güven anlamına gelen kredi 'credere' sözcüğünden gelmekte olup, saygınlığı ifade etmektedir" (Ünay 1985).

İtibar (mali saygınlık) anlamına gelen kredi, ileri tarihteki ödeme vaadine dayanarak mal ya da hizmet şeklindeki ekonomik varlığın veya satın alma gücünün anlaşma tarihinde vaatte bulunan kişi ya da kişilerin kullanımına verilmesi veya bir üçüncü şahsın itibarından yararlanabilme olanağı olarak tanımlanmaktadır (Tunaboğlu 1977).

En genel anlamıyla, mevcudun muayyen bir süreyle ve geri almak kaydıyla verilmesi ya da verilmiş bir varlığın ödenmesine kefil olunmasıdır. Kredi, mübadele temeline dayanmaktadır. Herhangi bir kişinin ya da firmanın kendilerine ait olmayan bir hakkı ya da olanağı, karşılığını temin etmek kaydıyla, belli bir süre için kendisininmiş gibi kullanabilmesini sağlamaktadır. Taraflardan kredi alan, sahip olduğu olanak veya fon için önceden belirlenmiş bedeli ile birlikte geri ödeme vaadinde bulunurken, diğer tarafı temsil eden mali kuruluş ise sözü geçen olanağı ya da fonu, kararlaştırılan süre dâhilinde kullanmayı kabul etmektedir. Dolayısıyla kredi, fon arz eden ve talep eden taraflar arasında güvenceye dayanan ekonomik bir alışveriştir (Aras 1996).

Bankalar Yasası açısından ise kredi; "gerçek ya da tüzel bir kişiye doğrudan doğruya veya dolaylı olarak nakit, mal, kefalet, teminat biçiminde ve niteliğinde ya da başka bir biçimdeki değerlerin verilmesi, gerçek ve tüzel kişilerin kefaletlerinin kabul edilmesi veya tahvillerinin satın alınmasıdır" (Kölemezli 1982).

4.1. Kredinin Unsurları

İş dünyasında firmaların ihtiyaç duydukları kaynakların bir kısmı kendi kaynaklarından, diğer kısmı da yabancı kaynaklardan sağlanmaktadır. Bu nedenle kredi, firmalar ve bankalar açısından çok önemlidir.

Bir kredi ilişkisinde dört temel unsur bulunur. Bunlar; vade, güven, risk ve gelir unsurlarıdır.

4.1.1. Vade Unsuru

Belirli bir süre sonunda geri ödeme vaadi devredilen bir varlığın veya verilecek bir garantinin belirli bir süre sonunda iadesi gereklidir. Bu süre kredi işleminin başlangıcında tespit edilir. Vade uzadıkça risk artar. Bunun nedeni geleceğin belirsizliğidir. Bu nedenle kredide zaman unsuru çok önemlidir (Perçin 1999).

4.1.2. Güven Unsuru

"Kredi güvene dayanan bir işlemdir. Kredi veren kredisinin vadesinde geri dönmeme riskine karşılık teminat alacaktır. Burada teminat ödünç verenin riskine karşılık elde ettiği bir değerdir" (Cole and Mishler 1998). Kredide vade söz konusu olduğuna göre güvensizlik ortamında kredi sürecinin başlangıcı da güç olacaktır. Yani güven unsuru vadenin en büyük belirleyicisidir.

4.1.3. Risk Unsuru

Bankacılıkta risk, ödünç verilen paranın tahsiline ve verilen garantiye konu taahhüdün yerine getirilmesine kadar meydana gelmesi muhtemel tehlikelerin toplamıdır. Diğer bir anlamda risk, bir kişi veya kuruluşa nakit, mal, kefalet ve teminat şeklinde açılan kredilerden herhangi bir tarihte kullanılmış olan miktarı ifade eder. Kredi işleminde risk unsurunun en aza indirilmesi esastır (Perçin 1999).

4.1.4. Gelir Unsuru

Bankalar ellerindeki ve temin edebilecekleri kaynakları faiz ve komisyon gibi gelirler karşılığında kullanmak zorundadır. Bankaların mevduat toplamak ve kredi vermenin dışında daha pek çok çeşitli hizmetler verdiği düşünülürse, varlığını sürdürebilmesi için tüm bu hizmetlerin karşılığında bir takım komisyonlar alması gerekmektedir. Dolayısıyla bankalar kredi kullandırırken de komisyon geliri sağlayacakları için bu durumda da bankaların kredi verimliliği artacaktır (Durak 2000).

4.2. Kredinin Türleri ve İşlevleri

Ticari bankalardaki kredi türlerini iki temel grupta incelemek mümkündür. Bunlar; **kurumsal krediler** ve **bireysel krediler**dir.

Ticari veya bireysel krediler aynı zamanda güven üzerine kurulmuş, gelecekte geri ödenmesi beklenen ekonomik değer olarak bir güçtür.

"Kredi, ülkede ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi ve ekonomik büyümenin sürekliliği açısından kullanımı zorunlu olan bir mali kaynaktır" (Baygeldi 2001).

Kredinin ülke ekonomisindeki işlevlerini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz;

- "Kredi, herhangi bir kişinin ya da firmanın kendisine ait olmayan bir hakkı ya da olanağı, karşılığını temin etmek koşuluyla, belirli bir süre için kendisininmiş gibi, kullanabilmesini sağlamaktadır". Aynı zamanda kredi, bir mübadele aracıdır (Durak 2000).

- "Ekonomideki atıl ve dağılık fonlar (sermaye ve tasarruflar), kredi sistemi sayesinde ekonomik faaliyetlerin gelişmesine yönlendirilmektedir" (Aras 1996).

- "Kredi sermaye birikimini artırır. Girişimciler ve yatırımcılar ihtiyaç duydukları sermayeyi kendi yoluyla tasarruf sahiplerinden sağlarlar. Vade sonunda da krediyi geri ödeyerek sermaye birikimi elde ederler" (Tokel 2004).

Bu açıklamalardan sonra kredinin kaynaklarına baktığımızda; "Bankaların ödünç para verebilmeleri için yararlandıkları kaynakları, özkaynakları ve yabancı kaynaklar olarak iki grupta toplamak mümkündür" (Usta 1994). Özkaynakları çoğunlukla **ödenmiş sermayeden** ve yedekler, karşılıklar ayrıca dağıtılmamış karlardan oluşur. Yabancı kaynaklar ise çoğunlukla **mevduat** ve T.C. Merkez Bankası'ndan, yurtdışı bankalardan sağlanan krediler, tahvil ihracı ile sağlanan fonlar ve bankacılık hizmet gelirlerinden (havale masrafı, komisyon, keşide çeki bedelleri vb.) oluşmaktadır. Ancak devamlı kaynak niteliği yalnızca kredinin mevduat kaynağında söz konusudur. Çünkü diğer kaynaklar vadeleri geldiğinde tasfiye edilirler.

4.2.1. Kredilendirme Prensipleri

"Bankalar kredi kararını verirken hiçbir zaman borçlu hakkında tam olarak her şeyi bilmesi mümkün değildir. Kredi kararı, her kurumun kendi oluşturduğu politikalar çerçevesinde karlılık ve likidite dengesini gözeterek verilir" (Akbulut 2003). Bu nedenle kredilendirmede aşağıda belirtilen ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

4.2.1.1. Uygunluk

"Kredi, teminata değil, yapılacak işe verilmelidir. Kredinin, talepte bulunan firmanın etkinlik alanıyla örtüşen ve girdi yaratabilecek bir işte kullanılması, geri dönüşü açısından en büyük teminattır" (Tokel 2004).

4.2.1.2. Güvenlik

Kredinin güvenliği, kredinin sağlamlığını gösterir ki, bu da verilecek kredinin yeterli teminata bağlanmış olması ve kredibilite bakımından müşteri hakkında gereken istihbaratın yapılmış olması gerekliliğidir. "Temel amaç kredinin teminatlara başvurmaya gerek kalmaksızın geri dönmesidir. Bu nedenle kredinin kullanım alanları çok önemlidir" (Şakar 2001).

"Kredi güvenliğinin sağlanabilmesi için genel olarak aşağıda belirtilen hususlara gerekli hassasiyetin gösterilmesi lazımdır" (Akbulut 2003).

- Firmanın olumlu bir mali yapıya sahip olduğu saptanmalıdır. Bu saptama cari yılın sonlarında ve geriye dönük vaziyette kıyaslamalı şekilde olmalıdır. Bu arada; sermaye, özkaynak, borçlar, alacaklar, karlılık ve net işletme sermayesi gibi kalemlere ilişkin mali

veriler dikkatle incelenmelidir. Çıkan sonuçlara göre pürüzlü görülen noktaların izahatları firmanın açıklamasına bırakılmalıdır.

- Kredi verilmesi planlanan firmanın mutlaka piyasa üzerindeki istihbaratı yapılmalı ve olumlu sonuçlar değerlendirmeye alınmalıdır.

- Kredinin kullanım nedenine bakılarak belirlenen geri ödeme takvimine uygunluğu değerlendirilmeli ve bu süreç ile ilgili müspet kararda ikna olunması gerekmektedir.

- Firmanın diğer bankalarla olan ticari ilişkileri göz önünde bulundurulmalı, kullanılan ve kullanılmakta olan krediler hakkında detaylı bilgiler elde edilmelidir.

- Firmadan kredi karşılığı olarak alınacak teminatın titizlikle seçilerek alınabilecek en uygun teminat olmasına dikkat edilmelidir.

- Tecrübe ve moralite değerlendirilmesi yapılmalıdır.

4.2.1.4. Seyyaliyet (Likidite)

Seyyaliyet, kredinin kısa sürede geri ödenmesi, kredi konusu için mevsimlere uygun kullandırılması, kredinin dolu ve donuk kullandırılmamasıdır. Firmanın, iş ve nakit akışı hakkında en iyi bilgi yolu, kredi seyyaliyetinden geçer. Dolu ve donuk kullandırılan kredilerde, firmanın nakit gidişatı hakkında bilgi sahibi olunmasında zorluklar olabileceği ve kredi vadelerinde sürprizlerle karşılaşılabilmesi hatırdan çıkarılmamalıdır. Olaya bu açıdan bakıldığında, Seyyaliyet; bir bakıma verimliliği etkileyen yönünün yanı sıra, kredinin teminatını teşkil etme bakımından da önem arz etmektedir (Oy 1997).

4.2.1.5. Verimlilik

"Verim, kredinin pazar şartlarına göre rantabl kullandırılması, kredi faizinin yanı sıra yeterli düzeyde komisyon ve gelirin sağlanması anlamına gelir" (Berk 2001).

Bu ilke kar marjı daha yüksek olan kredilerin kullandırılmasına öncelik verilmesini, kullandırılan kredilerden faiz yanında komisyon ve diğer gelirlerin sağlanmasını belirtir. Verimliliğin sağlanması için müşterilerin ticari mevduatlarının ve komisyonlu işlemlerin bankada toplanmasının yanı sıra kaynak yaratan ve özellikle reeskont olanağı bulunan kredilere öncelik verilmesi gerekir (Tokel 2004).

4. 3. Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Türk Hukukunda kredi işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapılmakla birlikte, kredinin hukuki tanımı verilmemiştir. 4389 sayılı (4491 sayılı kanunla değişik) Bankalar Kanunu'nun 11. maddesinde kredi sayılan işlemler belirtilmekle birlikte, aynı kanunun ne tanımlar başlıklı

2. maddesinde ne de kredileri düzenleyen 11 vd. maddelerinde kredinin tanımı yapılmıştır. Hukuki açıdan kredi verme işlemi kredi açma sözleşmesinin konusunu oluşturur.

Kredi açma sözleşmesi, krediyi verenin, krediyi alana belirli bir sınıra kadar, belirli veya belirsiz bir zaman süreci içinde, belli şartlarla krediyi çeşitli kredi türleri halinde veya bir tek kredi şeklinde kullanılmayı, diğer tarafın da aldığı krediyi faiz, komisyon ve diğer giderler ile birlikte geri ödemeyi taahhüt ettiği bir çerçeve sözleşme şeklinde tanımlanabilir.

Kredi açma sözleşmesi, Türk Hukukunda düzenlenmemiştir. Sözleşmeye uygulanacak hükümlerin belirlenebilmesi için, sözleşmenin hukuki niteliğinin tespit edilmesi gerekir. Bu konu ise doktrinde tartışılmış ve çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler şu şekilde özetlenebilir (Anonim 2007):

a) Ön Ödünç Görüşü:

Bu görüşü savunanlara göre kredi açma sözleşmesi bir kimsenin diğerine muayyen bir tutarda ödünç para vereceği hususunda ilke olarak anlaşmasıdır. Sözleşmenin konusu bir ödünç sözleşmesi akdetmektir. Ödünç verme borcu tek taraflıdır ve krediyi verecek olana yükletilmiştir.

Bu görüş, şu nedenlerle eleştirilmiştir:

Ön ödünç görüşü, sadece para ödünçünü göz önüne almakta ve diğer kredi türlerini (özellikle gayri nakdi kredileri) açıklayamamaktadır. Ayrıca, bu görüş kredi açma sözleşmesinin konusunun bir ödünç sözleşmesi akdedilmesi olduğunu belirtmektedir. Böyle bir durumda ödünç sözleşmesi akdedilince kredi açma sözleşmesi de sona ermelidir. Ancak uygulamada tek bir kredi açma sözleşmesi yapılmakta ve buna dayanarak çeşitli türlerde kredi kullanılmakta, kredi açma sözleşmesi son bulmamaktadır. Bu nedenle bu görüş uygulama ile de uyum içinde değildir. Yine bu görüş, tarafların iradelerinin ikinci bir sözleşme yapmaya değil, kaynak kullanmaya yönelik olduğunu gözden kaçırmaktadır (Anonim 2007).

b) Rızai Ödünç Görüşü:

Bu görüş uyarınca, kredi açma sözleşmesi bir ödünç sözleşmesidir. Bununla krediyi veren, bir miktar paranın mülkiyetini kredi alana geçirmeyi, kredi alan da bunu öngörülen şartlarla geri ödemeyi taahhüt etmektedir. Sözleşme karşılıklı iradelerin uyuşması ile kurulmakta, kredinin verilmesi sözleşmenin ifasını teşkil etmekte, kredinin verilmesi için ayrı bir sözleşme yapmaya gerek bulunmamaktadır.

Bu görüşün eleştirilme nedenleri:

Gayri nakdi kredileri açıklayamaması; ödünç sözleşmesinin, ödünç verene ödünç konusunu diğer tarafa geçirme edimini yükleyeceği, bu edimin, kredi açma sözleşmesinde olduğu gibi ödünçün, kendi ihtiyaçlarına göre çeşitli şekillerde kullanılması için kredi alanın emrine hazır olarak bulundurulması anlamına gelmeyeceği; kredi verenin sadece ödünç vermeyi değil, bunun yanında çeşitli yapma edimlerini yüklediği, bu unsurun ödünç sözleşmesine yabancı olduğu; paranın iadesinin ödünçün aksine kredi açma sözleşmesini sona erdirmeyeceğidir.

c) Çok Aşamalı Kendine Özgü Sözleşme Görüşü:

Bu görüşü savunanlara göre, kredi açma sözleşmesi çok aşamalı bir sözleşmedir ve kendine özgü bir yapısı vardır. İlk aşamayı kredinin açılması için yapılan hazırlıklar oluşturur. Bu ilk aşama çeşitli kredi sözleşmelerinin dayanağını oluşturan genel bir ön sözleşmedir. Diğer aşamalar ise, alınan kredinin türüne göre ödünç, satım veya iş görme sözleşmesi niteliğini taşıyabilir. Bu görüşün eleştirilme sebepleri de ön ödünç görüşünün eleştirilme sebepleri ile aynıdır (Anonim 2007).

d) Tek Aşamalı Sözleşme Görüşü:

Bu görüş, kredi açma sözleşmesinin kesin nitelik taşıyan, iki tarafa da borç yükleyen, tarafların borç ve yükümlerini belirleyen, yükümleri hem verme hem de yapma edimlerinden oluşan bir çerçeve sözleşme olduğunu ifade eder. Bu sözleşme ile kredi veren, belli bir limite kadar krediyi, kredi alanın kullanımına hazır tutar. Kredi alan da krediyi, faiz ve diğer eklentileri ile ödemeyi yükümlenir. Bankanın bir zaman dilimine yayılan ifaları tek bir borçtan doğar. Sözleşme kredi alana (yenilik doğurucu nitelikte) bir çekme hakkı tanır, sözleşmede belirlenen sınıra kadar bu hakkı kullanmak müşterinin tercihinin bağlıdır. Öğretide genellikle kabul edilen görüş, tek aşamalı sözleşme görüşüdür (Anonim 2007).

4.3.1.Uygulanacak Hükümler

Kredi açma sözleşmesine uygulanacak hükümleri, kredi açma sözleşmesinin içeriğini oluşturan kredinin konusu belirler. Kredinin konusu para ödünçü, mal, senel veya mal avansı, senet iskontosu/iştirai, teminat mektubu, poliçenin kabulü, finansal kiralama (leasing), alacak alımı (factoring veya forfaiting) olabilir.

Kredi açma sözleşmesine satım, ödünç, vekalet, iş görme gibi birçok sözleşmenin hükümleri uygulanabilir. Uygulanacak hükümler, kullanılan kredinin türüne göre değişeceğinden, uygulanacak hükümlerin bulunabilmesi için kullanılan kredinin türünün tespit edilmesi gerekir. Uygulamada bankalar, genel işlem şartları ile ayrıntılı ve tek taraflı

olarak kredi ilişkisini düzenlediklerinden, ihtilaf vukuunda hemen her zaman sözleşme hükümleri uygulanmaktadır.

4.4. Kredi Türleri

4.4.1. Nakdi Krediler:

4.4.1.1. Cari Hesap Şeklinde Çalışmayan Sabit Vadeli Para Ödücü

Sabit vadeli para ödücü kredilerinde kredi veren, paranın mülkiyetini bir defada kredi alana geçirir. Kredi alan da aldığı parayı bir defada veya anlaşmaya göre taksitler halinde geriye öder. Bu tür sözleşmelerde kredi alana belli bir sınıra kadar kredi açılmamış olduğu ve kredi cari hesap olarak çalışmadığı için kredi alan hesaba ödemeler yaparak krediyi “dönerli” şekilde kullanamaz. Bu tip sözleşmelere tüketici kredileri örnek olarak gösterilebilir.

İlişkiye, sözleşme hükümleri yanında karz akdine ilişkin hükümler de uygulanabilir.

Söz konusu kredinin konusunu teşkil eden ödünç rızacı bir sözleşme olduğu için tarafların anlaşması ile sözleşme kurulur. Başka bir şart öngörülmemişse sözleşmenin kurulması ile kredi verenin borcu muaccel hale gelir. Uygulamada kredi veren, geri ödeme yapılırken faiz de talep ettiği için sözleşme tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

Bu tür kredide ödeme çoğu kez taksitler halinde ve belirlenen vadelerde yapılır. Kesin vadeler kararlaştırılmış olduğu için kredi alan vadenin geçmesi ile birlikte temerrüde düşer.

Sözleşme, kredi alanın, aldığı miktarı faizi ve fer'ileri (masraf ve komisyonlar) ile birlikte ödemesi ile son bulur (Anonim 2007).

4.4.1.2. Senet veya Emtia Avansı Kredisi (Lombard)

Bir gayrimenkulun, alacak hakkı ya da ortaklık hakkı içeren bir kıymetli evrakın, senetsiz ya da adi senede bağlanmış bir alacağın rehnedilmesi suretiyle teminat altına alınmış para ödücü kredisidir. Bu tür kredi de, cari hesap açılması yöntemi ile işler. Şöyle ki, müşteri malını veya elindeki kıymetli evrakı kredi verene rehnedir, kredi veren de bu rehin karşılığında kredi verir.

Lombard, esas itibariyle bir ödünç sözleşmesi olduğundan, ilişkiye BK.m.306 vd. hükümlerinin uygulanması gerekir. Ancak lombart kredisi genellikle cari hesap şeklinde işlediğinden ilişki TTK.m.87 vd. hükümlerine de tabi olur.

Lombardın diğer hukuki özelliği rehin işlemidir. Kredinin teminatı menkul rehni, alacak üzerine rehin, kıymetli evrakın rehni veya teminat amacıyla devir olabilir (Anonim 2007).

4.4.1.3. Kıymetli Evrakın İskontosu Veya İştiraya Yolu İle Kredi Verilmesi

İskonto, kambiyo senetlerinin vadelerine kadar işleyecek faizlerinin hesaplanıp senet bedelinden indirilmesinden sonra bakiyenin ödenmesi suretiyle senedin hamilinden iktisabı işlemidir. Senetler henüz muaccel olmadığı için senedin alınıp iskonto edildikten sonra paranın verilmesi kredi işlemi olarak değerlendirilmektedir.

İskonto ile iştiraya işlemi nitelik olarak aynı olmakla beraber aralarındaki fark, iskontoda alınan senet kredi verenin kendi piyasasından (senedin keşide ve ödeme yeri aynıdır), iştirada ise senet dış piyasadan gelmektedir (keşide ve ödeme yerleri farklıdır).

İskonto/iştiraya işlemlerinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Bazıları işlemin satım olduğunu, bazıları da atipik bir ödünç olduğunu savunurlar.

Satım görüşünü savunanlar, kredi verenin senetleri nama yazılı ise temlik, emre yazılı ise ciro yolu ile devraldığını, kredi verenin senedi tahsil edince bedeli iskonto yaptırana iade etmediğini bunun da ancak senedin satın alınması halinde söz konusu olacağını ifade etmektedirler.

Ödünç görüşünü savunanlar ise, satım görüşünün, işlemin kredi özelliğini açıklayamadığını, işlemin ağırlıklı yönünün kredi olduğunu, bankanın senetleri ifa yerine değil ifa uğruna aldığını, ayrıca tahsil edilemeyen senetler için iskonto ettirene rücu edildiğini bu nedenle işlemin satım değil ödünç olduğunu savunmaktadırlar (Anonim 2007).

4.4.1.4. Alacak Alımı İşlemleri

4.4.1.4.1. Forfaiting:

Forfait, mal ve hizmet ihracatından doğan müeccel alacakların, kredi veren tarafından, alacakların tahsil edilememesi halinde temlik edene rücu etmemek kaydı ile satın alınmasıdır.

Bu kredi türünde ihracatçı, satıp teslim ettiği mal karşılığında alıcıdan bir bono veya poliçe alır. Bu senetler bir banka tarafından kabul edilerek veya aval verilerek güçlendirilmiştir. Satıcı bu senedi forfait kredisi verecek olan kişiye devreder. Kredi veren, vadeye kadar geçecek zaman için senet bedelinden faiz ve kur risklerini hesaplayarak indirir ve bakiyesini kredi alana öder. Ancak kredi veren, senedin tahsil edilememesi halinde senetleri devredene rücu edemez. İskonto/iştiraya işlemlerinin niteliği ile ilgili olarak yapılan tartışmalar forfaiting için de geçerlidir (Anonim 2007).

4.4.1.4.2. Factoring:

Factoring, vadeli satış yapan işletmelerin, bu satışlardan doğan alacaklarının *factor* olarak adlandırılan kredi kurumları tarafından satın alınmasıdır. Factoring'in forfaiting'den

farkı vadeli tüketim malları satan işletmelerin, karşılaştıkları paranın tahsili, gecikme halinde icra takibi yapılması gibi işlemlerin, bu işlemleri yapacak şekilde örgütlenmiş olan factor kurumlarınca yapılmasıdır. Factoring kısa vadeli (bir yıldan az vadeli) veya vadesiz borçlar için söz konusu olurken forfaiting, 3 – 5 yıl gibi uzun vadeli alacaklar için yapılır. Ayrıca factoring tüketim mallarının satışından doğan alacaklar için yapılırken forfaiting, yatırım mallarının satışından doğan alacaklar için yapılır.

Factoring, gerçek ve görünüşte factoring olarak ikiye ayrılır. Gerçek factoringde alacağı satın alan kişi (factor), bütün riski yüklenir ve alacağın tahsil edilememesi halinde devredene başvuramaz. Görünüşte factoringde ise factor ödenmeme halinde devredene rücu edebilmektedir.

Gerçek factoring, iskonto/iştirah ve forfaiting gibi satım sözleşmesi niteliğindedir. Hizmet işlemlerine ise vekalet akdine ilişkin hükümler uygulanır. Bu nedenle gerçek factoring karma bir akit türüdür. Görünüşte factoring ise alacağın temlik ile güvence altına alınmış bir karz akit türüdür (Anonim 2007).

4.4.1.5. Finansal Kiralama (Leasing) İşlemi İle Kredi Verilmesi

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 4. Maddesi leasing işlemini şu şekilde tanımlamıştır: “finansal kiralama sözleşmesi kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka surette temin ettiği bir malın zilyetliğini her türlü faydayı sağlamak ve belli bir süre feshedilmemek karşılığında, kira bedeli karşılığında kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir”. Bu tanımdan hareketle leasing işleminin, kiralayan (leasing şirketi), satıcı veya üretici firma ve kiracı arasında gerçekleşen üçlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Leasing işlemi şu şekilde gerçekleşir: müstakbel kiracı, kiralamak istediği malı belirleyerek leasing şirketine başvurur. Leasing şirketi, bu talep karşısında kiracının mali durumunu ve ticari itibarını araştırdıktan sonra olumlu sonuca varırsa kiracı ile bir leasing sözleşmesi akdeder ve kira konusu malı satın alarak (veya stoklarından çıkararak) kullanım hakkını kiracıya devreder.

Leasing sözleşmesi iki taraflı olmasına rağmen leasing işlemi üç veya daha çok taraflıdır. Bu işlem aslında tüm tarafların yararına bir işlemdir. Şöyle ki, satıcı veya üretici, leasing şirketi ile anlaşmak suretiyle, elindeki veya kararlaştırılan süre sonunda elinde olacak malları satacak pazar arayışına girmemektedir. Kiracı ise, kiraladığı mala, piyasadan alabileceğinin daha altında bir fiyatla sahip olmaktadır. Leasing şirketi ise alım satım işlemleri arasındaki kara sahip olmaktadır. Leasing şirketi kiracıya, maldan malikmiş gibi

yaralanmasını sağlamakta ve bu nedenle ödeyeceği miktarı uzun bir vadeye yaymaktadır. Ayrıca leasing işlemleri 3226 sayılı kanunun 1 maddesi uyarınca sadece finansman sağlamaya yönelik olduğundan kiracı, finansman ihtiyacını bu yolla karşılayabilmektedir. Bu bakımdan leasing işlemleri kredi olarak mütalaa edilmektedir.

Bankalar Kanunu madde 12 uyarınca, bankaların emtia ticareti yapmaları yasak olduğundan bu işlem bankalarca kurulan yan şirketler vasıtasıyla yapılmaktadır (Anonim 2007).

4.4.2. Gayri Nakdi Krediler

Bankalar Kanunu, gayri nakdi kredileri tanımlamamış, banka tarafından verilen teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro, kabul ve benzeri işlemleri gayri nakdi kredi olarak değerlendirmiştir.

Gayri nakdi kredi, bankanın para ödemeyip, olumsuz bir durumun (riskin) gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararın sorumluluğunu yüklediği, ödemeyi, korkulan olayın gerçekleşmesi halinde yaptığı kredi türüdür. Banka, müşterisinin müstakbel sözleşenine, müşterisinin edimini yerine getirmemesi halinde ortaya çıkacak zararı tazmin edeceğine dair bir beyanda bulunursa, müstakbel sözleşenin, müşterisine gerekli vadeyi tanınmasını sağlayabilir. Böyle bir durumda müşteri belli bir süre için satın alma gücü kazanacağından bu durum müşteri açısından bir kredi teşkil eder. Müşteri, vadesinde edimini ifa ederse banka herhangi bir ödemede bulunmayacaktır. İşte bankanın para ödemediği müşterisine alım gücü yarattığı bu tür krediler Bankalar Kanunu açısından gayri nakdi kredi olarak değerlendirilir.

Bankalar Kanununun gayri nakdi kredi olarak (örnekleme şeklinde) saydığı işlemlerin ortak özelliği üçüncü kişiye karşı bankanın garanti vermesidir. Bu nedenle uygulamada bu tip işlemlere banka garantileri de denilmektedir.

Gayri nakdi kredilerin (banka garantilerinin) en yaygın şekli, garanti sözleşmesi kapsamına giren işlemlerdir. Bu işlemler teminat mektubu, kefalet, aval, kabul veya ciro şeklinde olabilir. Bankalar Kanunu bu işlemleri 10. maddesinde gayri nakdi kredi olarak saymıştır ve bu sayma sınırlı sayıda değildir. Mahiyeti itibariyle garanti sözleşmesinin özelliklerini gösteren her türlü işlem gayri nakdi kredi kapsamında değerlendirilecektir.

Gayri nakdi kredilerin diğer bir özelliği üçlü bir ilişki içermeleridir. Müşteri, bankaya başvurarak, müstakbel sözleşenin çekindiği bir riskin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararın tazmin edileceği şeklinde bir garanti vermesini ister. Banka da bir komisyon karşılığında müşterinin istediği garantiyi verirse bu durumda ortaya üçlü bir ilişki çıkacaktır.

Bu ilişkiler: müşteri ile sözleşeni arasındaki ilişki (temel ilişki), banka ile müşteri arasındaki ilişki (karşılık ilişkisi) ve banka ille temel ilişkideki müşterinin karşı âkidi olan kişi arasındaki ilişki (teminat ilişkisi). Gayri nakdi kredi türleri şunlardır (Anonim 2007):

4.4.2.1. Garanti Kredisi

Garanti kredisi bankanın, müşterisinin müstakbel sözleşeni ile bir garanti sözleşmesi yaparak müşterisine sağladığı kredidir. Banka garanti vermek suretiyle temel ilişkinin, müşterisinin istediği şartlarla yapılmasına imkan vermiş olacaktır.

Garanti sözleşmesi banka ile garanti alan arasında yapılan ve tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bununla banka, garanti verdiği kişiye, müşterisinin temel ilişkiden kaynaklanan edimini yerine getirmemesi halinde doğacak zararı belli bir meblağa kadar tazmin edeceği garantisini verir. Bankanın bu edimi, temel ilişkiden bağımsızdır. Garanti sözleşmesi ile banka, müşterisinin borcunu aynen ifayı değil, borcun ifa edilememesi halinde doğacak zararı tazmin eder. Garanti sözleşmesi süreli veya süresiz olarak yapılabilir. Uygulamada garanti sözleşmeleri genellikle teminat mektubu şeklinde yapılmaktadır.

Türk Hukukunda garanti sözleşmesinin tanımı yapılmamıştır. Bu konuda hakim görüş garanti sözleşmesinin BK.m.110' da düzenlenen başkasının fiilini taahhüt olduğu yönündedir. Yargıtay da 11.06.1969 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında teminat mektubunun, BK.m.110 anlamında başkasının fiilini taahhüt olduğuna karar vermiştir.

4.4.2.2. Kefalet Kredisi

Banka, müşterisini alacaklısına karşı kefaletini verirse, müşterisine gayri nakdi kredi vermiş olur. Çünkü banka bu işlem ile müşterisinin alacaklısına karşı borçtan sorumlu olmayı kabul etmiştir. Müşteri edimini yerine getirmese, banka, ifa edilmemeden doğan zararı tazmin eder. Kefilin borcu tazminat borcu olduğu için para ile ölçülebilen bütün borçlara kefil olunabilir.

Garanti sözleşmesinin aksine, kefalette, kefilin borcu temel ilişki ile bağlantılıdır (fer'idir). Kefilin borcu, asıl borcun varlığına ve geçerliliğine bağlıdır (BK.m.485). Borç, asıl borçluya karşı muaccel olmadan kefile karşı da muaccel olmaz. Kefalet, kefile asıl borçtan fazla yüküm yüklemes. Asıl borç ortadan kalkarsa kefalet de sona erer (BK.m.490). kefil asıl borçluya ait def'i ve itirazları kullanır. Asıl borçlu borcunu yerine getirmese kefil, asıl borçlununkini değil, kendi borcunu yerine getirmiş olur ve yerine getirdiği oranda asıl borçluya halef olur (BK.m.496). Kefalet akdinde, kefilin sorumlu olacağı en yüksek meblağın

belirlenmesi gerekir. Kefil asıl borcun yanında, bu borçtan kaynaklanan faiz, dava ve takip giderleri gibi fre'ilerden de sorumlu olur.

Kefalet kural olarak tek tarafa borç yükleyen ivazsız bir akittir. Ancak banka, kefalet verirken komisyon aldığı için ivazlı ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline gelir.

4.4.2.3. Kabul Kredisi

Bu kredi türünde banka, müşterisinin taraflarca kararlaştırılan bedelde bir poliçeyi kendi üzerine çekmesine izin vermekte ve bu poliçeyi kabul edeceğini taahhüt etmektedir. Müşteri, vadeden en geç bir gün önce poliçe karşılığını bankaya yatırmak zorundadır. Bu yüküm kredi açma sözleşmesinden doğar.

Banka bu taahhüt ile müşterisine nakden ödeme yapmamakta ancak, poliçeyi kabul ederek itibarlı hale getirmekte ve müşterisinin bu yolla para elde etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle kabul, bir kredi olarak ve gayri nakdi kredi olarak mütalaa edilmektedir.

Kabul kredisinin mahiyeti açısından doktrinde ağırlıklı görüş, bunun bir iş görme akdi olduğudur. Bankanın poliçeyi kabul edeceğine dair yükümüne eser, müşterinin poliçenin karşılığını sağlayacağına ilişkin yükümüne de vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği savunulmaktadır.

4.4.2.4. Aval Kredisi

Aval kredisinde banka, müşterisinin elindeki bono veya poliçeye aval vermektedir. Kabul kredisinde olduğu gibi aval kredisinde de nakden ödeme yapılmamakta, banka sadece sorumluluk almaktadır. Müşteri banka tarafından aval verilerek güçlendirilen senedi kullanarak kolayca para elde edebileceğinden aval verme işlemi de Bankalar Kanunu açısından gayri nakdi kredidir.

4.4.2.5. Ciro Kredisi

Ciro kredisinde banka, müşterisinin keşide ettiği veya kambiyo hukuku nedeniyle sorumluluk yüklendiği bir senede cirosunu koyarak sorumluluk almaktadır. Müşteri de böyle bir senedi rahatlıkla değerlendirebilmektedir. Bu nedenle ciro işlemi bir gayri nakdi kredidir.

4.5. Bireysel Krediler

4.5.1. Tüketici Kredileri

Genel anlamda tüketici kredileri herhangi bir hizmetin veya malın satın alımına bağlı olarak ya da olmayarak ticari amaçlar dışında bireylere sonradan belirli koşullarda geri ödenmek üzere verilen krediler olarak tanımlanabilir.

Bireysel bankacılık hizmetinin bir çeşidi olan tüketici kredisi mal veya hizmet satın alınması karşılığında tüketici ile satıcı işletme arasındaki özel anlaşma ile doğar ya da tüketici bir kredi kurumundan sağlayacağı nakit kredisini satın aldığı mal veya hizmetin bedelini ödemek için kullanır. Birinci durumda kredili alış sözkonusu iken; ikinci durumda ise bir banka veya finans kurumu ile doğrudan doğruya kurulan bir kredi ilişki sözkonusudur. Karşılığında tüketici borçlandığı rakamı belirli bir vade ve faiz oranı ile banka ve satıcı işletmeye öder.

Otomobil , beyaz eşya, konut , tatil giderleri , okul taksitleri gibi geniş bir alanı kapsayan tüketici kredileri, ekonomik bakımdan diğer kredi türlerinden ayrılır. Ticari ve sınai kredi türlerinde temel amaç üretim hacmini ve karı arttırmak iken tüketici kredilerindeki amaç tüketicilerin arzu ve isteklerinin yarının geliri ile bugünden karşılamaktır.

4.6. Kredi Yönetimi Ve İşlevleri

4.6.1. Kredi Yönetimi Kavramı

Kredi yönetimi, "bankanın kredilendirmeye ilişkin uygulamalarının banka politikaları ile tutarlı olması ve kredi portföyünün krediye ait faiz ve anapara ödemelerinin zamanında yapılması ve problemlerin önceden teşhisini sağlayacak şekilde yönetilmesi çabalarını içermektedir" (Seval 1990).

Kredi yönetimi kavramının daha detaylı bir tanımını yapacak olursak: Müşteri firmaların mali davranışları ve pazara yönelme nedenleri sonucu mali sorunlarının çözümüne yönelik uygun kredinin sunulması, müşteriye mali danışmanlık işleminin gereği uygulama biçimi ve bununla bağlantılı olarak kredinin fiyatlandırılması, kredi organizasyonu ve analistlerin işbirliği ile derlenen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, kredilendirme sonrası müşteri ilişkilerini ve kredinin takibini kapsayan bir yöntemdir (Akdağ 1998).

Öte yandan bankaların da bir firma olduğunu düşünürsek tıpkı firmalarda olduğu gibi bankaların da benzer nitelikte kredi yönetimi aşamalarına sahip olduğunu düşünebiliriz. Genelde firmalarda kredi yönetimi aşağıdaki beş temel aşamadan oluşmaktadır (Berk 2003):

- Satışların vadeli olması halinde şartların belirlenmesi.
- Teminatların belirlenmesi.
- Müşterilerin ödeme gücüne ilişkin araştırmanın yapılması.
- Müşteriye sunulabilecek kredi limitinin belirlenmesi.
- Sunulan kredinin vadesinde tahsili.

4.6.2.Kredi Yönetiminin İşlevleri

"Bankalarda merkezi olmayan kredi yönetiminin temel işlevleri ya da görev alanları aşağıdaki gibi sıralanabilir".

- Kullanılabilir toplam kredilerin belirlenmesi,
- Müşteri bulunması ve seçimi,
- Çeşitli bilgi kaynaklarından firmalar hakkında bilgi edinilmesi,
- Müşterilerin kredi limitlerinin saptanması,
- Kredibilite, ödeme süreleri ve kredi güvencelerinin belirlenmesi,
- Müşterilerin kredilendirilmesi,
- Alacakların gözetimi ve kontrolü,
- Kredinin dönüşüm hızının çabuklaştırılması,
- Ödemelerin kontrolü,
- Ödemelere ilişkin uyarıların gerçekleştirilmesi,
- Pazar gözetimlerinin ve pazar analizlerinin değerlendirilmesi.

Kredi politikası bankanın temel yönetim felsefesi ile kredilere ilişkin prosedürlerin birleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Kredi politikası bankanın tüm yönetim tarzını yansıtır ve bankanın kredilere yaklaşımının tutucu mu? yoksa liberal mi? olacağını önemli ölçüde belirler. Bankanın varlıkları arasında en önemli payı kredi portföyünün oluşturduğu göz önünde bulundurulursa söz konusu portföyün yönetimine ilişkin politikanın tüm banka organizasyonu üzerinde önemli bir etkisi olacağı kesindir. Aslında kredi politikası, kredi yönetiminin ilk unsuru olarak da niteleyebileceğimiz, kredi yönetiminin diğer aşamalarının bir politika etrafında oluşturulduğu en önemli başlangıç noktasıdır (Berk 2001).

4.6.3. Etkin Kredi Yönetimi

Etkin bir kredi yönetimi, kredinin verilmesinden geri dönüşüne kadar ki tüm aşamalarda ülke ekonomisini zarara uğratmayacak şekilde verimli bir organizasyon sonucu minimum riskle hem müşterinin hem de bankanın çıkarlarını gerçekleştirecek portföyün oluşturulması çabalarıdır (Canbolat 2007).

Bankalarda etkin bir kredi yönetiminden söz edebilmek için organizasyon yapısının tam olarak müşteri gruplarına göre şekillenmiş olması gerekmektedir. Müşteri gereksinim ve sorunlarında benzerlik gösteren firmaları gruplandırmak kurumun daha hızlı ve başarılı çözümler getirmesini sağlayarak aynı zamanda prestij sağlayacaktır.

Müşteri temelli etkin bir kredi yönetiminin üstünlüklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Müşteri ihtiyaçlarına karşı tepki hızının ve örgütsel esnekliğin artması,
- Genel yönetim işlerinin hafiflemesi,
- Modern yönetim ilke ve tekniklerinin uygulanması,
- Örgütsel piramitleşmenin daha basık bir yapı kazanması,
- İletişim yolunun kısalması,
- Müşteri gruplarını etkileyen faktörler hakkında güvenilir bilgi toplamak,
- Yöneticilerin eğitimi ve geliştirilmesi,
- Zayıf noktaların kolayca analizi,
- Bürokrasinin azalması.

5. KREDİ RİSKİ VE KREDİ RİSK YÖNETİMİ

5.1. Kredi Riski Kavramı ve Bileşenleri

"Risk; sözlükte kelime anlamı olarak zarar hasar, kayıp veya ihtimali olarak ifade edilirken değişik bilim dallarında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Mali açıdan risk ise, beklenen getirinin gerçekleşen getiriden sapma olasılığıdır" (Ceylan ve Korkmaz 2004).

Risk düşüncesi, herhangi bir yatırım kararında çok önemlidir. Firmaların mali raporlarından derlenen bilgilerin risk ölçüm modellerine göre değerlendirilmesi, en yüksek derecede yatırımcılara ve kullanıcı gruplara fayda sağlamakta ve çok büyük önem arz etmektedir (Chattopadhyay ve ark. 1997).

Mali riskler arasında en önemli olanı ve bankaların da yönetimine en çok dikkat ettiği risk kredi riskidir. Kredi riski, fon sağlayan ve fon kullananlar arasında şarta bağlı mali işlemler veya sözleşmelerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır (Temel 2006).

"Bankaların kredi riskine ilişkin çalışmaları sistem-altyapı tesisi ve veri tabanı oluşturulması olmak üzere iki temel alana odaklanmaktadır" (Anonim 2007).

Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir. Dolayısıyla, bankaların maruz kaldıkları en temel risk olan kredi riski, ödünç alan tarafın yapılan anlaşma gereklerine uymaması durumudur (Aklin ve ark. 2001).

Banka aktiflerinin çoğu -pasiflerin aksine- likit değildir ve değerleri belirsizdir. Genel olarak banka aktiflerini, kısa dönemde nakde dönüştürülmesi söz konusu olmayan krediler oluşturur. Bununla birlikte talep edildiği takdirde toplanan mevduatların nakde dönüştürülmesi taahhüdü vardır. Burada pahalı maliyetlere yol açabilecek bir likidite riski gündeme gelmektedir. Kredilerin anapara ya da faiz olarak-geri ödenmemesinin yanı sıra sözü edilen likidite sorunu da kredi riskini oluşturan parçalardan biridir (Tokel 2004).

Günümüzde bankalar riske iki açıdan bakmaktadırlar; beklenen risk ve beklenmeyen risk. Beklenen risk bir kredi döngüsü boyunca, belirli bir kredi sınıfındaki ortalama kaybı simgeler. Beklenmeyen risk ise, herhangi bir yıldaki olası kayıpların geçiciliğinin, ortalama beklenen kayıplara oranlanmasıyla bulunur (Tükenmez 1993).

5.2. Kredi Riski Ölçüm Modelleri

1990'ların ikinci yarısında bankalar ve müşavirler kredi risk modellerini geliştirmeye başlamış ve bunun hedefi potansiyel kayıpların belirlenmiş gizlilik düzeylerine

göre ölçülmesi olarak belirlenmiştir (Altman ve ark. 2004).

"Riske Maruz Değer" gibi piyasa riski yönetimi tekniklerinin gelişmesi, kredi risk modellerinin ele alınışını daha da hızlandırmış; kredi risk yönetimi modellerine gereksinimin yaygınlaşması, ilerleyen bölümlerde detaylıca anlatılan Basel Komitesi'nin riske maruz değere dayalı portföyler için sermaye ayırma gerekliliğini şart koşmasına yol açmıştır.

Riske maruz değer, bir organizasyonun portföyünün gelecekteki pazar değişkenliklerden kaynaklanan zarar olasılığının ölçümüdür. Kısaca, olası kaybın ifade edilmesidir (Tokel 2004).

"Risk ölçümü ve yönetimine dayalı yaklaşım, verilerin etkin kaynaklardan elde edilmesiyle en uygun şekilde değerlendirilecek, buna uygun fiyatlandırma gerçekleştirilecek ve bankanın sermaye yapısı korunmuş olacaktır" (Roger 2007).

Kredi risk modelleri ön tespitlerde anahtar faktör olup, borçluların varsayılan ve kombine veya nicel puanlarının olasılıklarını tayin etmektedir (Foglia 2001).

"Oyun teorisinden olasılık teorisine, matematiksel programlamadan yapay sinir ağlarına, simülasyondan istatistik tekniklerine pek çok yöntem, kredi riski ölçümlerine adapte edilmiştir. Bu geniş yelpazeye karşın kredi riskini ölçen modeller, üç grupta sınıflandırılabilir" (Altman 1998).

- Kullanılan Tekniklere Göre
 - Ekometrik Teknikler
 - Yapay Sinir Ağları
 - Optimizasyon Modelleri
 - Uzman Sistemler
 - Kurala Dayalı Sistemler
 - Melez Sistemler
- Uygulama Kapsamına Göre
- Uygulamaya Konu Olan Mali Ürünlere Göre

Yukarıdaki sınıflandırmanın ardından kredi risk ölçümlemesi yapan tescilli modelleri dört başlık altında incelemek mümkündür.

5.2.1. Merton Tabanlı Modeller

Bu modeller, mikro ekonomik değişiklikler üzerine odaklanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, temerrüde düşme olasılıkları, sermaye yapısı ve varlık fiyatları

dalgalanmalarından faydalanılarak yapılmaktadır. Modele göre, vade sonunda yükümlülüklerin değeri varlıkların piyasa değerinin üzerindeyse, temerrüde düşme meydana gelir. Bu ilk varsayım, kredi riskinin varlık fiyatlarındaki dinamizm tarafından yönlendirilmesi sonucunu getirmekte, dolayısıyla model, yükümlülüklerin defter değerlerinin, varlıkların piyasa değerlerini aşma olasılığına bir takım sistematik unsurları da katarak değerlendirmektedir.

Kurum varlıklarının piyasa değeri, gözlenebilen değerler olarak düşünülmemekte, bu nedenle piyasa değeri, pay senedi fiyatları, bu fiyatlardaki dalgalanmalar ve pay senetlerindeki opsiyon karakteristiklerini kullanarak bulunan yükümlülüklerin defter değerlerinin yardımlarıyla belirlenebilecektir. İş çevrimleriyle paralel hareket eden pay senedi fiyatları ve bu fiyatlardaki dalgalanmalar, temerrüde düşme olasılığını ve kurumların temerrüde düşmeleri arasındaki korelasyonu belirlediği için, bir yıllık dönemlerin kullanılması çevrimsel değerler üretmektedir. Dolayısıyla bu modeller, aynı yönde çevrimselliğin şiddetini artırabilmektedir (Saçcı 2004).

"Moody's KVM tarafından yapılan çalışmalarda geliştirilen model ise, Merton modelinin özel bir versiyonu olmuştur" (Çabukel 2006).

5.2.2."CreditRisk+" Modeli

"Credit Suisse tarafından 1997' de geliştirilen CreditRisk+ Modeli portföyün risk kayıplarının olasılık dağılımını hesaplayan bir metodolojidir" (Anonim 2007).

CreditRisk+ Modeli kolay uygulanabilir olması nedeniyle çeşitli avantajlara sahiptir. Bunlardan ilki; kredi portföy kayıp olasılıklarının hesaplanabilir olması modeli cazip kılmaktadır. Buna ek olarak, karşı taraf için marjinal risk katkısı kolayca hesaplanabilmektedir. İkincisi ise, CreditRisk+ Modeli sadece temerrüt üzerine odaklandığından birkaç girdi ile tahmin etmek yeterli olmaktadır. Her bir enstrüman için sadece temerrüt olasılığı ve riske maruz tutar yeterlidir (Temel 2006).

5.2.3."CreditMetrics" Modeli

Modelin yapısı tamamen Metron firmasının sermaye yapısından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Model, borçlanan firmanın borcunu ödememe ihtimalini aktiflerinin yükümlülüklerini aşan kısmına ve aktiflerdeki dalgalanmalarla ilişkilendirmiştir.

Varlıkların değerindeki değişimler normal dağılıma uyuyorsa, ödememe olasılığı bazı eşik değerlerin altına düşen ve standart normal dağılım gösteren bir değişkenle belirtilebilir. Bu nedenle modeldeki ilk adım, her borç alanın kredi dereceleme değerinden elde edilen ödememe olasılığıyla ilişkili eşik değeri hesaplamaktır (Tokel 2004).

5.2.4."Credit Portfolio View" Modeli

Bu model, mevcut makroekonomik ortamı kredi riski değerlendirmesinde belirleyici unsur olarak alan ekonometrik bir modeldir. Bu nedenle, örneğin BBB dereceli bir borçlunun temerrüde düşme olasılığı, daralma döneminde, genişleme dönemindeki ortamdaki daha yüksek olmaktadır.

Kayıp dağılımları, farklı ülkelerdeki ekonomik koşullara ve farklı sektörler için şekillendirilmektedir. Ekonometrik model, makroekonomik değişkenlikleri ve bunlara ilişkin duyarlılıkları içeren bir göstergenin analiziyle bulunan temerrüde düşme rasyosunu kullanmak yerine, mevcut ekonomik duruma bağlı geçiş olasılıkları oluşturmaktadır. Temerrüde düşme rasyosunun çevrimlere paralel hareket ettiği ve bu rasyodaki dalgalanmaların sektörler arasında farklılıklar gösterdiğine dair gözlemler, bu modeli meydana getirmiştir. Bu nedenle, makroekonomik faktörler arasında gözlenen bağlar ve geçiş matrisleri kullanılmaktadır. Buradaki temel sorun ise, veri eksikliğidir. Ancak, yine yukarıda bahsedildiği gibi, aynı yönde çevrimsellik özelliği taşıyan derecelerin modelde kullanılması, çevrimsel özelliğinden, bu modelin de "kurtarılamamasına" yol açmaktadır (Saçcı 2004).

5.3. Kredi Risk Modellerinin Doğrulanması

"Kredi risk modelleri geleneksel olarak hesapların varsayılan olasılıklarını, istatistiksel tahminlerini sunar. Müşteri spekülasyonlarının benzer modelleri (hesapların isteyerek kapatılması veya hareketsiz olması) de genişçe araştırılmalıdır" (Whittaker 2005).

"Kredi riskinin yönetiminde, bir modelin benimsenip kullanılması bir banka için ne kadar büyük önem taşıyor ise, bu modelin sonuçlarının doğruluğunun test edilmesi ve doğrulanması da aynı derecede önem taşımaktadır" (Temel 2006).

Kredi riski modellerinin doğrulanmasında kullanılan bileşenleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Geriye Dönük Testler,
- Stres Testleri,
- Duyarlılık Analizi,
- Yönetim Kontrolü ve Raporlaması.

Geriye dönük testler, geçmiş yıllar verileri baz alınarak gelecekteki olası ve olabilecek zararların öngörülmesi üzerine kurulmuştur (Canbolat 2007).

Stres testleri kapsamında farklı ekonomik senaryolar oluşturulmaktadır. Her farklı senaryonun banka tarafından ayrılan karşılığına uygunluğu, senaryoların gerçekleşme ve gerçekleşmeme ihtimali gözetilmeksizin, değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

"Duyarlılık analizi, kullanılan kredi riski modelinin parametre değerlerinde veya kullanılan önemli varsayımlarda ortaya çıkabilecek değişikliklere, modelin ne derece duyarlı olduğunun ölçülmesidir" (Deloitte and Touche 2007).

"Kredi riski modellerinin doğrulanmasında en önemli maddeyi, üst yönetimin ileri görüşlülüğü, kredi sorumlularının yetkinlikleri, iç kontrol ve kredi kültürüne ilişkin diğer özellikleri sayabiliriz" (Temel 2006).

Kredi Riskinin Belirlenmesinde 5C Kuralı tablo 1.1' de kredi riskinin belirlenmesinde kullanılan beş kural incelenmiştir. 5C olarak adlandırılan bu kurallar dizisi adını İngilizce kelimelerin baş harflerinden almaktadır (Linder 1993).

5.4. Kredi Riskinin Tespiti ve İzlenmesi

Kredinin kullanılan kısmı riski oluşturmaktadır. Burada iki tür riskten söz etmek mümkündür. Bunlar, borçlu riski ve kefil riskidir.

"Borçlu riski, bankadan krediyi alan şahıs üzerine işlenir. Borçlu cari hesap şeklinde açılmış kredilerde borçlu riski hesap sahibine aittir ve esasen böyle bir kredi işinde borçlu cari hesap sahibinden başka borçlu yoktur" (Kölemezli 1982).

Çizelge 1. Kredi Riskinin Belirlenmesinde 5C Kuralı

Karakter	Character	Müşterinin ödeme alışkanlıklarını ve dürüstlüğü gösterir.
Kapasite	Capacity	Belirlenen vadelerde firmanın ödeme gücünü gösterir.
Kapital	Capital	Firma aktiflerinden borçları çıkardıktan sonra kalan net varlığı gösterir.
Koşullar	Conditions	Kısa ve uzun süreli konjüktür hareketleri firma başarısını olumsuz etkiler.
Teminatlar	Collateral	Kredinin geri ödenmesinde güçlükle karşılaşılmaması için firmalardan teminatlar alınır.

Kefil riski ise, bir kredi açıldığı veya bir kefalet mektubu verildiği zaman yukarıda belirtilen borçlulardan başka kredi değerliliğine güvenilen ve kredi işlemlerinde kefil sıfatıyla veya ara ciranta olarak bankaca imzası alınan kredi müşterilerinden biri kefil olarak riske edilir (Kölemezli 1982).

Kredi riskini ölçerek elde edilen derecelendirme fenomeni, kökleşmiş finans yapısı içinde klasik verimli pazar çerçevesinde kolayca desteklenmemektedir. Bu hipotezin en önemli anlamı gerçekten, değer yaratan yatırımlar her zaman gereken finansmanı, doğru mali oranlarda ve fırsatta bulmalıdır (Eric de Bodt 2005).

"Bankalar kredi portföyünün niteliğini ve kompozisyonunu izleme sistemlerine sahip olmalıdırlar" (Anonim 2007).

Kredilerin izlenmesi ve kredi kayıplarının önlenmesi banka kredi portföyü kalitesinin gözlenmesinde önemli bir süreçtir. Batık kredilerin azaltılması temel amacı yanında kredi portföyünün kontrolü gerçek veya olası zararın olabildiğince erken teşhisi, kredi politikalarının banka mevzuatının ve düzenlemelerinin takip edilmesi, kredi portföyünün genel durumunun düzenli olarak rapor edilmesi ve dolayısıyla kontrolü ile batık kredi karşılığı ayırmak gibi ana amaçları da kapsamaktadır (Canbolat 2007).

Kredilerin izlenmesi kredinin geri ödenmesini sağlamak, bu dönemde tespit edilebilecek durumlarla ilgili olarak bankanın hemen önlem alarak kredinin problemli hale gelmesini önlemek amacıyla yapılır. İzleme, kredi talebinin şubeye gelmesi ve kredinin tasfiye olma aşamasına kadar ki süreci kapsar. Hatta bu süreç riskin tahsili gecikmiş alacak haline gelmesi aşamasında da devam etmelidir (Akbulut 2003).

Risk düzeyleri, risk durumlarının ve istisnalarının zamanında gözden geçirilmesini sağlamak amacıyla izlenmelidir. Bu konuda hazırlanan raporların ise düzenli olarak hazırlanması, doğru ve kapsamlı olması, karar alma sürecinde kullanılmak üzere ilgili kimselere zamanında dağıtılması gerekmektedir (Çetin 2007).

5.5. Kredi Riskini Sınırlandırma Stratejileri

Kredi riskini sınırlandırırken beş tür stratejiden söz etmek mümkündür (Canbolat 2007).

Bunlar;

- Kredi Riskinin Dağıtılması,
- Etkin Kredi Portföyü Oluşturulması,
- Riskin Paylaşılması,
- Risk Sınıfı Oluşturulması ve
- Riskin Dengelenmesidir.

5.6. Kredi Riskini Azaltmada Teminatların Fonksiyonları

"Teminat karşılığı kullanılan krediler, firmanın ödeme güçlüğüne düşmesi veya ödeme isteğinin olmaması durumunda önemli üstünlüğe sahiptir" (Berk 2001).

Kredi değerliliği ve teminat riski arasında ilişkinin minimum kılınması aşağıdaki koşullara bağlıdır (Berk 2001):

- Başka sektördeki bir firmanın pay senetlerinin güvence olarak alınması,
- Firma dışındaki kişi ya da kuruluşların krediden sorumlu tutulması, firmaların da kullandığı araç ve tesislerin rehin alınması,
- Firmada üretilen özel ürünler yerine daha çok hammadde niteliğindeki ve başka firmaların da ilgisini çekecek, kolayca paraya dönüştürülebilecek teminatların seçimi,
- Kredi kullanıcısı müşterinin işkolu dışındaki bir diğer firmadan alacaklarının devralınması. Buna göre; sözgelimi, kredi talep eden bir mobilya üreticisinin, mobilya satışı üzerinde uzmanlaşan bir firmadan değil, değişik mal satan bir marketten alacaklarının devralınması daha uygundur.
- Kefalet durumlarında kredi talep eden firmanın sektöründeki yerine, diğer sektörlerdeki serbest meslek sahipleri ya da başka işkolundaki firma yöneticilerinin sorumlu tutulması,
- Kredi işlemleri ile ilgisi olan bir dizi banka işlemleri bağlantısının kurulması,
- Kredi talep eden firmanın pay senetleri mevcutları arasında bir çeşitlendirme yapılması,
- Kredi riskinin, kredi talep eden ile ilişkisi olan çok sayıda ve değişik iş kollarındaki firmalar arasında dağıtılması, vb. gibi.

Teminatlar anapara ve faiz ödemelerinin güvencesi olduğuna göre, bu bağlamda teminatların temel fonksiyonlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

- Firma iflasında bankalar arası önceliklerin değiştirilmesi,
- Enformasyon maliyetlerinin düşmesi,
- Firmanın kar dağıtım politikasının değişmesi,
- Kredi ve yatırım politikasındaki değişmeler.

5.7. Kredi Riski Yönetimi Kavramı

Kredi riski yönetimi kavramını kısaca açıklayacak olursak: Bankanın karlılığını olumsuz yönde etkileyebilecek potansiyel risklerin belirlenmesi, öngörülmesi ve en alt düzeye indirilmesi sürecidir. Risk yönetimi tüm banka düzeyinde uygulanmalı, farklı risk faktörlerinin birbirleri ile etkileşimleri göz önünde bulundurulmalıdır (Canbolat 2007).

Ölçülen kredi riskleri; kredi onay ve limitlerinin belirlenmesinde, risk fiyatlamasında, sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde, karşılık hesaplamasında, kredilerin bireysel ve portföy bazında incelenmesinde, sorunlu kredilerin tespit edilmesinde, risk ayarlı getiri hesaplamalarında kullanılıyor ve bankadaki tüm kredi faaliyetleri bu çerçevede içinde algılanarak riskler etkin bir şekilde yönetiliyor ise modern kredi riski yönetiminin varlığından söz edebiliriz (Ünlü 2007).

Kredi riski yönetiminin temel felsefesi "Risk almamak değil", aksine "Ölçülebilen kredi riskleri almak" şeklinde olmalıdır. Kredi riski ölçümünün ise; karar organlarının bireysel tercihlerine ve objektif kurallarına göre değil, kurumsal hale getirilmiş objektif ölçütlere göre sağlanmalıdır. Ölçülemeyen kredi riski, spekülasyon sonuçları doğuracak ve gelişmiş yönetim tekniklerine uygun olmayacaktır.

Kredi riski yönetiminin temel hedefi; "Pazardaki rekabet gücünü artıracak" ve "Sorunlu kredilerin oluşumunda minimizasyon sağlayacak şekilde" bir getiri optimizasyonu sağlamak olmalıdır (Göğebakan 2004).

5.8. Bankaların Kredilendirme Sürecinde Basel Uygulamaları

5.8.1. Basel Komitesi ve BIS

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, İsviçre' nin Basel kentinde yerleşik Uluslararası Takas Bankası (Bank for International Settlements - BIS) bünyesinde faaliyet gösteren, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan ve bankacılık konusunda istişari mahiyetli olarak uluslararası standartları yayımlayan komitedir (Anonim 2007).

Kısaca Basel Komitesi adını verdiğimiz Basel Bankacılık Denetim Komitesi' nin oluşumuyla birlikte bankacılık, iş olarak daha fazla karmaşık hale gelmiş, banka yöneticileri ve denetçilerinin sorumlulukları daha fazla dikkat gerektirmeye dönüşmüştür buna karşın bankaların denetçileri üzerinde ki derin araştırmalar sınırlı niteliktedir (Gaganis ve ark. 2006).

BIS (Uluslararası Takas Bankası) ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Kuruluş tarihi 1974 yılı olup, amaç bankaların uluslararası standartlarda çalışmasını sağlamak olmuştur. Bu tarihten sonra, Basel komitesi ilk kararlarını 1988 yılında deklare etmiştir. Bu deklarasyon neticesinde bankaların mali bünyelerinin ekonomide oluşacak krizlere karşı dayanıklılığını sağlamak için, banka sermayelerinin riskli aktiflere oranının % 8' den az olmamasını gerektiren sermaye yeterlilik oranı önerilmiştir. Ancak piyasaların yaşayan organizma olması, yeni ürünlerin farklı riskleri

bünyesinde tutması, ilk deklarasyonda öngörülemeyen bazı risklerle birlikte birkaç bankanın batması sonucu, Basel komitesi 2007 yılından itibaren uygulamaya geçilecek olan Basel II Kriterleri'ni deklare etmiştir (Tecimer 2007).

Bankacılık idaresi üzerindeki Basel Komitesi halen 1988 Sermaye Mutabakatını ıslah etmektedir, bu yüzden önceki düzenlemeler, teşvikler ve çarpıtılmış haller bankaları şaşırtmakta, dünyadaki bankacılık pratiklerinde fırsatçı davranışlara zemin hazırlamaktadır (Chiuri ve ark. 2001).

Genel olarak Basel-I kredilendirme süreci, "kredi müşterisinin kredi sorumlusuna kredi talebini iletmesi ile başlar. Kredi talebine istinaden gerekli belgeler ve bilgiler müşteriden temin edilir ve kredi komitesinde veya en üst merci olan banka yönetim kurulunda kredi karara bağlanır" (Çabukel 2006).

Basel-I' den sonra Basel-II' de kullanılan süreçte önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. "Bu değişiklikler onay sürecinde kullanılan veriler ve sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kendini göstermektedir. Kullanılan veriler açısından en önemli değişiklik teminatın yerini risk azaltım tekniklerinin almasıdır " (Çabukel 2006).

5.8.2. Basel-II Düzenlemesinin Amaçları

Basel-II düzenlemesinin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Akol ve ark. 2007):

- Bankaların etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini sağlamak ve geliştirmek,
- Sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak,
- İç ve dış denetimi güçlendirmek,
- Sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak,
- Mali istikrara katkıda bulunmak,
- Bankalarda risk yönetiminin etkinliğinin artması,
- Bankaların aracılık fonksiyonlarını daha etkin biçimde yerine getirmesi,
- Bankaların sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması,
- Bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması,
- Bankaların müşterileri konumundaki firmaların kurumsal yönetim yapılarında iyileşme sağlanması.

5.8.3. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklılıklar

Basel-I de tek bir risk ölçüm modeline odaklanma , her banka için aynı ölçütlerin kullanılması ve geniş tabanlı uygulama alanı incelenmesine yer verilmesine karşın Basel-II de ise bankaların kendi iç risk yönetimi yöntemlerinden, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma , değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi risk yönetimini özendirici sermaye teşvikleri , ve riske daha duyarlı ölçüm yöntemlerine yer verilmektedir.

Basel-I ve Basel-II arasındaki temel farklılıklar Tablo 1.2'de belirtilmektedir (Aksel 2007).

Çizelge 2. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklılıklar

BASEL-I	BASEL-II
Tek bir risk ölçüm modeline odaklanma	Bankaların kendi iç risk yönetimi yöntemlerinden, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma
Her banka için aynı ölçütlerin kullanılması	Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi risk yönetimini özendirici sermaye teşvikleri
Geniş tabanlı uygulama alanı	Riske daha duyarlı ölçüm yöntemleri

6.MALİ TABLOLAR ANALİZİ

6.1.Genel Kavramlar

6.1.1. Mali Tablo Kavram, Amaç ve Türleri

6.1.1.1Mali Tablo Kavramı

Mali tablo kavramını ortaya koymak için muhasebenin tanımını hatırlatmak gerekir. Muhasebe, mali karaktere sahip olayları para birimi ile ifade ederek sınıflayan, tarih sırası ile kaydeden, raporlayan ve bu raporları yorumlayan bir mali sanattır. Bu tanıma göre, muhasebenin yerine getirdiği raporlama işlevi mali tablo kavramını doğurmaktadır (Akdoğan ve Tenker 2003).

Mali tablo, "Firmanın varlık ve kaynaklarında değişme yaratan mali nitelikteki tüm işlemlerin bilgiye dönüştürülme sürecinin son işlemini oluşturan raporlama işleminin bir sonucudur" (Sevim 2005).

Mali durum tabloları, finansal durum tabloları ya da kısaca finansal tablolar olarak isimlendirilmekte olan mali tablolar; finansal muhasebenin işlediği ve biriktirdiği bilginin bir özetini belli dönemlerde ilgililere aktararak, bunların firma hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olmaları için hazırlanan tablolar şeklinde tanımlanabilir (Argun ve İbiş 2003).

6.1.1.2. Mali Tabloların Amacı

Firmayla olan iş ve çıkar ilişkilerine göre kararlar alacak olan bilgi kullanıcıları ilgili oldukları firma hakkında mali bilgilere ihtiyaç duyarlar. Bilgi kullanıcılarının her birine beklemedikleri bilgileri ayrı ayrı raporlamanın anlam ve olanağı yoktur. Bu nedenle bütün kullanıcıların ihtiyacı olan bilgiler ortak amaçlı olarak hazırlanan mali tablolarla kendilerine iletilir (Çömlekçi 2004).

Mali tablolar aşağıdaki amaçlara ulaşılabilmesi için hazırlanmaktadır (Akdoğan ve Tenker 2003);

- Firmanın kazanma gücünü öngörmek, karşılaştırmak ve değerlendirmek için gerekli bilgiler sağlamak,
- Ekonomik kararların alınmasını sağlayacak bilgiler vermek,
- Firmaların hedeflerine ulaşmada ve kaynaklarının etkin kullanılmasında yöneticilerin başarısını ölçmek için gerekli bilgileri sağlamak,
- Ortaklara, firmanın parasal olanaklarındaki artışı/azalışı ve yeterli kar dağıtımı yapıldığına ilişkin bilgi vermek,
- Devlet payı olan vergi tutarının belirlenmesini sağlamak,

- Makro ekonomik kararlara yardımcı olarak istatistiksel bilgi vermek,
- İşletmenin denetlenmesine olanak vermek,
- Halka açılmalarda potansiyel yatırımcılara bilgi vermek,
- Firma yöneticilerinin ileriye dönük kararlar almasına olanak vermek.

Buradan hareketle mali tabloların amaçlarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Argun ve İbiş 2003):

- Yatırımcılar, kredi verenler ve diğer ilgililer için karar almada yararlı bilgiler sağlamak.
- Gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak.
- Varlıklar, kaynaklar ve bunlardaki değişiklikler ile firma faaliyet sonuçları hakkında bilgi sağlamak.

Mali tabloların amaçları doğrultusunda başlıca mali tablo türleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Bilanço
- Gelir Tablosu
- Satışların Maliyeti Tablosu
- Fon Akım Tablosu
- Nakit Akım Tablosu
- Kar Dağıtım Tablosu
- Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

Bunlardan bilanço ve gelir tablosu "Temel Mali Tablolar" olurken, diğerleri "Ek Mali Tablolar" adını alır. Mali analizde analiz teknikleri temel mali tablolara uygulanırken, Fon akım tablosu ile Nakit akım tablosu daha çok bir analiz tekniği olarak bilinir (Çömlekçi 2004).

Bilanço, "tebliğe göre temel mali tablolardan biridir ve 'bir firmanın belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ve bu varlıkların sağladığı kaynakları gösteren mali tablodur' şeklinde tanımlanmaktadır"(Hacırüstemoğlu ve ark. 1996).

Gelir tablosu, "firmanın belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda firmanın elde ettiği dönem net karını veya dönem net zararını kapsar" (Çömlekçi 2004).

Satışların maliyeti tablosu, "gelir tablosundaki satışların maliyeti kısmı, firmanın dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini göstermek üzere ayrı bir tablo halinde

düzenlenir. Bu tablo, gelir tablosunun ekini oluşturur ve gelir tablosunu tamamlar (Çetiner 1996).

Fon akım tablosu, belirli bir dönemde firmanın fon kaynaklarını ve bunları kullandığı alanları gösteren bir tablodur. Bu tabloda fon kavramı tüm mali değişimleri ifade eder. Fon akım tablosu, bilanço ve gelir tablosunu tamamlayıcı ve firmanın mali durumunun yorumlanmasında yardımcı bir kapsama sahiptir (Çabuk ve Lazol 2004).

"Nakit akım tablosunun görevi, geleceğe dönük bir süre içinde, nakit hareketlerini, nakit girişleri ve çıkışları halinde ayrıntılı olarak zaman dilimleri itibariyle tahmin etmek ve her zaman dilimi sonundaki kasa ve bankalar mevcudunu ya da açığını saptamaktır" (Güvemli 1981).

Kar Dağıtım Tablosu, "Firmanın dönem ve/veya dönem öncesi karlarının nasıl ve nelere dağıtıldığını gösteren önemli bir tablodur"(Hacıüstemoğlu ve ark. 1996). "Bu tablo firmalarda dönem sonu itibariyle öneri bir tablo olarak hazırlanır. Bu tabloda hesaplanan vergi ve diğer yasal yükümlülükler sermaye şirketlerinde karın netleştirilmesi ile ilgili muhasebe kayıtlarına veri oluşturur" (Çabuk ve Lazol 2004).

Özkaynaklar Değişim Tablosu, "düzenlendiği dönem itibariyle özkaynak kalemlerinde meydana gelen değişimleri, diğer bir ifade ile artış veya azalışları bir bütün olarak özetleyen tablodur" (Hacıüstemoğlu ve ark. 1996).

6.1.2.Mali Tablolar Analizi

6.1.2.1.Mali Tablolar Analizinin Kavram ve Kapsamı

"Genel anlamda analiz bir şeyin ayrıştırılması anlamını taşımaktadır. Benzer kavram olarak 'tahlil' kelimesi de kullanılmaktadır. Analiz kavramının karşıtı olarak sentez kavramı kullanılmaktadır. Analiz ayrıştırma, sentez birleştirmedir" (Sevim 2005).

Mali analizin birçok tanımı bulunmasına rağmen her birinin benzer ifadelerden oluştuğuna dikkat çekerek aşağıdakiler gibi tanımlamak mümkündür.

Mali tablolar analizi, "firmanın iç ve dış kaynaklarından sağladığı veya sağlamayı düşündüğü fonlarını kullanma alanlarına göre değerlendirmek, yeni mali durumlarını mevcut şartlar altında incelemek ve gelecek şartlarına göre projeksiyonlarda bulunmaktır" (Pınar 1970).

Mali tablolar analizi, "bir firmanın mali yapısının sermaye kaynakları ve bunların aktif varlıklara dağılışı bakımından yeterli olup olmadığını ve faaliyet sonuçlarının verimliliği ile bunların gösterdikleri eğilimlerinin incelenmesidir" (Gürus 1972).

Mali tablolar analizi, bir firmanın mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve mali yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve o firma ile ilgili geleceğe dönük tahminlerde bulunabilmek için, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesidir (Akgüç 2005).

Mali tablolar, firmanın mali durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin önemli bilgiler verirler. Bu bilgilerin analizi ve yorumu yapılmadan, firmanın durumunu ve sonuçlarını anlamak mümkün değildir. O halde; mali analiz, mali tablolarda yer alan çeşitli kalemler arasında, karşılaştırmalar, yüzdeler ve oranlar yoluyla ilişkiler kurmak ve bu ilişkilerin ölçülmesini ve yorumlanmasını yapmaktır. Böylece ilişkilerin ne anlama geldiği ve değişmelerde hangi faktörlerin rol oynadığı belirlenmeye çalışılacak ve zaman içinde firmanın nereye doğru gideceği konusunda yorum yapılacaktır. Bir başka ifade ile, firmanın geçmişteki ve şimdiki mali durumu ve faaliyet sonuçları belirlenecek ve buna göre de firmanın geleceği tahmin edilecektir (Çetiner 1996).

"Tüm bu tanımları ayrıntılı şekilde incelediğimizde mali tablolar analizinin kapsamını, başka bir ifade ile mali tablolar analizi kavramını oluşturan unsurları belirleyebiliriz" (Sevim 2005):

- Mali tablolar analizinin ilk unsuru analiz edilecek tablolardır. Bu tablolara genellikle muhasebe bilgisi adı verilmektedir. Analiz edilen temel bilgiler firma dışı bilgi kullanıcılarına genel amaçlı bilgileri açıklayan bilanço ve gelir tablosudur. Bilanço ve gelir tablosundan yararlanarak ek mali tablolar düzenlenmektedir.
- İkinci unsur analizi yapacak olan kişi yani mali analisttir.
- Üçüncü unsur mali analiz teknikleridir. Temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosundan firma ilgililerine karar yönelik bilgiler mali analiz tekniklerinin bu tablolara uygulanması suretiyle elde edilir.
- Dördüncü unsur mali tablolar analizinin amaçlarıdır. Mali tablolar analizinde amaçlar;
- Firmanın mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve mali yönden gelişimini değerlendirebilmek,
- Firmanın mali durumunun ve faaliyet sonuçlarının gelişme yönlerini saptayabilmek,
- Firma ile ilgili olarak geleceğe dönük öngörülerde bulunabilmektir.

Mali tablolar analizini, sadece bu tablolar üzerinde yapılacak çalışmalar olarak nitelemek yanlış olabilir. Çünkü firmaların belirli bir an ya da dönem içinde hazırlanan tablolara dayanılarak incelenmesi onun hakkında hüküm vermeye yetmeyebilir. İşletmenin yönetim kadrosu ve tüm çalışanlar, teknik yapısı, ticari saygınlığı (itibarı), ürettiği mal ve hizmetler ve giderek iktisadi, teknik ve sosyal çevre koşullarının da inceleme konusu yapılması gerekir. Bu incelemeler ise, mali yönden yapılacak değerlendirmenin daha değişik yönlü çalışmalarla takviye edilmesi demektir (Güvemli 1981).

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için mali tablolar analizinde başlıca iki işlem yapılır. Bunlardan birincisi mali tablo analiz tekniğine bağlı olarak yeni bir tablonun düzenlenmesi veya bir hesaplama işleminin yapılması suretiyle yeni bilgiler üretmek, ikincisi ise üretilen bilgileri yorumlamaktır. Dolayısıyla mali tablolar analizinin biri hesaplama diğeri yorumlama olmak üzere iki boyutu vardır. Özellikle yorumlama boyutu bir profesyonellik gerektirir (Sevim 2005).

Mali tablolar analizinin bir diğere önemli unsuru da analiz sonucu elde edilen verileri ekonomik kararlarda kullanmak isteyen kişi ve kurumlardır. Çok çeşitli bilgi kullanıcıları olmakla birlikte başlıcaları; kredi verenler, ortaklar, yatırımcılar, devlet, sendikalar ve firma yöneticileridir (Güvemli 1981).

Bütün bu açıklamalardan sonra mali tablolar analizi kavramını yeniden aşağıdaki şekilde tanımlayabiliriz:

Bir firmanın, temel mali tabloları olan bilanço ve gelir tablosuna mali analist tarafından bilgi kullanıcıların ekonomik kararlarına dayanak oluşturacak bilgiler üretmek üzere mali analiz tekniklerinin uygulanması ve çıkan sonuçların firmanın geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki mali durumunu ve faaliyet sonuçları bakımından ne anlama geldiğinin yorumlanması işlemine mali tablolar analizi denir (Güvemli 1981).

Mali analiz, mali tablolardaki çeşitli kalemler arasında yüzdeler, oranlar ve dönüş hızları yoluyla önemli ilişkiler kurulmasını, bu ilişkilerin ölçülmesini ve yorumlanmasını kapsar. Kalemler arasındaki ilişkilerin ölçülmesi ve yorumlanması çeşitli analiz teknikleri ile yapılır. Mali analiz sonuçları firmanın geçmiş dönemlerdeki uygulamalarını gösterdiğinden, bunlar esas alınarak firmanın bugünkü durumu saptanır ve geleceğe ilişkin planlar da bu sonuçlardan faydalanılarak yapılır (Yalkın 1988).

6.1.2.2.Mali Tablolar Analizinin Tarihsel Gelişimi

Bir firmanın hesaplarının özetini yapmak, modern muhasebe uygulaması ile birlikte duyulmaya başlamıştır. Nitekim modern muhasebenin kurucularından sayılan Lucas

Pacioli, hesapların özetinin hazırlanması konusunda da belirli esaslar ortaya koymuştur (Akgüç 2005).

Mali tabloların düzenlenmesi oldukça eski bir tarihte olmasına rağmen, mali tablolar analizi en fazla yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Aşağıda mali analizin tarihsel gelişim sürecine maddeler halinde kısaca yer verilmiştir.

Mali tablolar analizi, ilk kez geçen yüzyılın sonlarında 1890' larda bankerler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bankerler, kredi talebinde bulunan kişi veya firmalardan, kredi açılması hususundaki kararlarına dayanak oluşturmak üzere, bilanço istemeye başlamışlardır. Bu nedenle, kredi taleplerinin incelenmesi ve firmaların borç ödeme güçlerini saptamak için bilançolardan yararlanılmasına, 19. yüzyılın sonlarından itibaren başladığı söylenebilir. Bu şekilde bankerler, bir firmanın kredilendirilmeye yaraşır olup olmadığını belirlemek için mali tablolardan yararlanılabileceği esasını ortaya koymuşlar ve mali tabloları bu amaçla kullanmışlardır (Akgüç 2005).

20. Yüzyılın başlarında verilmesi gereken kararların oluşum sürecinde, mali tabloların incelenmesi suretiyle bir firmanın mali yapısının ortaya çıkarılması ve firmanın gelişme yönleri hakkında bilgi edinilmesi gerekliliği, yatırımcılar arasında da yayılmaya başlamıştır (Shyhberdiyev ve Baygeldi 2001).

1919' da Alexander Wall, bir firma hakkında fikir edinmek, o firmanın mali durumunu tam olarak kavramak için, dönen varlık-kısa vadeli borç oranı dışında, mali tablolarda yer alan diğer kalemler arasındaki ilişkilerin incelenmesi gerektiğini savunmuştur (Akgüç 2005).

Stephan Gilman, 1925 yılında oran analizini eleştirerek, oranların yetersizliğini belirterek, mali tabloların, eğilim yüzdeleri yöntemi diyebileceğimiz bir teknikle analiz edilmesi görüşünü savunmuştur (Akgüç 2005).

Mali analistler arasında, muhasebede uygulanan standart maliyet kavramından esinlenerek mali analizde de standart oranların kullanılması gerektiği ve bunlardan, bir firmanın mali yapısının yeterli olup olmadığını belirlemede yararlanılabileceği görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Fakat daha sonra bazı yazarların karşıt görüşleri neticesinde bu düşünce kendisine başlangıçta verilen değeri yitirmiştir (Shyhberdiyev ve Baygeldi 2001).

1923' de T. Bills, her endüstri kolundaki tipik oranların, o endüstri kolundaki firmaların oranlarının ortalamasının alınması suretiyle bulunabileceğini ve endüstri genelinde ortalama ölçüde başarı arzu eden her firmanın bu oranlara yaklaşması gerektiğini savunmuştur (Shyhberdiyev ve Baygeldi 2001).

Mali tablolar analizinin bu kısa tarihçesi, bunun uzun bir geçmişe sahip olmadığını, bütün gelişimini son 70 yıl içinde yaptığını göstermekte ve hesap işleri düzeni, rapor sistemi gibi konuyu etkileyen hususlarla ilgili sorunların gerektiği biçimde çözümlenmesiyle bu gelişimin daha uygun seviyeye ulaşacağı ileri sürülmektedir (Güvemli 1981).

Ülkemizde ise mali tablolar analiziyle ilgili ilk çalışmaların II. Dünya Savaşı öncesinde, Yüksek Denetleme Kurulunun İktisadi Devlet Teşekküllerini denetim çalışmalarıyla başladığı ve adı geçen kurulun İsviçre'den gelen danışmanlara hazırlattığı raporların konuyla ilgili ilk verileri oluşturduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra bu kurulun 1960 yılında yayınlanan İktisadi Murakabe Rehberi, Bankalar Birliğinin 1963' de yayınlanan 20 sayılı tebliği konuyla ilgili uygulamaya etkide bulunan ilk yayınlar arasında yer almıştır. Bununla beraber İktisadi Devlet Teşekküllerinde başlayan ilk çalışmaların özel kesime oldukça geç yansıdığı görülmektedir. Nitekim, firmalarda hesap işleri düzeni, uzun süre vergi yasalarının gerektirdiği zorunluluğu yerine getirmek vergi beyannamelerinin düzenlenmesine olanak sağlamak ve varlıkları korumak amacına yönelmiştir.

Mali tabloların düzenlenme ve analiz konularında özel kesimde asıl önemli gelişmenin bankalarca sağlandığı söylenebilir. Önce T.Sınai Kalkınma Bankası, sonra Sınai Yatırım ve Kredi Bankası orta süreli yatırım ve firma sermayesi kredisi vermede gerek geçmiş dönem tablolarının analizine ve gerekse gelecek dönem tahmin ve analizlerinin yapılmasına ağırlık vererek uygulama alanını genişletmişlerdir. Ticaret bankaları da kısa ve orta süreli kredi uygulanmasında buna katılmışlardır. Böylece gelişen uygulamanın gittikçe daha çok sayıda firmayı etkileyerek, bu analizlerden kendi çalışmalarında da yararlanmaya başlamalarına olanak sağladığı görülmektedir (Shyhberdiyev ve Baygeldi 2001).

6.1.3. Mali Tablolar Analizinin Önemi

Firmayla alakalı kesimler, ihtiyaç duydukları mali verileri firmanın mali tablolarından edinirler. Örneğin; bir yönetici, varlıkların verimli kullanılıp kullanılmadığını, karlılık ve mali durumu görebilmek için geçmiş döneme ait muhasebe bilgilerini inceler, geleceğe ait firma kararlarını alırken buradaki sonuçlara göre değerlendirir (Canbolat 2007).

Yönetim yeteneği bulunmayan firma sahip veya ortakları, atadıkları yöneticinin firmayı başarıyla yönetip yönetmediğini mali tablo verilerine başvurarak kontrol edebilir.

Ortaklar ancak firmanın faaliyet sonuçlarındaki başarıya göre ortaklığa devam etme ya da etmeme kararını alırlar. Ayrıca potansiyel hissedar adayları da mali tablolardan elde ettikleri karlılık bilgisine göre hissedar olmak niyetindedir (Canbolat 2007).

Firmaya borç verenler, alacaklarını tahsil edip edemeyeceklerini öğrenmek için firmanın borç ödeme gücü, likidite ve mali yapısı ile ilgili bilgileri, firmanın mali tablolarından elde edebilirler (Canbolat 2007).

Firma personeli ücret talepleri ve geleceklerinin güvenliği için ve nihayetinde bir bütün olarak kamu, ekonominin yönü ve ilerleyişi hakkında bilgi edinebilmek gibi nedenlerle firmaların mali tablolarına başvururlar (Canbolat 2007).

İlgili tarafların, mali tablolardan ihtiyaç duydukları bilgileri elde edebilmeleri için mali tabloların analiz edilip yorumlanması gerekir. Mali tablolar, muhasebe bilgisi olmayan bir kişi için fazla anlam taşımaz ve sadece rakam kalabalığından ibarettir. Tablolardaki bu rakamların, ilgili tarafların ihtiyaçlarına cevap verecek anlamlı bilgiler haline gelmesi için, tablo kalemleri arasındaki ilişkilerin kurulması, karşılaştırmaların yapılması ve hangi durumda, ne anlam ifade ettiğine dair yorumlanması gerekir. Her firma ilgisinin bu analiz ve yorumları bizzat yapması beklenemez. Mali analiz, mali tablo kalemlerinin içeriği ve anlamı hakkında tam olarak muhasebe bilgisine haiz kişiler tarafından tablo verilerine bazı analiz tekniklerini uygulamak ve bulunan sonuçları firmanın genel durumu ile birlikte bir bütün olarak yorumlamak suretiyle gerçekleştirilir. Mali analizden sonra, mali tablolardaki rakamların sunuluş şekli değişecek ve tablolar daha kolay okunur hale gelecektir (Gücenme 2005).

6.1.4. Mali Tablolar Analizinin Türleri

Mali tablolar analiz türlerini başlıca aşağıdaki üç başlık halinde sınıflandırmak mümkündür. Bu başlıklar (Canbolat 2007);

- Kapsamına Göre Sınıflandırılma,
- Amaca Göre Sınıflandırılma,
- Analizi Gerçekleştirecek Kişilere Göre Sınıflandırılma' dır.

6.1.4.1. Kapsamına Göre Sınıflandırılma

6.1.4.1.1. Statik Mali Analiz

Belirli bir tarihte düzenlenmiş veya belirli bir döneme ait mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin tespiti ve değerlendirilmesine "statik analiz" denir. Statik analiz tek bir dönemle ilgili olarak yapılır. Statik analiz firmanın mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını cari faaliyet dönemi için gösterir ve yapılacak geniş kapsamlı analizin önemli bir parçasını oluşturur (Canbolat 2007).

Statik analizde oranlar, dikey yüzdeler ve diğer analitik tekniklerden yararlanılır. Statik analizde dikey yüzdeler yöntemi kullanılarak bir döneme ait varlık dağılımları, yabancı

kaynak ve öz kaynak ilişkileri konusunda bilgi edinildiği gibi, net satış hasılatına nispetle gelir tablosunun diğer kalemlerinin büyüklük ve durumlarını da görmek mümkündür.

Burada hesaplanan oranlar yardımıyla da firmanın cari faaliyet dönemine ait likidite, varlık kullanımındaki verimlilik, karlılık ile mali yapısı konusunda önemli bilgiler elde edilir (Çabuk ve Lazol 2004).

Statik analizin tek eksik yönü yalnızca dikey bir analiz yapılmasından ötürü bilgilerin karşılaştırılmamasıdır (Canbolat 2007).

6.1.4.1.2 Dinamik Mali Analiz

Cari dönemin mali durum ve faaliyet sonuçlarına ilişkin verilerin, geçmiş yıllar veya rakip firmalara ait uygulamaları gösterilen verilerle karşılaştırmalı artışları, eğilim yüzdeleri ve rakip firmalara göre farklılıklarını gösteren bu analize dinamik veya yatay analiz denir (Canbolat 2007).

Statik analiz sonuçlarına göre elde edilen olumlu veya olumsuz gelişmeler dinamik analiz yoluyla saptanır. Böylelikle rakip firmalara göre firmanın likidite, karlılık, verimlilik ve finansman yönünden ne durumda olduğu hakkında bilgi edinilebilir (Canbolat 2007).

Dinamik analiz başarılı bir yöneticinin dikkatini daha çok, önemli ilişkili kalemler üzerine çeker. Örneğin, son dört yıldan beri satış hacminde bir değişiklik olmadığı halde faiz yükünün her yıl biraz daha artmış olduğunun saptanması, firmanın borç politikasının ve mali yapısının incelenmesini ve gerekli düzeltici önlemlerin hızla alınmasını sağlar (Yalkın 1988).

6.1.4.2. Amaca Göre Sınıflandırılma

Mali tablolar analizi, yapılma amacına göre dört grupta incelenir.

6.1.4.2.1. Yönetim Analizleri

Yönetim faaliyetlerinin etkinliğini sağlamak için yapılan mali analizdir. Yönetim analizi, firmanın sağlam bir finansman politikasına sahip olması için, faaliyetlerini kontrol edebilmesi ve değerlendirebilmesi için yöneticiler tarafından yapılır (Canbolat 2007).

6.1.4.2.2. Kredi Analizleri

İşletmeye kredi veren kurum ve şahısların amacı verdikleri krediyi faiziyle birlikte zamanında geri almaktır. Bu nedenle kredi analizleri firmanın mali durumu ile borç ödeme gücünü tespitiye yöneliktir. Kredi analizleri firmaya kredi veren veya verecek olan kredi kurumları tarafından yapılan bir analiz türüdür (Çetiner1996).

Kredi analizleri açısından firmanın dönen varlıkları ile kısa vadeli yabancı kaynakları arasındaki ilişkiler çok önemlidir. Bu nedenle kredi analizleri açısından dönen varlıklarla kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişkileri konu alan analiz tekniklerinin önemi çok büyüktür. Firmaya kredili mal satan bir firmanın yaptığı analiz ile kredi kurumlarının yaptığı analiz arasında amaçlar farklı olmasına rağmen büyük ölçüde benzerlikler vardır. Her iki kurum da alacaklı oldukları firmanın borç ödeme gücüyle ilgilenirler. Kredi analizlerinde firmanın dönen varlıkları ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişkiler yanında, dönen varlıkların yapısı, sermaye yapısı, öz kaynak, borç dengesi, duran varlıkların yapısı ve finansman yöntemleri üzerinde de durulur. Ayrıca gelir tablosu verilerinden yararlanılarak firmanın karlılığı, alacakların devir hızı, stokların devir hızı yanında yöneticilerin nitelikleri, kurumun saygınlığı, iktisadi durum ve sektörel gelişmeler de kredi analizinde göz önünde bulundurulmalıdır (Çabuk ve Lazol 2004).

6.1.4.2.3. Yatırım Analizleri

Yatırım analizlerinin temel amacı, firmanın gelecek dönemlere ilişkin kazanma gücünü saptamaktır. Yatırım analizleri, firmanın uzun vadeli kaynaklarını sağlayanlar ile sağlamayı düşünenler tarafından yapılır. Bunlar; bugünkü ve gelecekteki ortaklar ile borç sahipleri olarak ikiye ayrılır. Burada borçlar uzun vadeli bir kredi olmasına rağmen, sürekli bir yatırım özelliğini taşıdığından yatırım analizleri kapsamına konulmaktadır (Canbolat 2007).

Modern firmalarda pay senedi veya tahvil sahiplerinin faaliyetleri, pay senetleri veya tahvillerini olduğu gibi koruma, satma veya yenilerini satın alma hususlarında karar vermekle sınırlıdır. Yatırım analizleri bu kararların verilmesinde yardımcı olacak sonuçları sağlar ve firmanın ortaklar için hazırladığı raporlardan yararlanılarak yapılır (Canbolat 2007).

Yatırım analistinin birinci derecedeki fonksiyonu ilgili yatırımı, sağlayacağı gelir, sahip olduğu emniyet ve risk faktörleri ile piyasadaki sürüm durumları bakımından değerlendirmektir (Yalkın 1988).

Bir firmaya ait tahvillerle ilgili bir analizde, bu tahvillerin durumlarını saptamak ve bunlarla ilgili bir karara varmak için şu üç husus üzerinde durulur (Yalkın 1988):

- Firmanın kazanma gücü,
- Firmanın işletme sermayesinin durumu,
- Firmanın finansman kaldırıcının durumu.

Yatırım analizinin amacı, firmanın faiz ve borçlarının zamanında ödenebilirliğini saptamaya çalışmaktır.

6.1.4.2.4. Toplu Pazarlık Analizleri

Gelişmiş ekonomilerde çalışanların ücretleri firma yöneticileri ile sendikalar veya işveren sendikaları ile işçi sendikaları arasındaki görüşmeler sonucunda belirlenir. Ücret belirleme sürecine toplu pazarlık denilmektedir. Ücret konusu teknik ve bütünüyle mali konuları ilgilendirdiğinden, firma yöneticilerinin ve sendika yöneticilerinin mali tablolar analizi sonucunda elde edilecek bilgilere ihtiyacı vardır.

Örneğin bir firmanın yeni bir toplu pazarlık sonucunda çalışanlarına daha fazla ücret ödeme yüklenimi altına girdiğini düşünelim. Eğer firma hasılatı arttırabilir, satışı yapabilir ise ücretlerini ödeyebilecektir. Aksi halde işçi çıkarma gibi bir davranış gösterir. Bu da ekonomik açıdan istenilen bir sonuç değildir (Sevim 2005).

6.1.4.3. Analizi Gerçekleştirecek Kişilere Göre Sınıflandırılma

Bu sınıflandırmada iç analiz ve dış analiz olmak üzere iki tür ayırmadan söz edebiliriz.

İç analizde, analizi yapan kişi, firmanın içindedir. Bu kişi firmanın muhasebecisi olabileceği gibi denetçilerinden biri bile olabilir. İç analizde, analizi yapan kişi firmanın tüm muhasebe kayıtlarından, tutanaklarından ve benzeri belgelerinden yararlanacaktır (Canbolat 2007).

Dış analizde ise, analist firma bünyesinde çalışan bir personel olmayıp tamamen firma dışından bir kişi niteliğindedir. Dolayısıyla bankaların analistleri ya da bağımsız denetçiler gibi firmanın dışından kişilerin yapacakları analizler dış analize örnek olarak verilebilir. Firma dışı bir kimsenin yapacak olduğu analizlerde veri kaynakları yalnızca firmanın vermek istediği bilgiler ve mali tablolardan ibaret olacaktır (Canbolat 2007).

"Günümüzde iç ve dış analiz ayrımı önemini yitirmiştir. Dış analistlerde sadece defter ve belgelere kadar inebilmektedir. Bu nedenle onlar da, iç analizde olduğu kadar veya ona yakın ölçüde bilgi sağlayabilmektedir" (Akgüç 2005).

6.1.5. Mali Tablolar Analiz Teknikleri

Firma dışı bilgi kullanıcılarına sunulan genel amaçlı mali tablolar, tek başına veya sunulduğu şekliyle bilgi kullanıcısı bakımından fazlaca özem taşımaz. Ancak bazı analiz tekniklerinin bu tablolara uygulanması suretiyle yeni tabloların düzenlenmesi yeni hesaplamaların yapılması sonucunda detaylı bilgiler elde edilir. İşte burada mali analiz tekniklerinden yararlanılmaktadır (Sevim 2005).

Mali tabloların analizinde ileri düzeyde matematiksel ve istatistiksel analiz tekniklerinin kullanılması mümkündür. Determinant analizi, diskriminant analizi, varyans

analizi, regresyon - korelasyon analiz teknikleri bazı özel durumlarda kullanılabilir. Ancak mali tabloların analizinde kullanılan geleneksel teknikler aşağıdaki gibidir (Sevim 2005):

- Karşılaştırmalı Tablolar (Yatay) Analizi
- Dikey (Yüzde) Analiz
- Eğilim Yüzdeleri (Trend) Analizi
- Oran (Rasyo) Analizleri
- Nakit Akım Tablosu Analizi

Öte yandan fon akım tablosu ve net çalışma sermayesi değişim tablosu gibi analiz tekniklerinden de yararlanılmaktadır.

6.1.5.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği

Karşılaştırmalı tablolardan amaç, mali tablolarda yer alan her bir kalemin yıllar itibariyle belirlenen değişmelerini incelemek suretiyle firmanın mali durum vefaaliyet sonuçları bakımından göstermiş olduğu gelişmeyi görebilmektir. Firmanın geçmişteki ve şimdiki durumu arasındaki gelişmeler neden-sonuç ilişkisi kurularak yorumlanır ve değişmelerin gelecekteki gelişme yönü, mali yapı ve faaliyet sonuçları üzerindeki etkileri tahmin edilmeye çalışılır (Canbolat 2007).

Karşılaştırmalı analiz tekniğinin en belirgin üstünlüğü, incelenen firmanın gelişme yönü hakkında görüş verecek verileri sağlamasıdır. Mali tablolarda yer alan kalemlerdeki değişmelerin incelenmesi, firmanın mali özelliklerinin hangi yönde değişme gösterdiğini görmek bakımından önemlidir. Koşullarda büyük değişiklikler olmadığı sürece, firmaların geçmişteki eğilimlerinin geleceğin göstergesi olduğu kabul edilir. Firmanın geçmişteki eğilimlere uygun yönde gelişme göstereceği beklendiği için firmanın gelecekteki gelişmesinin ne olacağı tahmin edilmeye çalışılır. Bu teknikte, firma dışındaki rakip firmalar ve endüstriyel hareketler analize dâhil edilmez. Bundan dolayı teknik, sadece bir firmanın kendi içinde analiz edilmesine olanak tanır (Önce 2004).

Mali tablolardaki her bir kalem diğer yıllarla karşılaştırılarak incelendiği için bu analize yatay analiz de denilmektedir.

Karşılaştırmalı tablolar analizi en az iki yılın mali tablo kalemleriyle yapılabildiği için dinamik analiz özelliği taşımaktadır.

Karşılaştırmalı tablolar analizinden beklenen yararın sağlanabilmesi için aşağıdaki koşullara dikkat edilmelidir (Önce 2004):

- Bir firmanın eşit süreleri kapsayan en az iki döneme ait ve aynı zaman dilimini kapsayan mali tabloların kendi aralarında karşılaştırılması gerekir. Örneğin, mali tablolar üç

aylık dönemi kapsıyorsa karşılaştırma ya bir önceki üç ay ile ya da bir önceki yılın aynı dönemine ait üç aylık tablolarla yapılmalıdır. Eğer mali tabloların kapsadıkları süreler eşit uzunlukta değillerse bu mali tabloların karşılaştırılması anlamlı değildir.

- Mali tabloların hazırlanması sırasında benimsenen muhasebe politikalarında değişmelerin olmaması gerekir. Muhasebenin temel kavramlarından birisi olan "tutarlılık kavramı" uyarınca firma tarafından benimsenmiş politika ve yöntemlerin dönemden döneme değiştirilmemesi gerekir. Buna örnek olarak; fifo maliyet sistemini uygulayan bir firmanın ortalama maliyet sistemini uygulamaya başlamasını verebiliriz. Çünkü benimsenen politika veya yöntemlerdeki değişiklikler mali tabloların karşılaştırılabilirliğini zedeleyecektir. Eğer değişikliğe gidilmişse bu değişikliğin etkilerinin mali tabloların eklerinde, dipnotlarında veya parantez içinde açıklanması gibi bir yolla belirtilmesi gerekir.

- Paranın satın alma gücünde önemli değişmeler olduğu (yüksek enflasyon gibi) dönemlerde yıllar itibariyle karşılaştırmalar çok anlamlı olmayabilir. Çünkü bazı kalemlerdeki değişmeler reel artış veya azalıştan ziyade fiyat düzeyinin değişmesi nedeniyle tamamen görünürde bir değişme olabilir. Mali tablolarda yer alan bazı kalemler fiyat değişikliklerini yakından yansıtılabildikleri halde bazı kalemler fiyat değişikliklerinin etkilerini yansıtmaktan uzaktır. Analist fiyat dalgalanmalarının aşırı ve hızlı olduğu dönemlerde değişmeleri incelerken ve yorumlarken dikkatli olmak zorundadır. Bunun için farklı satın alma gücündeki paralarla ifade edilen verilerin birbirleri ile karşılaştırılabilir duruma getirilmesi, diğer bir ifade ile enflasyonun etkilerinden arındırılması gerekir.

6.1.5.2. Dikey Analiz Tekniği

Dikey analiz, "içinde bulunduğumuz ve geçen yılki taban şekillerini ve yüzdelik ifadelerini gelir tablosu ve bilançodaki miktarlara göre yapan mali analiz tekniğidir. Problemleri daha iyi tespit edip sonuca kolay ulaşmayı sağlayan yüzdelik değişiklikleri yıllara göre gösterir" (Straub 2000).

Yüzde analizi olarak da adlandırılan bu teknikte bilanço toplamı 100 kabul edilerek, her bir kalemin bu toplama oranı, toplam içindeki yüzdesi hesaplanmaktadır. Bu şekilde bilançolar, yüzdelerle ifade edilebilecek ve bu yüzdelerden yola çıkarak analize konu olacaktır (Canbolat 2007).

Söz konusu inceleme yönteminin diğer analiz tekniklerine kıyasla iki önemli üstünlüğü vardır (Akgüç 2005).

- Diğer analiz teknikleri, bilanço kalemlerinin toplam içindeki nispi önemlerini göstermedikleri halde, bu yöntem her bir kalemin toplam içindeki nispi önemini ifade eder.

- Bilançolar ve bunlardaki değişiklikler salt rakam olarak gösterildiği takdirde, aynı endüstri kolundaki firmalar arasında anlamlı karşılaştırmalar yapmaya olanak yoktur. Buna karşılık bilançoların ortak bir ölçüye indirgenerek, yüzdelerle ifade olunması halinde, aynı endüstri kolundaki firmalar arasında anlamlı karşılaştırmalar yapmak olanağı da elde edilebilir.

6.1.5.3. Eğilim Yüzdeleri Analizi Tekniği

Bir firmanın uzun bir zaman dilimi içinde, çok sayıda eşit uzunlukta dönemler itibariyle gösterdiği seyrin oransal sonuçlarla ortaya konulup incelenmesi gereksinimi eğilim yüzdelerini ortaya çıkarmıştır. Bu sayede firmanın uzun vade de varlıklarını verimli kullanıp kullanmadığı, borçlarının seyri ve karlılığı gibi konularda değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Diğer adı trend analizi olan eğilim yüzdeleri analizinde, firmanın 8-10 yıllık uzun dönemler itibariyle, mali yapısı ve durumuna ilişkin bilgiler ayrıca faaliyet sonuçlarının ne durumda olduğu hakkında değerlendirmeler yapabilmek mümkün olacaktır. Birbiriyle ilişkili kalemlerin değişim eğilimini belli bir yılın sonuçlarına endeksleyerek gösteren bu teknikte, ilgili mali tablo kalemlerinin dönemler itibariyle artış veya azalış seyri, istenilen baz yıla göre oransal önemlerinin ortaya çıkarılması ve buna göre firmanın gelişme yönünün belirlenmesi amaçlanmaktadır (Sevim 2005).

Eğilim Yüzdeleri Analizi' nin uygulanmasında şu sıra izlenir (Sevim 2005):

- Analizin uygulanacağı zaman dilimi (dönemleri) belirlenir,
- Eğilim yüzdelerinin hesaplanmasında temel (baz) olacak dönem seçilir,
- Bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin eğilim yüzdeleri hesaplanır,
- Analiz sonuçları yorumlanır.

6.1.5.4.Oran Analizleri Tekniği

Oran analizleri mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki matematiksel ilişkilerin kurulmasından doğar. Oran analizi sonucunda elde edilecek bilgiler ile firmaların borç ödeme güçlerini, varlıkların verimliliğini, mali yapıyı ve karlılığı ölçmek mümkündür. Bu ölçüm sonucunda firmanın geleceğe yönelik karlılığı ve borç ödeme durumu gibi vb. konularda tahminlerde bulunulabilir (Canbolat 2007).

Oranların tek başına hesaplanması bir anlam ifade etmez. Oranların kendi aralarında ve firmanın amaçları ile bütünleştirilerek değerlendirilmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Geleceğe yönelik doğru tahminlerin yapılabilmesi için bir grup oranın birlikte yorumlanması gerekir. Ayrıca oranların yorumlanmasında bazı ölçütlerin kullanılması

gerekir. Firmanın geçmiş dönem oranları, genel kabul görmüş oranlar ve endüstri kolu için geliştirilmiş oranlar ölçüt olarak kullanılabilir. Bu analiz tekniği firmayı kendi içerisinde değerlendirmede kullanıldığı gibi başka firmalarla kıyaslarken firmanın üstün ve zayıf yönlerinin belirlenmesinde de yardımcı olacaktır (Canbolat 2007).

Ancak, oran analizi tekniğinde bazı kısıtlayıcılar mevcuttur. Söz konusu kısıtlayıcılar dikkate alınmadığında bu analiz tekniği beklenen yararı sağlamayabilir. Bu kısıtlar şunlardır (Sevim 2005):

- Analize konu olan mali tablolar geçmiş faaliyetlere dayanmaktadır.

Yorumlamada bu husus gözden kaçırılmamalıdır.

- Firmalar arası karşılaştırmaların yapılabilmesi için tek düzen muhasebe sisteminin kavramları ve standartlarıyla bütün firmalar tarafından uygulanması gerekir.

- Değişik muhasebe teknikleri kullanan firmalar aynı sektörde olsalar bile karşılaştırma olanağı ortadan kalkmaz.

- Oran analizi bulguları, diğer analiz teknikleriyle desteklenmelidir. Oran analizinin tek başına veya bir oranın tek başına fazlaca anlamı yoktur.

- Mali tablolarda enflasyon etkisinin giderilememesi veya eksik giderilmesi gibi kısıtlar söz konusudur.

"Oranlar farklı şekilde sınıflandırılmakla birlikte belli başlı analiz kaynaklarında aşağıdaki ayırım yapılmıştır" (Sevim 2005):

- Likidite Durumunun Analizinde Kullanılan Oranlar (Likidite Oranları)
- Mali Yapı İle İlgili Oranlar (Mali Oranlar)
- Faaliyet Oranları
- Karlılık Oranları

6.1.5.5. Nakit Akım Tablosu Analiz Tekniği

Nakit akım tablosu, firmanın nakit giriş ve çıkışlarını gösteren bir tablodur. Daha çok bir hesap dönemi için düzenlenmekle birlikte, birden fazla dönem için veya proforma olarak da düzenlenebilir. Tablo düzenlendiği dönem için nakit açığı veya fazlasını göstermesi bakımından mali planlamada kullanılabilir. Ancak uygulamada daha çok likidite konusuna açıklık getirmek bakımından net çalışma sermayesinin analizinde yararlanılmaktadır (Berk 2003).

Firmaların özellikle mali yapısının değerlendirilmesinde kullanılan nakit akım tablosu, likidite durumu yanında büyüme ve gelişme olanağına ilişkin bilgiler devirmektedir. Bu bakımdan özellikle kredi kurumları nakit akım tablosuna daha çok ilgi duymaktadırlar.

Nakit akım tablosunun hazırlanabilmesi için para giriş ve çıkışlarının tutar ve zaman açısından belirlenmesi ve aynı zamanda para giriş-çıkışına yol açmayan ayarlama ve transfer kayıtlarının etkisinin giderilmesi gerekir. Tabloda yer alan veriler çoğu kez nakit bütçesindekilerle aynıdır (Canbolat 2007).

İnceleme dönemine ait gelir-gider hesaplarını parasal olarak göstermek bakımından, birikmiş ve gelecek dönemlere ait gelir-giderler dolayısıyla düşünülen kayıtların düzeltilmesi ve etkilerinin giderilmesi gerekir. Stok, alacak ve borç kalemlerinin para üzerine etkilerinin belirlenmesi için söz konusu kalemlerdeki değişmelerin analiz edilmesi halinde tablo, firmanın likidite durumunu göstermede pratik bir araç olarak kullanılabilir (Sevim 2005).

Yukarıda açıklanan analiz tekniklerinden başka teknikler de kullanılmakta olup, en sık kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

6.1.6. Mali Tablolar Analiz Sonuçlarının Yorumlanması

Analiz tekniklerinin mali tablolara uygulanmasıyla ortaya çıkan lira, yüzde, oran, gün, kere cinsinden verilere **Analiz Sonuçları** denir. Bu sonuçlar ilk bakışta hiçbir anlam ifade etmez, bu sonuçlara analizi yapacak kişinin anlamlar yüklemesi gerekir. Analiz sonuçlarının büyüklükleri ile yüklenen anlamlarına göre firmanın bugünkü ve gelecekteki mali durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin tahminlerde bulunmaya **Yorum** adı verilmektedir (Çömlekçi 2004).

Muhasebe bilgileri ancak yukarıda anlatılan mali analiz teknikleri ile kullanılabilir hale gelmektedir. Yani muhasebe bilgileri anlamlı ve anlaşılabilir bilgiler haline dönüşmektedir. Mali analist, bulduğu yeni rakamları, geçen yıl veya yıllar rakamlarıyla, o iş kolundaki rakamlarla ve standart rakamlarla karşılaştırarak bulduğu bulgulara göre firmanın gelecekteki durumunu tahmin etmeye çalışır. İşte yapılan bu tahmin yani yorum, firmada bundan sonra alınacak kararlara esas teşkil eder (Çetiner 1996).

6.1.7. Mali Tablolar Analizinin Sınırları

Birçoğu kısmen mali tabloların kendilerinden kaynaklanmak üzere mali tablo analizinin önemli sınırlamaları mevcuttur. Kredi analizcisi analizini yaparken aşağıdaki sınırları da göz önünde bulundurmalıdır (Seval 1990).

- Birçok mali tablo toplam değerleri gösterecek şekilde hazırlanır. Ürün hatları, coğrafi satış bilgileri, sabit giderler, değişken giderler gibi çok önemli bilgiler tablolarda yer almaz.

- Mali tablolar, kalemleri son kuruşuna kadar gösterdiğinden çok kesinmiş izlenimini yaratmakla beraber kesin olmaktan uzaktırlar. Birçok kalemin oluşturulması belirli varsayımlara ve öngörülere dayanmaktadır. Örnek olarak amortisman ayırmak için sabit varlıkların ekonomik ömürlerinin belirlenmesi şüpheli alacak karşılıklarının ayrılması, peştamallığın bilançoda gösterilip gösterilmemesi verilebilir.

- Farklı firmalar aynı sektör içinde olsalar bile farklı muhasebe yöntemleri ve teknikleri kullanabilirler. Buna örnek olarak stokların değerlendirilmesinde Lifo ve Fifo yöntemleri, amortisman ayırmada doğrusal amortisman ve hızlandırılmış amortisman yöntemleri gösterilebilir. Bu farklılık tabloların firmalar arası karşılaştırmalarını önemli ölçüde etkiler.

- Mali tablolar firmanın mali durumunu ve potansiyel karlılığını etkileyecek pek çok önemli faktörü, örneğin alınan büyük siparişleri, yatırım harcamalarına yönelik planları, "anahtar" yöneticilerin önemini, içermemektedir.

- Çevre koşulları sürekli değişmektedir. Dolayısıyla aynı firmanın içinde bulunduğu çevresel koşullar dönemsel olarak farklılık göstermektedir.

- Mali tablolar geçmişteki muhasebe verilerine dayandığından, mali analiz geçmişte var olan ilişkileri ortaya çıkarır. Analizci ise daha çok ileride ne olacağı ile ilgilenir. Birçok durumda analizci ileriye görmek için geçmişteki verilere başvurmak zorunda kalmaktadır. Ancak geçmişteki ilişkilerin niteliği analizcinin ileriye yönelik görüşlerini ve beklentilerini mutlaka önemli ölçüde etkilemek zorunda değildir.

- Fiyatlardaki değişimler, yani enflasyon, kalemlerin miktar olarak karşılaştırılmasını olumsuz etkiler. Yükselen fiyatlar nedeniyle satış miktarlarında değişim olmasa bile satış gelirleri artacaktır. Dolayısıyla değişik dönemlerde farklı satın alma gücü ile ifade edilen tablolar yanıltıcı olabilmektedir.

6.1.8. Türkiye' de Mali Tablolar Analizinde Karşılaşılan Güçlükler

Ülkemizde mali tabloların analizinde karşılaşılabilecek ve analizden beklenen yararları kısıtlayacak olan bazı sorunlar mevcuttur. Bunları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Sevim 2005):

- **Enflasyonist Koşullar:** Ülkemizde yaşanan sürekli enflasyon mali tabloların doğruluğunu ve güvenilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Geliştirilen geçici enflasyon etkisini giderme yöntemleri yetersiz kalmaktadır. Hatta birçok firma enflasyon nedeniyle gerçek bilgilerini sunmaktan çekinmektedir. Enflasyonist koşullarda düzenlenen mali tablolar analizin başarısını etkilemektedir.

- **Kapalı Şirket Kültürünün Yaygın Olması:** Ülkemizde halka açık şirket kültüründen ziyade küçük ve orta büyüklükte anonim şirket tüzel kişiliğine sahip şirketleşme yaygındır. Genellikle aile şirketi olan bu firmalar, firma dışı kişi ve kuruluşlarla fazla ilişkide bulunmazlar. Böyle bir oluşum bilgi üretme işlevini olumsuz yönde etkilemekte ve mali analizin gelişimine engel oluşturmaktadır.

- **Firma Dışı Bilgi Kullanıcılarının Mali Analize Önem Vermemesi:**

Firma dışı bilgi kullanıcıları firma ile ilgili kararlarında muhasebe bilgilerinden ziyade başka faktörlere önem vermektedir. Kamu bankaları başta olmak üzere bankalar göstermelik mali tablolara önem vermektedir. Ayrıca:

- o **Satıcılar**, hiçbir mali tablo bilgisine ilgi duymazlar.

- o **Yatırımcılar**, genellikle kumar oynar gibi veya başkalarını örnek alarak pay senedi satın almaktadır.

- o **Sendikaların**, büyük çoğunluğu mali analize gerek duymamaktadır.

- o **Şirket ortakları**, çoğu zaman eğitim düzeyi düşük olduğundan mali tabloları anlamada zorluk çekmektedir.

- **Mali Tabloların Sunuluş Biçimi:** Sermaye piyasasında hisseleri işlem gören firmalar her yıl yüksek tirajlı gazetelerde temel mali tablolarını ve ek bilgilerini kamuya açıklamaktadır. Bu açıklama biçimi bilgilerin kullanım değerini azaltmakta hatta birçoğunda yazıların küçük olması nedeniyle bu bilgiler oluşmamaktadır. Ekonomi dergilerinde yer alan bilgiler ise sistematik olarak sunulmaktadır.

- **Mali Analistin Yetersizliği:** Başarılı bir mali analiz bu alanda yetişmiş ve mali analizi kendisine meslek edinmiş uzmanlar tarafından yapılabilir. Ülkemizde böyle bir eğitimin verildiği ve bu işi meslek edinmiş profesyonel mali analistlerin olduğu söylenemez.

- **Tek Düzen Muhasebe Sisteminin Gelişmemiş Olması:** Mali analizin başarı koşullarından önemli bir faktörde gerek mali tabloların düzenlenmesinde gerekse bu düzenlemeye esas olacak ilke, kavram ve standartlar hususunda birlikteliktir. Ülkemiz de henüz analiz konusunda terminoloji sorununu çözmüş değildir. Muhasebe uygulamaları vergi düzenlemelerinin etkisinde olup çok değişkenlik göstermektedir. 1994 yılında yürürlüğe giren muhasebe sistemi uygulama genel tebliği, kapsamına yeni firmaları almaması nedeniyle yenilik getirmemiştir. Sektörler arasında karşılaştırma yapmak zordur.

- **Firma Yönetiminin Bilgi ve İlgisi Yetersizliği:** Firma yöneticilerinin muhasebe konusundaki ilgi ve eğitimlerinin yetersiz oluşu muhasebeye gereken önemin verilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Muhasebe sisteminin uygulanmasında, maliyet ve yönetim

muhasebe alt sistemlerinin geliştirilmemesi ve muhasebeden yönetsel anlamda yararlanılmaması mali tabloların içeriğini olumsuz yönde etkilemektedir.

6.2. Mali Tablolar Bakımından Kredi Analizi Ve Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi

6.2.1. Kredi Analizi

6.2.1.1. Kredi Analizi Kavram ve Amacı

Bankaların kredi departmanlarında çalışanların en önemli sorumlulukları kredi yönetimi ve satışdır (Canbolat 2007).

Kredi satışında çalışanların düşünce biçiminin altında mevcut olan müşteri potansiyelini korumak ve yeni müşteriler bulmak amacı yatarken, kredi yönetiminde kayıplardan kaçınma ve riski azaltmaya yönelik çabalar önem kazanmaktadır.

Kredilerle ilgili olarak bankalarca alınacak karar ve tedbirler, bir taraftan bu kredilerin taşıdığı riskin derecesi, diğer taraftan da kredi işleminden elde edilecek karla sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Ancak kar elde etmek ve zararla karşılaşmamak için daha önceden riskin derecesinin doğru tahmini gerekmektedir. Bu noktada kredi analizi önem taşımaktadır (Canbolat 2007).

Alexander Bathory “The Analysis of the Credit” adlı eserinde kredi analizini; ertelenmiş ödeme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için istek ve yeteneklerin değerlendirilmesi şeklinde tanımlamaktadır” (Güler 1990).

Kredi analizinde amaçların ilki açılacak bir kredinin geri ödenmeme riskini ölçmektir. Kredi kararı ileriye dönük bir karar olduğu için açılan bir kredinin vade bitiminde geri ödenmesi beklenir. Lakin kredi kararının alındığı tarihte, kredi alanın mutlaka kredisini zamanında ödeyip ödemeyeceğini bilmek neredeyse imkânsız denecek kadar güçtür. Bu durumdan ötürü verilmesi planlanan her kredi vade tarihinde tahsil edilememe olasılığı ile karşı karşıyadır (Canbolat 2007).

Kredi analizinde, analistin tespit etmesi gereken iki önemli nokta vardır.

Daha çok bilgi ve tekniğe dayanan, borçlunun ödeme gücünün saptanması. Çeşitleri ve ayrıntıları ileride tartışılacak olan çeşitli kalitatif ve kantitatif teknikler ödeme gücünün belirlenmesinde büyük ölçüde yardımcı olur (Canbolat 2007).

- Tamamen analistin sezgi ve deneyimlerine dayanan ödeme isteğinin tespit edilmesi. Krediyi alacak olan kişi her ne kadar ödeme gücüne sahip olsa bile ödeme isteğine sahip olmayabilir. Bu özelliği saptayacak herhangi bir mali analiz tekniği yoktur. Tamamen sezgi ve deneyimlerle belirlenebilir.

Ödemenin zamanında yapılmasını sağlayacak yeterli nakde sahip olunması ise kişisel unsurun yanı sıra; ekonomik ortamın durumuna ve firmanın mali gücüne bağlıdır.

Kredi analizinin bir amacı da açılacak kredi miktarının belirlenmesidir.

- Talep edilen veya önerilen kredi miktarı gerçekçi midir?
- Firmanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek midir?
- Önerilen miktar gerçekçi bir şekilde tahminlenen nakit akışı ile teyit edilmiş midir?

Bu soruların cevabı için kredi analisti detaylı bir nakit akışı projeksiyonunu incelemeli ve bunu firmanın geçmişteki nakit akışları ile karşılaştırmalıdır. Kredi analisti ayrıca projeksiyonun varsayımlarını da bilmelidir. Bu çeşit temel varsayımlar mal satış dönemlerinde veya mal karmasında kendine özgü değişiklikler şeklinde olabilir.

6.2.1.2. Kredi Analizinde Mali Tablo Analiz Sonuçlarının Yorumlanması

6.2.1.2.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği Yorum Esasları

Karşılaştırmalı tablolarda özellikle fark rakamlarına bakılarak önemli artış ve azalışlar gösteren kalemlere dikkat çekmek gerekir, diğer kalemlerdeki farklar ile ilişkiler kurularak nedenleri hakkında yorum yapılır (Canbolat 2007).

İncelenen kalemden artış veya azalış olması durumunda bunun birçok nedeni olabilir. Önemli olan mutlak ve yüzdelerle ifade edilmiş fark rakamlarının yüksek olanlarıyla ilişki kurmaya çalışıp yorumlamada bulunmaktır. Örneğin; "x" firmasının günümüz şartlarında olduğunu düşünerek, bir önceki yıl yüz lira olan diğer alacaklar kalemi bu yıl ikiyüz lira oldu ise, mutlak olarak yüz liralık bir artış gözükmesine rağmen, yüzde olarak %100' lük bir artış göstermiş olacaktır. Sadece yüzde olarak baktığımızda %100' lük bir artış son derece önemli bir artış gibi gözükse de, mutlak olarak baktığımızda bu artışın hiç de önemli bir artış olmadığını görürüz. Dolayısıyla burada önemli olan mutlak ve yüzdesel farkların birlikte göz önünde bulundurulması yorumuna konu edilmesidir. O halde vermiş olduğumuz örnekteki durumda diğer alacaklar kalemini yoruma katmamamız daha uygun olacaktır (Canbolat 2007).

Genel olarak kalemlerdeki değişimler ve bunların nedenleri hakkında aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkündür (Güçenme 2005):

- Elde bulunan nakit mevcudundaki artış, firmanın genişleyen iş hacmi nedeniyle daha fazla para tutma ihtiyacı hissetmesinden ya da bilanço düzenlendiği tarihte nakit mevcudunu artıran herhangi bir nedenden kaynaklanabilir.

- Ticari alacak kalemlerindeki azalış kredili satışların azalıp peşin satışların artmasından ya da satış hacmindeki azalışlardan kaynaklanabilir.
- Stoklar kalemindeki azalış, alışların azalmasından, fiyat ve maliyet düşüşlerinden, üretim artışlarından veya malların satılamayıp elde kalmasından kaynaklanabilir.
- Ticari alacaklar ve stoklar kalemleri ile gelir tablosundaki satışlar kaleminin birlikte değerlendirilmesi gerekir. Stokların satışlardan daha hızlı artması arzu edilmeyen bir durumdur. Stoklardaki artışın, satışlardaki artıştan daha az olması firma lehine yorumlanır. Keza ticari alacaklardaki artışın da, satışlardaki artıştan daha az olması tercih edilir. Çünkü bu durumda satışların büyük kısmının peşin yapıldığı, tahsilat servisinin iyi çalıştığı söylenebilir.
- Dönen varlıklar toplamı ile kısa vadeli borçlar toplamının fark yüzdeleri birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü firma kısa vadeli borçlanma yoluyla elde ettiği kaynakları dönen varlıkları içerisinde nakit olarak muhafaza edebilir, geçici yatırımlarla değerlendirebilir, stok alımları için ya da kısa vadeli alacaklara bağlayarak kullanabilir.
- Maddi duran varlık kalemlerindeki artış yeni duran varlık alışlarından, yeniden değerlemeden veya kur farkları ya da finansman giderlerinin aktifleştirilmesinden kaynaklanabilir.

Çok çeşitli durumlarda değişik sonuçlara ulaşılabacağından tüm bu kalemler için genel bir şablon vermek uygun değildir. Bu durumda daha önceden de belirtildiği gibi, yorumlamanın yüksek değerli mutlak ve yüzdesel farklılıklardan yola çıkılarak yapılması uygun olacaktır. Keza analistin yorumlamayı yaparken firmanın yaptığı işi iyi tanınması da gerekir.

6.2.1.2.2.Dikey Analiz Tekniği Yorum Esasları

Kalem incelenmesi birbirini izleyen aşağıdaki aşamalardan oluşur (Sevim 2005);

- Ele alınan kalemin grup ve aktif veya pasif içerisindeki yüzdesi belirtilir.
- İlk bakışta kalemin özelliği ve firmanın türü dikkate alınarak, yeterli, yetersiz ya da gereksiz olduğu belirlenir. Ele alınan kalem bir varlık kalem ise nerede kullanılacağına bakılarak kullanımlara yetecek kadar ise yeterli, yetmeyecek ise yetersiz ve gereğinden fazla ise gereksiz olduğu söylenir.

Ele alınan kalem kaynakların, yabancı kaynaklarından ise ödenebilirliğine, öz kaynak kalemi ise sermayeyi veya otofinansmanı temsil edişine bakılır. Ele alınan kalemin yüzdesi, varlıklar için tek başına ve onu destekleyici diğer kalemlerle birlikte kullanımlara yetecek büyüklükte, kaynaklar için yabancı kaynaklar da ödenebilecek ve öz kaynaklar için ortakların varlıklar üzerindeki haklarına ağırlık verdirtecek büyüklükte ise yeterli olarak kabul edilir.

Büyükölük bunların altında ise yetersiz, üstünde ise gereksiz olduğu belirtilir. Ele alınan kalem bir gelir tablosu kalemi ve kar kalemi ise kalemin özelliği ve firmanın türü dikkate alınarak kendisinden sonra gelen giderleri karşılayacak bir yüzdeye sahip ise yeterli, küçük ise yetersiz olduğu kabul edilir. Gider kalemlerinin kendisinden sonra gelen kar ve gelir unsurlarını azaltmayacak büyüklükte olması beklenir (Canbolat 2007).

- Son aşama olarak ele alınan kalem ile ilgili ortaya koyulan durumun gelecek bakışıyla firmanın mali yapısına ve faaliyet sonuçlarına etkisi tahmin edilir.

Varlık ve kaynak dağılımı yüzdelerde ifade edilmiş bilançoda üç aşamada yapılmaktadır. Bunlar (Sevim 2005);

- Varlık Dağılımının Yorumu
- Kaynak Dağılımının Yorumu
- Varlık - Kaynak İlişkisinin Yorumu

Varlık dağılımının incelenmesi, varlık toplamını yüz kabul ederek dönen varlıklar ile duran varlıkların yüzdelerinin belirlenmesi ve bu yüzdelerin firmanın türünü de dikkate alarak yorumlamayı kapsar. Kaynak dağılımının incelenmesi ise toplam kaynakların yüz kabul edilerek, yabancı kaynaklar ile öz kaynakların yüzdelerinin belirlenerek yorumlanmasını kapsar. Ortaya konulan dağılımın gelecek bakışıyla mali yapıya ve faaliyet sonuçlarına etkisi tahmin edilir (Canbolat 2007).

Varlık - kaynak ilişkisinin incelenmesinde ise asıl önemli olan firmanın mali yapısının sağlıklı olup olmadığını gözlemlemektir. Sağlıklı bir yapı faaliyet sonuçlarını da olumlu yönde etkileyecektir. Dönen ve duran varlıkların hangi kaynaklarla finanse edildiği ve bu finansman şeklinin gelecek bakışıyla oluşturabileceği sorunlara dikkat yöneltilmelidir. Örneğin; dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklarla finanse edilmesi, kısa vadeli borçların dönen varlıklarla ödenebileceğini aynı zamanda günlük faaliyetlerini sağlıklı sürdürerek karlılığı olumlu yönde etkileyecek olmasından ötürü firmanın lehine yorumlanır (Canbolat 2007).

6.2.1.2.3. Eğilim Yüzdeleri Analizi Tekniği Yorum Esasları

Eğilim yüzdeleri tekniğinden umulan yararın sağlanabilmesi için, aralarında anlamlı ilişkiler kurulabilen kalemlerin eğilimlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması gerekir. Bu kalemler aşağıdaki gibi belirlenebilir (Kaya 2004);

- Dönen varlıklar - Duran varlıklar
- Dönen varlıklar - Kısa vadeli yabancı kaynaklar
- Stoklar - Ticari borçlar

- Duran varlıklar - Öz kaynaklar
- Yabancı kaynaklar - Öz kaynaklar
- Brüt satışlar - Net satışlar
- Net satışlar - Satışların maliyeti
- Net satışlar - Faaliyet giderleri
- Net satışlar - Finansman giderleri
- Dönen varlıklar - Net satışlar
- Ticari alacaklar - Net satışlar
- Stoklar - Net satışlar
- Maddi duran varlıklar - Net satışlar

Yorum, buna uygun olarak ele alınan her kalemin, incelenen dönemdeki eğiliminin belirlenmesi ve ilişkili kalemlerin eğilimleri arasındaki benzer ve farklı yönlerin ortaya konulması şeklinde yapılır. Yorumlamada şu sıra izlenmelidir (Kaya 2004);

- İncelenen kalemlerin eğilimlerinin belirlenmesi,
- İlişkili kalemlerin eğilimlerinin etkileşiminin araştırılması,
- Kalemlerin eğilimlerinin etkileşim sonuçlarının değerlendirilmesi,
- Belirlenen etkileşimin gelecekteki etkisinin tahmin edilmesi.

Eğilim yüzdeleri hesaplanan kalemlerin, eşit sayıdaki ve aynı dönemlerle düzenlenmiş mali tablolara ait olması kıyaslama açısından önemlidir. Eğer incelenen dönemlerde, muhasebe politikalarında ve uygulamalarında değişiklik yapılmış ise bu değişikliğin etkilerinin ortadan kaldırılması ve özellikle ülkemizde enflasyondan arındırılmış tutarlarla eğilim yüzdelerinin hesaplanması gerekir (Canbolat 2007).

Eğilim yüzdeleri analizinin yorumu büyük ölçüde, aralarında ilişki bulunan kalemlerin etkileşimlerinin incelenmesine dayanır. Bu nedenle hangi konular arasında ilişki kurulacağına önceden karar verilip, eğilim yüzdelerinin yalnızca bu kalemler için hesaplanması yeterli olur. Böylece analiz sonuçları daha çabuk ve daha sade tablolar şeklinde elde edilir ki sonuçların yorumlanmasına odaklanılmış olur.

6.2.1.2.4.Oran Analizi Tekniği Yorum Esasları

Bu analiz tekniğinde, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişki, bir oran şeklinde veya bir yüzde şeklinde belirlenir. Bu oran veya yüzde, geçmiş yıllarla ve benzer diğer firmalarda bulunan oran veya yüzdelerle karşılaştırılır. Bulunan oran ve yüzdeler, analiste geleceğe yönelik tahminlerde bulunmada ipuçları verir, kredi veren kuruluşlara firmanın vadesi gelmiş mali yükümlülüklerini karşılayabileceği konusunda bilgi verir ve

ortaklara yaptıkları yatırımlarda bir artış olup olmadığını gösterir. Kısaca, firmanın mali yapısını açıklar (Çetiner 1996).

"Oran analizinden beklenen yararın sağlanması ancak hesaplanan oranların iyi yorumlanması ve nedenlerinin araştırılması ile olanaklıdır" (Akdoğan ve Tenker 2003).

Temel mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler, pek çok oranlar aracılığı ile açıklanabilir. Bu ilişkileri açıklayan tüm oranların hesaplanması anlamsız olacağı gibi, yalnız başına hesaplanan ve birbirleri ile ilişkisi bulunmayan birkaç oran da yetersizdir. Bu nedenle, birbiri ile ilişkisi bulunan bir grup oranının hesaplanması ve buna göre açıklamada bulunması gerekir. Ayrıca, özel veya kamusal kuruluşlar tarafından bulunan o iş türü ile ilgili standart oranlar ile geçmiş yıllarda hesaplanan oranlarla karşılaştırma yapmak mali analizi anlamlı kılar.

Bulunan oranlar yalnız başlarına bir anlam ifade etmezler. Hesaplanan bu oranların yorumlanması gerekir. Yapılacak bu yorumda standart oranlarla ve geçmiş yıl oranları ile yapılacak karşılaştırmalarda ortaya çıkan sapmaların nedenleri açıklanmalıdır. Ayrıca genel fiyatlar seviyesindeki değişikliklerin de bu sapmalara neden olup olmadığı araştırılmalıdır (Çetiner 1996).

Mali tablolar analizine karşı son yıllarda ilginin artışı, çok çeşitli oranların geliştirilip bu alanda kullanılması eğilimini güçlendirmiştir. Ancak mali tablolar analizinde oranlardan yararlanılırken, şu esasları göz önünde tutmak gerekir (Akgüç 2005):

- Analizde anlamsız oranlar kullanılmamalıdır.
- Oranlar hatalı bir şekilde yorumlanmamalıdır.
- Oranlar değerlendirilirken, mevsimlik ve konjonktür hareketlerinin etkileri dikkate alınmalıdır.

- Bir oranın değerindeki değişiklik, pay ve paydada yer alan rakamların artış veya azalışından olabileceği gibi hız farklılığından da ileri gelebilir.

- Oranlar, çeşitli şekilde edinilen ek bilgilerin ışığı altında yorumlanmalıdır.
- Oranlar yorumlanırken, mali tabloların fiyat seviyesindeki değişikliklere göre düzeltilip düzeltilmedikleri dikkate alınmalıdır.

- İncelenen firmanın oranları değerlendirilirken, aynı endüstri kolundaki benzer firmaların oranlarından yararlanılmalı ve o endüstri kolundaki genel eğilimler göz önünde tutulmalıdır.

- Oranlarla ilgili olarak, firmalar arasında karşılaştırmalar yapılırken, firmaların muhasebe uygulamalarının, izledikleri politikaların birbirinden farklı olabileceği, bir firmanın diğer firmalarla tam olarak mukayese edilemeyeceği de unutulmamalıdır.

- Hesaplanan oranlar firmanın geçmiş hesap dönemlerdeki performansını ortaya koyarlar. Dolayısıyla oranlar geleceğe ait tahminlerde kullanılabilirler, bu hususta yol gösterici, ipuçları sağlayıcı oldukları sürece faydalıdır.

6.2.1.2.5. Nakit Akım Tablosu Analiz Tekniği Yorum Esasları

Nakit akım tablosunun yorumu üç aşamada yapılır. Bunlar (Sevim 2005):

- i. Nakit Fon Kaynaklarının Yorumu
- ii. Nakit Fon Kullanımlarının Yorumu
- iii. Nakit Fon Kaynak - Kullanım İlişkisinin Yorumu

6.2.1.2.5.1. Nakit Fon Kaynaklarının Yorumu

Nakit fon kaynaklarının yorumunda amaç, firmanın ele alınan dönemde nakit olarak ne kadarlık fon yarattığının ve nakit fon kaynaklarının neler olduğunun belirlenerek bu kaynakların süreklilik, maliyet, ödenebilirlik ölçütleri itibariyle uygunluğunun araştırılmasıdır. Bunun için önce ele alınan dönem itibariyle nakit akım tablosunun nakit fon kaynakları kısmındaki kaynaklar mutlak veya yüzde olarak ifade edilir. İkinci adım olarak sıralama yapılır. Son olarak bu sıralama yukarıdaki ölçütlere göre değerlendirilir.

Kaynakların yorumunda kritik unsur, firmanın en uygun nakit fon kaynak yapısını bir ölçü olarak bilmesidir. En uygun nakit fon kaynağı her şeyden önce sürekli olan, firmanın ana faaliyetlerinden sağlanan kaynaklardır. Şayet yabancı kaynaklardan sağlanıyorsa maliyeti nispeten düşük ve ödenebilir kaynaklar olmalıdır. Buna göre toplam nakit fon kaynakları içerisinde birinci sırayı satışlardan elde edilen nakdin alması gerekir. Bunu diğer olağan gelir ve karlardan elde edilen nakit ve olağan dışı faaliyetlerden sağlanan nakit izlemelidir. Geri ödenmesi ve maliyeti bakımından yabancı kaynaklar pek istenmez. Ancak burada istenmez ölçütü ödeme dönemi ile maliyetinin yüksekliğidir. Şayet firma ödenmesi kolay ve maliyeti düşük yabancı kaynak sağlayabiliyorsa bu durumda yabancı kaynaklardan sağlanan nakit istenebilir (Canbolat 2007).

Sonuç olarak firmanın tüm nakit fon kaynakları maliyet, süreklilik ve ödenebilirlik kriterlerine göre değerlendirilip, ortaya çıkan durum olumlu ise firmanın lehine veya olumsuz ise aleyhine yorumlanır (Sevim 2005).

6.2.1.2.5.2. Nakit Fon Kullanımlarının Yorumu

Nakit fon kullanımlarının yorumundan amaç; firmanın ek alınan dönem itibariyle, nerelere fon kullandığını ve bu kullanımların firmanın ekonomik ve finansal faaliyetlerindeki başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyip etkilemeyeceğini araştırmaktır.

Firmanın hazır değerler kalemini azaltan işlemleri nakit kullanımlarını oluşturur. Nakit kullanımlarını dört ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar (Sevim 2005);

a) Ekonomik Faaliyetler İçin Nakit Kullanımları

Bir firmanın ana faaliyetlerinin ve yan faaliyetlerinin gerektirdiği harcamalar bu grupta yer alır. Örnek olarak; "Maliyetlere nakit çıkışı", "Faaliyet giderlerine nakit çıkışı", "Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar için nakit çıkışı" ve "Olağan dışı gider ve zararlar için nakit çıkışı" kalemleri verilebilir. Bu kullanımlar normal karşılanmakla birlikte çok yüksek olmamalıdır. Başka bir ifade ile bir firmanın giderlerinin en az olması iyi bir durumdur. Ancak gider yapılmadan da hasılat elde edilemeyeceği unutulmamalıdır.

b) Yatırım Faaliyetleri İçin Nakit Kullanımı

Bu gruba duran varlıklardan alacaklar dışındaki varlık unsurları edinmek için kullanılan nakitler girmektedir. Bir firmanın özellikle kendi faaliyetleri sonucu yarattığı veya uzun vadeli yabancı kaynaklardan sağladığı fonları kapasiteyi artıran, kaliteyi geliştiren, rekabet avantajı sağlayan yatırımlarda kullanması son derece sağlıklı ve yerindedir. Bu durum duran varlıklar kapasite sorunu olmadan kullanıldığında gelecekte yeni fon kaynakları yaratır. Dolayısıyla uygun bir kullanım alanıdır.

c) Finansman Faaliyetleri İçin Nakit Kullanımı

Bu gruba başta finansman giderleri olmak üzere kısa vadeli yabancı kaynaklar ile uzun vadeli yabancı kaynakların ödenmesi suretiyle kaynak kullanımları girmektedir. Firmanın vadesi gelen borçların ödenmesi, uzun vadeli borçların faizlerini ödeyebilmesi arzu edilen fon kullanımlarıdır. Firmanın lehine yorumlanır.

d) Diğer Faaliyetler İçin Nakit Kullanımları

Vergi ve temettü ödemeleri ile nakit akım tablosundaki kalemler içerisinde gösterilmeyen diğer kullanımları ifade etmektedir. Vergi ve temettü ödemeleri normal karşılanır. Ancak temettü ödemeleri firmanın kaynak yapısını bozmamaktadır.

Nakit kullanımlarının yorumunda önce kullanımlar tablodaki sırayla ifade edilir. Daha sonra sıralanır. Bu sıralama yukarıdaki amaç doğrultusunda eleştirilir. Çıkan sonuç olumlu ise firmanın lehine, olumsuz ise aleyhine yorumlanır.

6.2.1.2.5.3. Nakit Kaynakları ile Nakit Kullanımları Arasındaki İlişkinin Yorumu

Nakit akım tablosu hazır değerler kalemindeki artış veya azalış şeklindeki değişimin nedenlerini fon kaynakları ve kullanımları temelinde açıklayan bir tablodur. Nakit akım tablosundan; geleceğe yönelik bilgilerin elde edilebilmesi için nakit fon kaynak kullanım ilişkisinin incelenerek, firmanın nakit fon fazlası mı yoksa eksikliği mi olacağı, eksikliğin nasıl giderileceği fazlalığın nerede kullanılacağı gibi geleceğe yönelik soruların yanıtı aranmaz.

Bunun için öncelikle fon - kaynak - kullanım ilişkilerinin belirlenmesi gerekir. Bu belirleme firmanın fon - kaynak - kullanım ilişkisinin kritik edilmesinin ölçütü olacaktır. Bununla birlikte sektördeki kaynak - kullanım ilişkisi de ölçüt olarak alınabilir. Teorik olarak uygun fon - kaynak - kullanım ilişkilerini aşağıdaki gibi noktalarda toplamak mümkündür (Sevim 2005):

- Birinci sırada ekonomik faaliyetlerden elde edilen nakit kaynakların, ekonomik faaliyetlere kullanılması beklenir. Ekonomik faaliyetlerin sonucu olarak; satışların, diğer faaliyet gelir ve karlarının ayrıca olağan dışı faaliyetlerden sağlanan kaynakların, maliyetlere, faaliyet giderlerine diğer olağan ve olağan dışı gider ve zararlara kullanılması beklenir.

Her durumda ekonomik faaliyetlerden sağlanan kaynakların, kullanımlardan büyük olması beklenir.

- Kısa vadeli yabancı kaynaklardan sağlanan nakdin maliyetler için kullanılması uygundur. Çünkü maliyetler satış hasılatı yaratacağından kısa vadeli borçları ödemek için gerekli nakit kaynağı sağlanmış olacaktır.

- Uzun vadeli yabancı kaynaklardan ve sermaye artışından sağlanan kaynaklar, duran varlık yatırımlarına kullanılmalıdır. Uzun dönemde nakde dönüşecek olan duran varlıklardan sağlanacak nakit, kaynaklarla uzun vadeli borçların ödenmesi mümkün olabilecektir.

- Firmanın dönem başından dönem sonuna hazır değerlerinin artış göstermesi gerek vadesi gelen borçların ödenmesi gerekse günlük faaliyetlerinin gerektirdiği nakdin sağlanması bakımından olumlu yorumlanır. Ancak bu artışın sürekli, ucuz ve ödenebilir kaynaklarla sağlanmış olması ve gerektiğinden çok olmaması önem taşır. Bu bağlamda nakit artışının en uygun kaynağı satışlardan elde edilen nakittir.

- Nakit kaynaklarının nakit kullanımlarını karşılamaması durumunda hazır değerlerde azalış söz konusudur. Hazır değerlerin gereğinden fazla azalması istenilen bir durum değildir. Nakit kaynakları azaltıcı kullanımın; zararlar nedeniyle oluşması istenmez.

Firmanın gelecekte nakit yaratmayacak veya uzun dönemde yaratacak alanlara nakit kullanımı nakit ihtiyacı artırır ve bu durumda genellikle uygun olmayan nakit kaynakları bulunarak hem firmanın karlılığı olumsuz yönde etkilenir hem de mali yapısı bozulur.

Nakit kaynakları peşin satışlar, alacakların tahsili gibi ekonomik faaliyetlere dayanması ve nakit kullanımlarında tekrar değerler yaratabilecek alanlara yapılarak, kaynakların kullanımlardan fazla olması, genellikle firmanın kendi imkanlarıyla fon

yaratabildiğini ve dışarıdan para bulma gibi bir sorunu olmadığı anlamında firmanın lehine yorumlanır (Sevim 2005).

6.2.2.Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi

Bu değerlendirme, ihtiyaç doğrultusunda kredi talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin, kredi değerlilikleri konusunda bir karara varabilmek amacıyla yapılan işlemler bütünüdür. Bu işlemler için gerekli görülen belgelerin alınmasından sonra, kredi onayı olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandırılır (Anonim 2007).

Kredi değerlendirme risk analizidir ve bu analizin amacı kredinin geri ödenmeme ihtimalini değerlendirmektir. Kredi değerlendirmesini yaparken, kredi talep eden firmaların mali gücünü saptamak için kredi analizi yapmak gerekir. Kredi analizinin amaçları ise; kredi talep eden firmanın kredi şartlarına uygun bir şekilde yükümlülüklerini yerine getirip getirmeyeceği, yerine getirip getirme kapasitesinin bulunup bulunmadığını, gerçekten firmanın finansman ihtiyacının nedenlerini çok doğru bir şekilde saptamaktır (Akbulut 2003).

Kredilendirmede dikkate alınması gereken üç temel ilke vardır (Akbulut 2003):

- Kredinin gerçek ve özel amacı nedir?
- Borçlanan, krediyi nasıl ödeyecek?
- Kredi ne derece risklidir?

Kredi taleplerinin yapılacak kredi analizi ve istihbarat çalışmalarından sonra oluşacak değerlemeye göre sonuçlandırılması gerekmektedir.

6.2.2.1.Kredi Yaşam Döngüsü

Kredi yaşam döngüsü süreci temel olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; kredi pazarlaması ve kredilendirme sürecidir.

6.2.2.2. Kredi Pazarlaması

Bankalar, kredi taleplerini bekler konumdan, sınırlı sayıda kredibilitesi yüksek müşteri portföyünün en ideal karını elde etmeye çalışır konuma geçmiş; bu da bankacılık ve kredi etkinliklerindeki pazarlama kavramının önemini arttırmıştır.

Pazarlama, değişim yöntemleri üzerinde çalışır: Bankalar müşterilerinin mevduatlarına faiz ve güvenli saklama hizmetleri, finansman taleplerine kredi sunmakta; müşteriler ise bu tür olanakların karşılığında masraf, komisyon, faiz gibi bedeller ödemektedir. Değişim planlanırken, müşteri memnuniyeti, karlı satış hacmi, toplam örgütsel çaba ve toplumsal sorumluluk esas alınmalıdır.

Kredinin bir ürün olarak tasarlanması ve geliştirilmesi, kurumsal kredi politikalarının belirlenmesi, durum analizi, hedef pazarların belirlenmesi, hedef pazarlarda

reklam ve tutundurma etkinlikleri, kredi stratejisinin formülasyonu, fiyatlama ve karlılık beklentilerinin analizi, hatta kredi ile ilgili standart belgelerin hazırlanması kredilendirme sürecinin başlangıç adımlarıdır (Tokel 2004).

6.2.2.3. Kredilendirme Süreci

Bankalarda kredilendirme süreci, kredilendirilmek istenen müşteriyle ilk temasa geçilmesi ile başlayan ve kredinin anaparası ile tüm faiz, komisyon vb. ek ödemelerinin yapılarak teminatların serbest bırakılması ve ilişkinin tasfiye edilmesi ile sona eren bir zaman dilimini ve bu zaman dilimi içinde yapılan tüm işlemleri tanımlamaktadır. Yapılan işlemler açısından bakıldığında bu süreci aşağıdaki parçalara ayırmak mümkündür (Şakar 2001):

- İlk görüşme (mevcut müşterilerle yeni kredi ilişkileri için görüşmelerde bulunma süreci)

- Kredilendirme işlemleri hakkında bilgi toplama süreci
- Mali analiz ve istihbarat çalışmaları süreci
- Fiyatlandırma süreci
- Genel/Bölge Müdürlüğünden gerekli izinler ve limit çıkarılması süreci
- Anlaşma süreci
- Belgelendirme süreci
- Kullandırma süreci
- Aktif krediler takip süreci
- Riskin tasfiyesi süreci
- Teminatların iadesi süreci
- Kredinin iptali süreci

Ülkemizde kredi talebi için başvuruda bulunan firmaların bankalara vermek zorunda olduğu bir takım belgeler mevcuttur.

Bankalar Yasası' nın 38. maddesinde belirtilen % 10 sınırı içinde kredi kullanılacak firmaların bankalara zorunlu olarak verecekleri belgeler aşağıda açıklanmıştır (Seval 1990);

1- Hesap Durumu (Hesap Vaziyeti veya Bilanço): Bankalar alacakları krediler için Bankalar Yasasınının 46. maddesinde sözü edilen ve Bankalar Birliği tarafından düzenlenmiş örneğine uygun hesap durumunu almakla zorunlu tutulmuşlardır.

2- Ticaret Odası Sicil Kayıt Belgesi: Banka ile kredi ilişkisine girecek olan firmalardan Ticaret ve Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları tarafından düzenlenen Oda Kayıt Belgesi istenmektedir. Diğer meslek kollarından olan firmaların kredi talepleri halinde bu belgeler ilgili meslek kuruluşlarından alınarak bankalara verilmesi zorunludur.

3- Ticaret Sicil Gazetesi: Kredi talep eden firmalardan; önemli konuları içeren firma ana sözleşmesinin yayınladığı Ticaret Sicil Gazetesi ile bu konularda yapılan değişiklik var ise bunlarla ilgili Ticaret Sicil Gazetesinin istenmesi gerekir.

4- Tapu Senetleri Fotokopileri: Kredi talep eden firmaların sahip oldukları gayrimenkuller çoğu kez kredinin teminatını da teşkil eder. Bu nedenle gayrimenkullere ilişkin tapu senetleri teminatın varlığını belgelemek açısından ayrı bir önem taşır.

5- İmza sirküleri: Kredi talep eden firmaların ve varsa vekillerinin banka ile yapacağı işlemlerde kullanacağı imzaların sağlıklı olup olmadığını kontrol açısından noterden tasdikli imza sirkülerinin alınması zorunludur.

6- Vekaletname: Banka ile kredi ilişkisine girme isteğinde olan gerçek ve tüzel kişilerin mümessil ve vekillerine yapılacak işler konusunda vekalet vermesi gerekli olabilir. Vekaletname verilmiş ise bunların noter tasdikli olması zorunludur. Bu vekaletnamelerin bir nüshası da bankaya verilir.

Ayrıca yatırım projeleri için yapılan taleplerde fizibilite raporları vermek zorunluluğu bulunmaktadır.

6.2.2.2. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Faktörler

6.2.2.2.1. Kişisel Faktörler

Kredi talep eden firma ve ortaklarının, piyasadaki itibarları, bilgi ve tecrübeleri gibi hususlardır. Burada, firma ve başarı performansını direkt etkileyen ortakların, yöneticilerinin detaylı bir şekilde araştırması yapılır (Perçin 1999).

6.2.2.2.2. Ekonomik Faktörler

Kredi talep eden firmanın; borç ödeme güçleri, ekonomik hayatta ve iş kolundaki gelişmeleri, üretim hacmi gibi hususlardır. Burada sektördeki gelişmeler ile firmanın bu gelişmelere ne kadar ayak uydurabildiği, sektördeki olumsuz gelişmelerden firmanın etkilenme derecesi önemli bir yer teşkil eder. Firmanın bulunduğu piyasa içindeki yerinin, gerek Türkiye gerekse dünyadaki piyasa durumu araştırılır. Ayrıca üretim, stok ve satış durumları ile fiyat hareketlerinin de saptanması gerekir (Usta 1994).

6.2.2.2.3. Mali Faktörler

Kredi talep eden firmanın hemen hemen tüm mali boyutlarıyla, yani alacaklarının mahiyeti, tahsil kabiliyeti, ticari olup olmadığı, stokların devir hızı, aktif değerlerinin yüksekliği, satış karının iş hacmine göre durumu, mali durumunun istenilen kredi miktarına

uygunluğu, gayrimenkul varlığı, iş hacmine göre öz ve işletme sermayesinin yeterlilik derecesi, borçluluk oranı, mali oranları ile ilgili hususlardır (Akbulut 2003).

6.2.2.2.4. Hukuki Faktörler

"Kredi talep eden firmanın; hukuki ehliyetinin olup olmadığı, haciz ve iflas, konkordato gibi durumlarla karşılaşmaması, temyiz kudretine haiz olması gibi hukuksal açıdan sakıncalı olmaması gibi hususlardır" (Akbulut 2003).

6.2.2.2.5. Talep Edilen Kredinin Ticari Amaçlı Olması

Kredinin başka bir alana kaydırılmamasıdır. Firmalara kendi iş alanları ile ilgili olmayan kredi verilmemeli, özellikle büyük tutarlı kredilerin gerçek kullanım alanları saptanarak izlenmelidir.

6.2.2.3. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Yapılacak İncelemeler

Bu incelemeler ön inceleme ve kredi taleplerinin nihai olarak inceleme ve değerlendirilmesi olarak iki başlık altında görülebilir.

6.2.2.3.1. Ön İnceleme

Ön incelemede aşağıdaki adımlara dikkat edilmelidir (Tükenmez 1993);

- Kredi müşterisinin, kredi kurumunca finanse edilmesi öngörülen endüstri kolunda faaliyet gösterip göstermediği.
- Firma ve yöneticilerinin, kredi kurumlarınca önceden tespit edilen asgari şart ve niteliklere sahip olup olmadıkları üzerinde durulmalıdır. Firma yönetimi, değişken zamana ve koşullara uyma yeteneğine sahip olmalı, yenilikleri, yeni yöntem ve uygulamaları benimseyerek uygulama alanına koyabilmelidir.
- Kredi talebinin tutarı: Bankalar bir gerçek veya tüzel kişiye verebilecekleri azami kredi tutarının üzerindeki kredi taleplerini karşılayamazlar.
- Kredi talebinin dayanağını teşkil eden bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığı: Belgeleri noksan olan talepler incelenmemelidir.

6.2.2.3.2. Taleplerinin Nihai Olarak İnceleme ve Değerlendirilmesi

Ön inceleme barajını geçen kredi talepleri kredi kurumlarınca son bir inceleme ve değerlendirmeye tabi tutulur. Özellikle yatırım projeleri finansmanı ile ilgili talepler aşağıdaki başlıklar halinde incelenir (Akgüç 1971):

- Piyasa Analizi.
- Endüstri Analizi.

- Firmanın kuruluş yerinin incelenmesi.
- Firmanın kapasitesinin incelenmesi.
- Mühendislik incelemeleri.
- Yatırım tutarının incelenmesi.
- Yatırım finansman planının incelenmesi.
- Firmanın geleceğine ait mali projeksiyonların incelenmesi.
- Firma yönetiminin etkinlik derecesinin değerlendirilmesi.
- Firmanın geçmiş faaliyet sonuçları ve mali durumunun değerlendirilmesi.

"Orta vadeli kredi talep eden firmaların gelecek dönemlerde yaratacağı fonlar, borç ödeme kapasitesi ve karlılığı hakkında bir yargıya ulaşabilmek için, kredi talep eden firmanın hazırlayacağı proforma mali tablolardan yararlanılır" (Tükenmez 1993).

Ticari bankaların ana hedefi, kısa vadeli mevduat toplamak ve kısa vadeli kredi vermektir. Bu ilke dışında verilen her uzun vadeli kredi -çeşitli verimliliklerle takviye edilmedikçe- banka için randımsız kredi olacaktır. Zira ileriki yılların ekonomik şartlarını, faiz ve enflasyon oranlarının öngörülenmesi yoluyla sağlanabilecek fonları tahmin ederek, kredi taksitlerinin belirlenmesine dayanan orta vadeli kredilerle finanse edilen yatırım projelerinin çeşitli avantajlarına rağmen, -Türkiye' de bu tür kredi talep edenlerin bir kısmının bilgisiz, tecrübesiz veya art niyetli olmaları gibi nedenlerle- yarısından fazlasının bitirilemediği bir gerçektir. Bu tür kredilerin risklerinin büyüklüğü, verimlerinin düşüklüğü gibi nedenlerle ticari bankalar çapında uygulamadan hemen hemen kalktığı gözlenmektedir (Tükenmez 1993).

6.2.2.4.Kredilendirme Aşamaları

Kredilendirme aşamalarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Canbolat 2007).

- Kredi Talebi,
- Mali Analiz,
- Kredinin Yapılandırılması,
- Kredi Yönetimi.

6.2.2.4.1. Kredi Talebi

"Kredi tasarrufluclardan sağlanan mevduatların, ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere, belli bir bedel karşılığında, geri ödenmek üzere verilmesidir. Dolayısıyla, kredi çalışmasında temel öge ödünç paranın istenmesi, diğer bir deyişle kredinin talep edilmesidir" (Tükenmez 1993).

6.2.2.4.2. Mali Analiz

Mali analiz aşamasında önceden de açıklandığı gibi; müşterinin geçmiş dönemlerdeki performansı ve geleceğe yönelik tahminleri saptanmaya çalışılır. Bu analiz gerekli olan finansman türünün ve geri ödeme kaynaklarının tespit edilmesinde önemli bir rol oynar.

Finansman ihtiyacının niteliği yapılması gereken mali analizin ayrıntı ve derinlik derecesini belirler. Kısa vadeli, kendi kendini geri ödeyen krediler sınırlı bir analizle değerlendirilirken karmaşık ve uzun vadeli krediler nakit bütçelerinin hazırlanması, proforma tabloların oluşturulması gibi daha zor ve zaman alıcı mali araçların kullanımını gerekli kılabilir (Seval 1990).

6.2.2.4.3. Kredinin Yapılandırılması

Kredi talebinin ele alınması, bilgilerin toplanıp analiz edilmesi ve kredi tahsis kararından sonra kredinin yapılandırılması gerekir. Kredinin yapılandırılması kredinin miktarının, vadesinin, teminatının, faiz oranının, belgelenmesinin ve müşteri ile pazarlık koşullarının belirlenmesi sürecini kapsar. Bu aşamada kredi sözleşmesi de imzalanır (Tükenmez 1993).

6.2.2.4.4. Kredi Yönetimi

Kredi verildikten sonra kredi yöneticisinin görevi krediyi kontrol altına almak ve izlenmesini tahmin etmektir. İyi bir kredi yönetimi müşterinin performansının ve kredi sözleşmesindeki koşullara uyumun izlenmesini içerir. Banka yönetimi kredilerin yeniden değerlendirilmesi fonksiyonu sonucunda borçlunun durumu hakkında bilgi sahibi olur. Kredide ödeme zorlukları ortaya çıkar ve kredi riski değişirse ortaya çıkan sorunlara çare bulana kadar yöneticiler çabalarını yoğunlaştırarak sorunlu kredilere çözüm bulmaya çalışırlar (Canbolat 2007).

Kredi yönetiminin etkinliği, firmanın başarısını, gelir yaratma kapasitesini belirleyen etmenlerin başında gelmektedir. Kredi talebinde bulunan firma yönetiminin değerlendirilmesi, kredi analistlerinin belki de en zor görevidir. Kredi analistleri firma yönetimini değerlendirirken; yönetim kadrosunun organize etme, planlama politikasını saptama, personel politikası, vb. gibi hususlar üzerinde durmalıdırlar. Örneğin; kredi talebinde bulunan firmanın geçmiş dönemlerdeki başarısı iyi bir yönetimin varlığı hakkında gösterge olabilir. Elbette kar sağlayan her firmanın iyi yönetildiği söylenemez. Ekonomik hayattaki canlılık veya enflasyon döneminde yükselen fiyatlar gibi nedenler yönetim hatalarını

gizleyebilir. Aksine çok iyi yönetildiği halde kar sağlayamayan firmalar da vardır. Dolayısıyla karlılık tam olarak yol gösterici bir etken değildir (Özgüler 1987).

Kredi tahsis kararları, müşterinin kuvvetli ve zayıf taraflarını ortaya çıkaran sayısal bilgilere ve bu bilgilerin değerlendirilmesine dayanılarak verilir. Kalitatif bilgiler müşteriyle yapılan mülakatlar ve faaliyet gösterilen sektör ve piyasada yapılan araştırmalar sonucu elde edilir. Bu analiz sonucu, müşterinin karakteri, rekabet gücü ve sektördeki başarısı hakkında önemli ipuçları elde edilir (Seval 1990).

6.2.2.5. Kredi Taleplerinde Eliminasyon Yöntemi

Eliminasyon sürecinin bir sonucu olarak kredi kararı verilir. Süreç kredi mülakatı ile başlar. Bu aşamada talep, kredi yöneticisine ulaşmış, kredinin amacı belli olmuş ve veriler alınmıştır. Kredi yöneticisi kredi talebinin bankanın kredi politikaları ile uyumlu ve kredi kriterlerini karşılar özellikte olduğuna karar verirse süreç devam eder. İlk aşamadan geçebilen talep için ikinci aşama, firma yöneticileri, firma ve sektör hakkında bilgi toplanması aşamasıdır. Borçlunun çevresindeki itibarı, karakteri ve geçmişteki deneyimleri hakkında referans olabilecek bilgi kaynakları taranır, firmanın içinde bulunduğu sektördeki yeri ve sektörün istikrarlılık derecesi araştırılır. Herhangi bir olumsuzluk kredinin bu aşamada reddedilmesine olanak verebilir. Firmanın mali verileri karaktere yönelik istihbarat sırasında veya daha sonra toplanmış olur. Verilerin kısa bir değerlendirmesi kredinin geri çevrilmesine neden olacak önemli bir zayıflığı ortaya çıkarmazsa daha ayrıntılı mali analiz yapmak üzere talebin incelenmesine devam edilir. Bu yöntemde her aşamada kredinin kabul edilebilme olasılığı giderek artar. Ayrıntılı analiz aşamasına ulaşabilen kredi talebinin kabul edilme olasılığı oldukça yükselmiştir. Ayrıntılı bir mali analizi en son aşamaya bırakmanın nedeni ise doğal olarak bu işlemlerin zaman alıcı ve masraflı olmasından kaynaklanmaktadır (Seval 1990).

6.2.2.6. Kredi İstihbaratı

İstihbarat, "çeşitli kaynaklardan yararlanılarak gerçek ve tüzel kişiler hakkında ticari, mali ve moral yönlerden araştırma yapılması, bilgi toplanması, toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ve sürdürülmesi işlemidir" (Çiloğlu 1988).

Kredinin likit olarak çalışması, verimli ve güvenli bir şekilde kullanılması kredi talebinde bulunan firmanın tanınması ile mümkündür. Firmaların tanınması ise ancak yapılacak istihbarat ile sağlanabilir. Bu bakımdan istihbarat, bankalar için büyük önem taşımaktadır (Seval 1990).

6.2.2.6.1. Kalitatif İstihbarat

"Kalitatif istihbarat ilk kredi mülakatını, onu takip eden karakter araştırmasını ve sektör incelemesini içerir. Bu aşamada müşterinin karlı bir firmayı yönetme gücü yanında sattığı malın pazar içindeki durumu hakkında da fikir edinmeye çalışılır" (Seval 1990).

6.2.2.6.1.1. Mülakat

"Kredilendirme süreci mülakat olarak adlandırdığımız ilk ön görüşme ile başlar. Mülakat eliminasyon sürecinin birinci aşamasıdır. Kredi yöneticisi mülakat sonucunda kredi talebinin değerlendirilmesine yönelik daha ayrıntılı analiz yapıp yapmama kararı verir" (Seval 1990).

6.2.2.6.1.2. Müşterinin Karakterinin ve Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi

Bu aşamada müşterinin borcunu geri ödemeyebilme yeteneği ve isteğini öğrenebilmek için çeşitli gruplardan bilgi toplanır.

6.2.2.6.1.3. Pazar ve Sektör Analizi

Pazar ve sektör hakkındaki bilgilerin pek çoğunu müşterinin pazar içindeki rekabet gücünü saptamak üzere yapılan istihbarat sırasında elde etmek mümkündür.

Bir firmanın başarısı büyük ölçüde faaliyet gösterdiği pazara bağlı olabilir. Bu nedenle yöneticiler ürünleri için belirli bir pazar olduğunu, pazardaki yerlerini tanımlamaları gerektiğini ve pazardaki beklenen paylarının ne olacağını bankaya anlatmak ve bildirmek zorundadırlar (Seval 1990).

Kredi kurumları genellikle istikrarlı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara, riskli sektörlerde faaliyet gösteren firmalara nazaran daha ılımlı yaklaşırlar. Ancak bu tür firmaların sağlam bir mali yapıya sahip olmaları bu sakıncaları giderebilir.

6.2.2.6.2. Kantitatif İstihbarat

Kalitatif istihbarat, firma yönetiminin ve stratejilerinin başarısı ve güvenilirliği hakkında karar verebilmek için mülakatlar ve gözlemler yoluyla edinilen mali olmayan bilgilerin değerlendirilmesidir. Ancak bu çaba kredi kararının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Bankanın mali riskinin kantitatif olarak saptanması için gerekli, amaca uygun mali verilerin toplanması şarttır. Kantitatif analiz olarak da adlandıracağımız faaliyet bu verilerin çeşitli teknikler uygulayarak değerlendirilmesi çalışmalarını kapsar. Kantitatif bilgi kaynaklarını;

- Mali Tablolar,

- Faaliyet Raporları ve Diğer Yönetim Raporları,
- Karşılaştırmalı Mali Tablolar, Sektörel Tablolar ve Veriler,
- Resmi Makamlara Verilen Hesap Durumları,

olarak dört grupta toplayabiliriz. Bu kaynakların her biri farklı gruplar tarafından farklı amaçlarla hazırlandığı için analistin bu verilerin nasıl geliştirildiğini ve ne amaçla değerlendirildiğini iyice anlaması ve ondan sonra analiz etmesi gerekir (Seval 1990).

6.2.2.7. Kredi Taleplerinin Bankalarca Reddi

Bankalara olan kredi talepleri ve bankalarca geri çevrilen kredi taleplerinin sayısı ve tutarı hakkında yayınlanmış veya bankalarca açıklanmış istatistiki bilgiler mevcut bulunmamasına rağmen uygulamada tüm kredi taleplerinin bankalarca karşılanmadığı da bilinen bir gerçektir. Gözlemlere dayanılarak bankalarca kredi taleplerinin red nedenleri üç geniş başlık altında toplanabilir (Akgüç 2006):

- Kredi talep edenlerle ilgili red nedenleri,
- Bankanın kredi politikasına göre red nedenleri,
- Bankacılık faaliyetini düzenleyen mevzuata ilişkin red nedenleri.

6.2.2.7.1. Kredi Talep Edenlerle İlgili Red Nedenleri

Kredi isteyenlerle ilgili red nedenleri çok çeşitli olmakla beraber başlıcaları şöyle belirtilebilir (Akgüç 2006);

- Kredi talep edenin hukuken borçlanma ehliyeti olmaması veya kredi talebinin firmanın yetkili organlarınca yapılmaması,
- Kredi isteğinin bankaca kabul edilebilir ekonomik bir nedene dayanmaması,
- Firmanın likidite durumunun borç ödemeye elverişli bulunmaması,
- Firmanın öz sermayesinin yetersiz, Yabancı Kaynak/Öz Sermaye oranının aşırı derecede yüksek oluşu ve görünürde işlemlerle firmanın karlı ve öz sermayesinin yüksek gösterilmesi,
- Firmanın geçmiş yıllar faaliyet sonuçlarının yetersiz veya başarısız görülmesi,
- Firma yöneticilerinin kendilerinden beklenen işlevleri (planlama, politika saptama, örgütleme, faaliyetleri arasında eş güdüm sağlama, teknik düzeyde karar alma, kontrol, firma dışı gruplarla iyi ilişkiler kurma gibi) gerçekleştirecek yetenek ve becerilere sahip oldukları hususunda ciddi kuşkuların bulunması,
- Firmanın gelecek dönemlerde yaratacağı fonların, krediyi geri ödemedede yetersiz kalma olasılığının yüksek oluşu,

- Firmanın, konjonktürel ekonomik ve politik hareketlerden büyük ölçüde etkilenmesi, satış hacminin ve faaliyet sonuçlarının istikrarsız olması,
- Firmanın, geçmiş dönemlerde, borçlarını ve banka kredilerini geri ödemede gösterdiği gecikmeler,
- Firma tarafından gösterilen kredi güvencesinin istenen tutar ve nitelikte olmaması,
- Firmanın çok yeni, başarılarının henüz mali tablolarla kanıtlanmamış durumda olması,
- Firmanın bankaya vermiş olduğu hesap durumunun, mali tabloların sağlıklı oluşu, gerçeği yansıtmaması,
- Bankaca yapılan istihbarat sonunda, firmanın sahip veya yöneticilerinin moralitelerinin düşük olduğu izleniminin edinilmesi.

6.2.2.7.2. Bankanın Kredi Politikasına İlişkin Red Nedenleri

Bankanın genel kredi politikasıyla ilgili olarak kredi taleplerinin geri çevrilmesi nedenleri şöyle sıralanabilir (Akgüç 2006):

- İstenen kredinin vadesinin, bankanın öngördüğünden uzun oluşu,
- Talep edilen kredi tutarının çok az veya çok yüksek oluşu,
- İstenilen kredinin, bankanın vermeyi planladığı kredi türlerinden olmayışı,
- Firmanın faaliyette bulunduğu işkolunun, bankanın kredi verdiği sektörlere dahil bulunmayışı, başka bir deyişle bankanın uzmanlaştığı alanların dışında kalan bir sektörden kredi talebinin gelmiş olması,
- Kredi talep eden firmanın diğer bankacılık hizmetleri açısından bankanın müşterisi olmayışı,
- Firmanın, bankada kredinin belirli oranında mevduat bulundurmaya kabul etmemesi (bankanın öngördüğü tutarda telafi edici balans bulundurmaması) veya kredinin verimini yükseltecek şekilde bankaya ek gelir temin edecek işler sağlamaması, kredinin veriminin düşük düzeyde kalması,
- Bankanın, kredi talebinin geldiği sektör veya kredi türü ile ilgili kredi limitinin dolu olması, daha genel bir deyişle bankanın olanaklarının kredi talebini karşılamaya elverişli olmaması,
- Bankanın krediyi gerektiğinde Merkez Bankası'ndan mobilize etmek olanağına sahip olmayışı. (Merkez Bankası, reeskont ve avans için belirli koşullar

aramaktadır. Bu koşullara sahip olmayan krediler, Merkez Bankası'ndan kaynak sağlamaya elverişli olmadığından, bu bir red sebebi olabilir.)

6.2.2.7.3. Mevzuata İlişkin Red Nedenleri

Bankacılık faaliyetlerinin düzenleme ve yürütme kararlarıyla ilgili her türlü mevzuat, dolaylı veya dolaysız şekilde de olsa bazı kredi taleplerinin geri çevrilmesini zorunlu kılabilir. Örneğin; Bankalar Yasası, bazı tür krediler için belirli bir limit ya da doğrudan yasaklama getirebilmektedir. Ayrıca Merkez Bankası, kimi durumlarda seçici kredi kontrolleri yaparak, bazı sektörlere verilecek kredilere tavanlar koymaktadır. Keza birçok ülkede genel olarak birçok bankacılık sisteminden kullandığı kredi tutarı belirli bir haddi aşan firmalara yeni krediler açılması Merkez Bankasının onayına sunulmaktadır (Akgüç 2006).

Bu ve buna benzer nedenlerle bankalar, kredi taleplerini incelerken, kredi talep eden firmanın oluşturduğu risk grubunun yasal kredi limitlerinin elverişli olup olmadığını, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kredi talep eden firmaya ilişkin yasal kredi limit boşluğunun bulunup bulunmadığını araştırmak zorundadırlar (Akgüç 2006).

"Bankalarca reddedilen başvuruların mutlaka red nedeni açıklanmalıdır" (Berk 2001).

7. SONUÇ

Bu çalışmada, günümüzde Türkiye’de bankacılık sisteminde hayati öneme sahip olan krediler ve kredi taleplerinin değerlendirilmesinde kullanılan mali analiz yöntemleri konu alınmıştır.

Kredi kurumlarının misyonu olan, mevduatın doğru yerlerde kullanılması ve ekonomik misyon olarak kaynakların ekonomiye zarar vermeden kullanılması temelini benimseyerek üretilen bu çalışma, söz konusu misyonların yerine getirilebilmesinde fayda sağlaması için geliştirilmiştir.

Bu araştırmada işletmelerde kredibiliten önemi ve dayandığı temel şartlar ele alınmıştır.

Genel olarak finansman ihtiyacının nedeni firmanın hızlı büyümesi , firmanın zarar etmesi ve karlılığının yetersiz oluşu ,firmanın aşırı derecede kar dağıtımını yapması ve firmadan büyük ölçüde para çekilmesi , firmanın sabit varlıklarına yatırım yapması ,mevsimsel hareketler, mevcut bir borcun ödenmesi ,sermaye yükümlülüğünün yerine getirilmesi , finansman kaldırıcından yararlanmak olarak sıralanmıştır.

Kredi hem bankaya hemde müşteriye değer kazandırmalı getiri riskle doğru orantılı olmalıdır.Kredi verme çalışmaları ekip çalışmasıdır. Dökümantasyon , kredinin kontrolü ve idaresi ,kredinin kalitesini ve karlılığını belirleyen temel unsurlardandır. Kredi verme kararı , işleme özgü risklerin tam olarak değerlendirilip , anlaşılmasına dayanmalıdır.

Uzun faaliyet döngüsü olan firmaların riskleri daha yüksektir.Bunun nedeni ise duran varlıklara daha çok yatırım yapması gerektiği , yüksek finansman ihtiyacı , yüksek katma değere bağlı yüksek riskler içermesidir.

Kredi tahsis aşamasında finansal tablolarla ilgili erken uyarı işaretleri ise , finansal rasyoların sürekli bozularak fon yaratma yada nakit akış gücünün zayıflaması ,işletmeden ortaklarca olağan dışı fon çekilmesi ,vadesi geçmiş yada tahsili imkansız alacakların yoğunluğu, bilançoda istenen bilgiler hakkında açıklama yapmaktan kaçınma yada yetersiz açıklama , aşırı stok birikimi , alacak tahsil süresinin uzması , likitidede gerileme , işletme sermayesinin zayıflaması ,sabit varlıklarda olan ciddi artışlar , karşılıklarda yüksek artışlar , borçlanmanın ciroya oranla artışı ,yetersiz özkaynak , yüksek oranda gider aktifleşmesi özellikle faiz bakiyesinde olan artış olarak ele alınmıştır.

Sonuç olarak başarılı bir şirket piyasa değerini maksimize etmeyi hedefler , başarılı bir banka ise uzun vadede kredili müşterilerinin geri ödeme oranlarındaki başarı ile başarısını ortaya koyar.

8.KAYNAKLAR

- Akbulut, Tülay. Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi BSE, 2003.
- Akdağ, Aynur Ortakçı. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 1998.
- Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat, Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, (Onuncu Basım) Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- Akgüç, Öztin, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, (gözden geçirilmiş yedinci basım), Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Aklin, Emre, Tuğrul Savaş ve Vedat Akman, Bankalarda Risk Yönetimine Giriş, Çetin Matbaacılık, İstanbul, 2001.
- Altman, Edward, Andrea Resti and Andrea Sironi, "Default recovery rates in credit risk modelling: A review of the literature and empirical evidence", Economic Notes by Banca Monte dei Paschi di Siena SpA, vol.33, no. 2, 2004.
- Anonim, 2007. BDDK, "Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu", 2006, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1266ilerleme_raporu_degerlendirmesi_19062006.pdf, s.18, (30 Mayıs 2007).
- Aras, Güler, Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 30, Ankara, 1996.
- Argun, Doğan ve İbiş, Cemal, Mali Tablolar Analizi Uygulamaları, Mart Matbaacılık Sanatları A.Ş. İSMMMO Yayın No: 42, İstanbul, 2004.
- Berk, Niyazi, Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi, Üçüncü basım. Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2001.
- Bodt, Eric de, Frederic Lobeş and Jean-Christophe Statnik, "Credit rationing, customer relationship and the number of banks: an empirical analysis", European Financial Management, Vol. 11, No: 2, 2005.
- Ceylan, Ali, Turhan Korkmaz, Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi, İkinci basım, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004.
- Chattopadhyay, S., F.J. Arcelus and G. Srinivasan, "Deferred tax and bond ratings: A Canadian case", Journal of Business Finance & Accounting, 24, April 1997.
- Chiuri, Maria Concetta, Giovanni Feri and Giovanni Majnoni, "Enforcing the 1988 basel capital requirements: Did it curtail bank credit in emerging economies?", Economic Notes by Banca Monte dei Paschi di Siena SpA,

- vol. 30, no. 3-2001.
- Cole, Robert and Lon Mishler, "Consumer and business credit management", 11.' th Edition, U.S.A.: McGraw-Hill Companies Inc., 1998.
- Çabuk, Adem ve Lazol, İbrahim, Mali Tablolar Analizi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.
- Çabukel, Rıdvan. Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2006.
- Çetiner, Ertuğrul, İşletmelerde Mali Analiz, (gözden geçirilmiş üçüncü basım), Tütübay Yayınevi, Ankara, 1996.
- Çömlekçi, Ferruh, "Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz", Mali Tablolar ve Mali Analiz, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 839, Eskişehir, 2004.
- Durak, Şener. Tekstil Sektörü Kredi Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2000.
- Foglia, A., S. Iannotti and P.Marullo Reedtz, "The definition of the grading scales in banks' internal rating systems", Economic Notes by Banca Monte dei Paschi di Siena SpA, vol.30, no. 3, 2001.
- Gaganis, Chrysovalantis, Fotios Pasiouras and Constantin Zopounidis, "External auditors' decisions in eu credit institutions: A multicriteria approach", International Journal of Auditing, 2006.
- Göğebakan, Cengiz M. ve Musa Arda, "Kredi risk yönetimi açısından içsel derecelendirme modeli", Ocak-Şubat Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 34, 2004.
- Gündüz, A.Yılmaz, "Türkiye' de bankacılık sektörü, sorunları ve çözüm yolları", Ankara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt 17, Sayı: 3-4, Ankara, 2003.
- Gücenme, Ümit, Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi, Beşinci Basım, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005.
- Gürus, Alp, Ticaret Bankalarımızda Finansal Analiz ve Rasyo Metodunun Uygulanması, Başnur Matbaası, Ankara, 1972.
- Güvemli, Oktay, Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1981.
- Hacırüstemoğlu ve diğerleri, Örneklerle Tek Düzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar, İkinci basım, Ümit Yayıncılık, Türmob Yayın No: 24, Ankara, 1996.
- Kaya, Ergun, "Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz", Trend Analizi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 839, Eskişehir, 2004.

- Kocahanoğlu, Alper, Bankalar Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu, Dördüncü basım, Temel Yayınları, İstanbul, 2000.
- Kölemezli, Murtaza, Banka Kredileri, Karınca Matbaası, İzmir, 1982.
- Oy, Osman, Kredi ve Kredi Teminatları, İnterbank Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1997.
- Önce, Saime, "Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz", Karşılaştırmalı Tablolar Analizi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 839, Eskişehir, 2004.
- Özgüler, Ayşe. Bankacılık Açısından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 1987.
- Perçin, Nezh, Temel Kredi Bilgileri, Demirbank, T.A.Ş. Eğitim Müdürlüğü Yay., 1999.
- Pınar, M.Cengiz, Yatırım Analizi ve Finansmanı, İstiklal Matbaası, İzmir, 1970.
- Shyhberdiyev, Baygeldi. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Risk Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2001.
- Seval, Belkis, Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1990.
- Sevim, Şerafettin, Mali Tablolar Analizi, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2005.
- Straub, Joseph T., Mali Çizelgeleri Anlama, (Çev. E. Sabri Yarmalı), Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Şakar, Hakan, Bankalarda Kredilendirilme Teknikleri, Strata Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Temel, Halime. Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, 2006.
- Tokel, Ömer Emre. Kredi Risk Modelleri Kullanılarak Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2004.
- Tunaboşlu, Osman, Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları, İstanbul Bankası T.A.Ş., İstanbul, 1977.
- Tükenmez, N. Mine, Türkiye' deki Ticari Bankalarda Kısa ve Orta Vadeli Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 1993.
- Usta, Mahmut. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Tahsisi, İstanbul, İstanbul Pamukbank T.A.Ş., Eğitim Bölümü Yayınları, 1994.
- Ünay, Vecdi, Bankalarda İç Ticaretin ve Sanayinin Finanse Edilmesi Usulleri, Es Yayınları, İstanbul, 1985., (31 Mayıs 2007).
- Yalkın, Yüksel Koç, İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri, Altıncı basım, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988.

Whittaker, Joe, Chris Whitehead and Mark Somers, "The neglog transformation and quantile regression for the analysis of a large credit scoring database", *Appl. Statist.* 54, Part 5, 2005.

ÖZGEÇMİŞ

22.10.1982 yılında Tekirdağ ilinde doğdu.İlk ve Orta Öğrenimini Özel Tekirdağ Koleji, Lise Eğitimini Özel Tekirdağ Koleji Fen lisesinde tamamladı.1999 yılı yaz döneminde İngiltere Londra şehrinde İngilizce dil eğitimi gördü.2001-2006 yılları arasında Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde okuyarak mezun oldu.2004 yılında Iaeeste(öğrenci değişim programı) kapsamında Almanya'nın Gottingen şehrinde Georg August Üniversitesinde burslu staj eğitimi gördü.

2006 yılında Fortis Bank A.Ş. Tekirdağ Şubesi Kobi Bankacılığı Bölümünde Yönetici Yardımcısı olarak göreve başladı. Halen aynı kurumda görevine devam etmektedir. Bekardır.